

Інформація та документ у сучасному науковому дискурсі

ІХ Всеукраїнська
дистанційна науково-практична конференція

08 травня 2026 року

м. Івано-Франківськ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АЕРОКОСМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. М. Є. ЖУКОВСЬКОГО
«ХАРКІВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ВАСИЛЯ СТУСА
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВ (М. КИЇВ)
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
THE UNIVERSITY OF ECONOMICS AND HUMAN SCIENCES IN WARSAW**

Матеріали

**ІХ Всеукраїнської дистанційної науково-практичної
конференції**

**«ІНФОРМАЦІЯ ТА ДОКУМЕНТ
У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ»**

**08 травня 2026 р.
м. Івано-Франківськ, Україна**

PROCEEDINGS

of IX All-Ukrainian Distance Scientific and Practical Conference

**«INFORMATION AND DOCUMENT
IN THE MODERN SCIENTIFIC DISCOURSE»**

**May 08, 2026
Ivano-Frankivsk, Ukraine**

УДК 002.1+001.102+316.77(06)

**Рекомендовано Вченою радою
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
(протокол №07/698 від 27 травня 2026 р.)**

Інформація та документ у сучасному науковому дискурсі:
матеріали доповідей ІХ Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції 08 травня 2026 р., м. Івано-Франківськ / укладачі: Опар Н. В., Романишин Ю. Л. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2026. 182 с.

ISBN-978-966-694-533-7

УДК 002.1+001.102+316.77(06)

У збірнику вміщено тези доповідей учасників ІХ Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції «Інформація та документ у сучасному науковому дискурсі». У матеріалах висвітлено актуальні проблеми документознавства, функціонування професійного інформаційного середовища та комунікативних технологій в освітньому процесі. Окреслено широке коло питань від документаційного забезпечення установ і соціальних комунікацій до застосування технологій штучного інтелекту в інформаційно-аналітичній діяльності, що відображає реальні трансформаційні процеси в інформаційній галузі. Увагу акцентовано на пріоритетних напрямках документознавства та інформаційної діяльності у площині сучасних проблем комунікації та вищої освіти.

Видання призначене для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, а також широкого кола зацікавлених фахівців.

Відповідальність за зміст і достовірність поданих матеріалів несуть автори наукових доповідей.

ISBN-978-966-694-533-7

© Автори тез, 2026

© ІФНТУНГ, 2026

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Олександр БІЛОЦЬКИЙ

ДОКУМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У
СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА 9

Ольга БОЧАРОВА, Наталія ДУБОВИК

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КЕРУВАННЯ ЗАПИСАМИ:
АКТУАЛЬНІСТЬ СТУДІЮВАНЬ 13

Тетяна ГЕТЬМАН, Христина ВІНТОНІВ

ВІЗУАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ БРЕНДОМ
УСТАНОВИ 17

Любов ДЕМЧИНА

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ 21

Ірина ДРАЙОВИЧ, Любов ДЕМЧИНА

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ АРХІВУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА: КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД 25

Тамара МИХАЙЛЕНКО, Христина ВІНТОНІВ

РОЛЬ КРАУД-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІХ КОМУНІКАЦІЯХ 28

РОЗДІЛ 2

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ІНЖИНІРИНГ У ПРОФЕСІЙНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Ігор ЛЮТАК

АРХІТЕКТУРА СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ
УНІВЕРСИТЕТУ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ВЕБТЕХНОЛОГІЙ.. 33

Ігор ЛЮТАК

ВЗАЄМОДІЯ НА ОСНОВІ ЕЛЕКТРОННОЇ ПОШТИ У РОЗПОДІЛЕНИХ
СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ ДОКУМЕНТАМИ 37

Ігор ЛЮТАК

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ПОГОДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНИХ
ДОКУМЕНТІВ 41

РОЗДІЛ 3

НОВАЦІЇ У ДОКУМЕНТАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УСТАНОВ

Оксана ЛАБА

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ЕЛЕКТРОННИХ ДОВІРЧИХ ПОСЛУГ У ДІЛОВОДНИХ ПРОЦЕСАХ..... 45

Оксана ЛАБА, Юрій ПЕТРУК

ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНІЗАЦІЇ 50

РОЗДІЛ 4

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Вікторія БАНДУРА

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗА СТАНДАРТОМ ISTQB CTFL..... 53

Юлія МИХАЙЛЮК, Анна ДЗУЛЬ

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО 55

Світлана НИКИПОРЕЦЬ

PROMPT ENGINEERING AS A NEW COMPONENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE FOR PROSPECTIVE TRANSLATORS AND ENGINEERS 59

Віктор ХАРУН, Василь ПОПОВИЧ

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УЧБОВОМУ ПРОЦЕСІ 64

Maryna SHLENOVA

FROM "ROBO-SAPIENS" TO "ROBO-LUDENS": THE GAMIFIED DIGITAL FOUNDATION FOR PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN LIBRARY, INFORMATION, AND ARCHIVAL STUDIES . 68

РОЗДІЛ 5

ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ УСТАНОВ

Микола КІСІЛЬ

ІНФОРМАЦІЯ ЧИ ЗНАННЯ? ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ СТАТУС ВИХОДІВ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 73

Дарія НИЖНИК, Христина ВІНТОНІВ

ТРАНСФОРМАЦІЯ АРХІВНОЇ ГАЛУЗІ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО

ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	77
<i>Тарас РОМАНИШИН, Владислав ШНУРОК</i>	
ВІРТУАЛЬНИЙ АСИСТЕНТ ВИКЛАДАЧА НА БАЗІ RAG-СИСТЕМИ	81
<i>Andrii SHCHERBII</i>	
POST-PROCESSING OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE RESPONSES AS A KEY STAGE IN THE FORMATION OF AN INFORMATION PRODUCT IN THE CRM/AI SYSTEM OF THE MUNICIPAL ADMINISTRATIVE SERVICE CENTRE	85

РОЗДІЛ 6

ТЕКСТ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СФЕРА «КУЛЬТУРНОГО ПОЛЯ»

<i>Лілія БУРКІВСЬКА, Ольга ОСТАПЮК</i>	
СЛУЖБОВИЙ ЛИСТ: ВИМОГИ ТА МОВНОСТИЛІСТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ	89
<i>Світлана ГРИГОРАШ, Ірина ДРАЙОВИЧ</i>	
КОНЦЕПЦІЯ ТА ЗНАЧЕННЯ КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ У РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ЗНАНЬ	93
<i>Олександра-Ельвіра ГУСАК, Оксана ГОЛОВЧУК</i>	
МОВА ДОКУМЕНТА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО РІВНЯ СУСПІЛЬСТВА	98

РОЗДІЛ 7

ПОДОЛАННЯ МОВНИХ ТА КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

<i>Богдан ГРИВНАК, Тетяна БОЙЧУК</i>	
РОЛЬ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	103
<i>Віра ДРАГУНОВА</i>	
ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ РОЗРИВІВ	106
<i>Roman ZUBRYTSKYI</i>	
BARRIERS TO CLASSROOM COMMUNICATION	109
<i>Вікторія КОЧЕРЖУК, Наталія ОПАР</i>	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІДКРИТОСТІ ВЛАДИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА	113
<i>Марія КУЦЕЛА</i>	
РОЛЬ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПОДОЛАННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО МОВНОГО БАР'ЄРА ПРИ ВИВЧЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	117

Іван ЛОПУШИНСЬКИЙ СТРАТЕГІЇ СПРОЩЕННЯ МОВИ (PLAIN LANGUAGE) У ДЕРЖАВНОМУ ДОКУМЕНТООБІГУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	121
Віталій МАЛІМОН МОВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ: ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ АВТЕНТИЧНОСТІ Й КОМУНІКАТИВНОЇ АДАПТИВНОСТІ	124
Анна НЕДЕЛЬЧЕВА, Наталія ІВАНОВА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ПОДОЛАННЯ МОВНИХ БАР'ЄРІВ: РОЛЬ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ В ДИПЛОМАТІЇ ТА МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ.....	129
Наталія ОПАР ІНШОМОВНА ДІЛОВА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНО- ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ	132
Дмитро ОРЛОВ, Оксана ГОЛОВЧУК ПОДОЛАННЯ МОВНИХ ТА КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ	136
Ганна ОХРИМЕНКО ВІЗУАЛЬНА КОЛАБОРАЦІЯ У ФУНКЦІОНУВАННІ СОЦІАЛЬНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ СИСТЕМ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВИМІР	140
Оксана СТОЛЯРЕНКО, Олена СТОЛЯРЕНКО ІНТЕГРАТИВНА МОДЕЛЬ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ІНЖЕНЕРНИХ ПРОФІЛІВ	142
Світлана ТАФІНЦЕВА, Людмила МОТОЗЮК ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У СИСТЕМІ ВЗАЄМОДІЇ «ПСИХОЛОГ-КОНСУЛЬТАНТ – КЛІЄНТ»	146
Людмила ЧЕРЕДНИК МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ	150

РОЗДІЛ 8 ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ ТА ЕЛЕКТРОННІ АРХІВИ

Олена АНІЩЕНКО ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА НАПН УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	154
--	-----

<i>Василь КУРИЛО</i> КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ОЦИФРУВАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	158
<i>Анастасія СТРУТИНСЬКА, Любов ДЕМЧИНА</i> РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА	162

РОЗДІЛ 9 ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ ТА ЦИРОВІ ПЛАТФОРМИ У СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Наталія БОВК</i> ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ В КОМУНІКАЦІЙНІЙ СТРАТЕГІЇ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК: ВІД ІНФОРМУВАННЯ ДО СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕДІАПРОСТОРУ	167
<i>Юлія РОМАНИШИН, Анастасія СТРУТИНСЬКА</i> ЦИФРОВА ЕКОСИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ: ПОНЯТІЙНО- СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ	171
<i>Наталія ЯРИНИЧ</i> ІННОВАЦІЙНА МЕТОДИЧНА РОБОТА. БЛОГ МЕТОДИСТА «МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ»	175

РОЗДІЛ 1
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Олександр БІЛОЦЬКИЙ

к. ю. н., доцент,

доцент кафедри публічного управління,

адміністрування і національної безпеки

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ДОКУМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ
У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА

У сучасному науковому дискурсі розуміння документа виходить за межі класичного функціоналізму, де він розглядався переважно як пасивний засіб фіксації інформації. В умовах динамічних соціально-політичних трансформацій документ стає активним інструментом стратегічних комунікацій, що забезпечує не лише легітимізацію управлінських рішень, а й цілеспрямований вплив на суспільну свідомість. У сфері публічного управління та права він виступає головним медіатором між державою та громадянином, транслюючи стратегічні наративи, цілі державного розвитку та ціннісні орієнтири правової системи, що робить його дослідження критично важливим для розуміння архітектури сучасних комунікаційних процесів.

Актуальність цієї проблеми посилюється процесами глобальної цифровізації, де формат та мова офіційного документа визначають рівень довіри до інституцій влади. Стратегічний характер документації в юридичному аспекті полягає у здатності не просто констатувати правову норму, а створювати прогнозоване та прозоре інформаційне середовище, мінімізуючи комунікативні розриви між суб'єктами права. Таким чином, аналіз документа як стратегічного ресурсу дозволяє по-новому поглянути на механізми публічного врядування, де ефективне документування є

запорукою успішної реалізації державних стратегій та захисту національних інтересів у правовому полі.

Стратегічні комунікації в публічному управлінні передбачають синхронізацію дій, образів та слів для досягнення національних інтересів.

Документ у цьому контексті виконує декілька критичних функцій:

– *Інформаційно-персуазивна.* У межах сучасного документознавчого дискурсу документ у сфері публічного управління трансформується з пасивного носія даних у активний інструмент персуазії (переконання). Інформаційно-персуазивна функція полягає у здатності документа не лише транслювати фактичні дані, а й цілеспрямовано формувати у реципієнта певну систему поглядів, стимулювати соціально очікувану поведінку та забезпечувати підтримку державних ініціатив [2, с. 120].

Реалізація цієї функції відбувається через такі механізми:

1. Артикуляція стратегічних ціннісних орієнтирів: документи стратегічного характеру (доктрини, концепції, меморандуми) виступають платформою для фіксації національних наративів. Вони легітимізують державну політику, надаючи їй статусу офіційної та безальтернативної «правди» в інформаційному просторі [3, с. 430].

2. Психологічний вплив та довіра: офіційний статус документа підсвідомо сприймається аудиторією як гарантія достовірності. У правовому аспекті це створює ефект «верифікованого повідомлення», що є критично важливим для протидії дезінформації та гібридним загрозам.

3. Комунікативний дизайн (Legal Design): персуазивність документа сьогодні посилюється через його людиноцентрованість. Спрощення юридичної термінології, чітка структурованість та візуалізація інформації в текстах нормативно-правових актів роблять їх зрозумілими для пересічного громадянина, що прямо впливає на готовність дотримуватися встановлених норм [5, р. 18].

Таким чином, документ стає не просто звітом про прийняте рішення, а засобом конструювання соціальної реальності через поєднання інформаційної насиченості та переконуючого впливу.

– *Нормативно-комунікативна функція.* Вона є фундаментальною для документів у сфері права, оскільки вона забезпечує не лише встановлення загальнообов'язкових правил поведінки, а й трансляцію правової волі суб'єкта владних повноважень до об'єкта управління. У межах стратегічних комунікацій ця функція набуває нового змісту: документ стає каналом зворотного зв'язку та інструментом правової соціалізації особистості [4, с. 57].

Основні складові цієї функції включають:

1. Трансляція правових стандартів: документ виступає офіційним медіатором, який переводить абстрактні стратегічні цілі держави у конкретні юридичні приписи. Це дозволяє синхронізувати очікування суспільства з реальними діями владних інституцій [2, с. 122].

2. Інституціоналізація комунікаційних каналів: завдяки нормативно-правовим актам встановлюються чіткі регламенти взаємодії (наприклад, порядок подання електронних петицій чи отримання державних послуг через цифрові платформи), що робить процес комунікації юридично захищеним та передбачуваним.

3. Створення єдиного когнітивного поля: документ уніфікує термінологію та понятійний апарат. Коли стратегічний документ чітко визначає терміни (наприклад, «цифрова держава» чи «інформаційна стійкість»), він формує єдине розуміння правових реалій у всіх учасників комунікаційного процесу [3, с. 142].

Таким чином, нормативно-комунікативна функція забезпечує «каркас» для стратегічного діалогу, де документ гарантує, що повідомлення держави не лише буде почуте, а й набуде статусу правової норми, обов'язкової до виконання.

– *Функція візуалізації та доступності (Legal Design)*. Традиційне розуміння документа як текстового масиву, перевантаженого складною юридичною термінологією, поступово витісняється концепцією Legal Design (правовий дизайн). У межах стратегічних комунікацій ця функція спрямована на подолання когнітивних бар'єрів між суб'єктом публічного управління та громадянином, перетворюючи документ на зручний інтерфейс взаємодії [5, р. 12].

Основні напрями реалізації цієї функції включають:

- **Людиноцентрованість (User-centricity)**: документ проектується з урахуванням потреб, рівня правової грамотності та контексту використання кінцевим споживачем. Це забезпечує вищий рівень інклюзивності та соціальної справедливості, оскільки правова інформація стає доступною для вразливих груп населення [1, с. 48].

- **Візуалізація юридичної інформації**: використання піктограм, таймлайнів, інфографіки та структурних схем у текстах стратегічних документів та нормативно-правових актів дозволяє швидше ідентифікувати ключові меседжі держави. Візуальні елементи не замінюють правову норму, але виступають засобом її ефективної комунікації та інтерпретації [2, с. 122].

- **Спрощення мови (Plain Language)**: відмова від надмірної архаїзації та «канцеляризмів» на користь чітких формулювань підвищує рівень довіри до документа. У правовому аспекті це мінімізує ризики неоднозначного трактування норм, що є критично важливим для забезпечення правової визначеності [4, с. 60].

Таким чином, функція візуалізації та доступності перетворює документ на інструмент сервісної держави, де стратегічна комунікація базується на принципах прозорості, зрозумілості та поваги до часу адресата.

У підсумку слід зазначити, що в умовах сучасного наукового дискурсу документ у сфері публічного управління та права еволюціонує від статичної форми фіксації даних до динамічного інструменту стратегічних комунікацій. Завдяки реалізації інформаційно-персуазивної, нормативно-комунікативної та візуально-естетичної функцій (Legal Design), він забезпечує легітимізацію

державних рішень, трансляцію правових цінностей та подолання когнітивних бар'єрів між владою і суспільством. Таким чином, цифрова трансформація та впровадження людиноцентрованих підходів до документування стають запорукою побудови прозорого інформаційного середовища, де документ виступає не лише правовим актом, а й ефективним медіатором стратегічного діалогу, що гарантує стійкість та зрозумілість комунікаційних процесів у державі.

Список використаної літератури

1. Кузнецова Т. В. Документні ресурси в системі соціальних комунікацій. *Вісник КНУКіМ. Серія: Соціальні комунікації*. 2020. Вип. 2. С. 45–52.
2. Линьов К. О. Стратегічні комунікації в публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. 2019. Вип. 2 (59). С. 118–125.
3. Почепцов Г. Г. Стратегічні комунікації: стратегії, структури, суб'єкти. Київ : Альтерпрес, 2015. 434 с.
4. Халамендик В. Б. Документ як засіб соціальної комунікації в державному управлінні. *Грані*. 2018. Т. 21, № 2. С. 56–62.
5. Нааріо Н., Неган М. Design Patterns for Contracts. *Legal Design Review*. 2021. Vol. 1. P. 12–30.

Ольга БОЧАРОВА

здобувачка групи ДЗД-41

Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ,

Наталія ДУБОВИК

науковий керівник: к. політ. н., доцент,

доцент кафедри журналістики та інформаційної діяльності

Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КЕРУВАННЯ ЗАПИСАМИ:

АКТУАЛЬНІСТЬ СТУДІЮВАНЬ

Пропонуємо авторське бачення сутності сучасних тенденцій розвитку керування записами, факторів впливу, що визначають тенденції поступу керування записами як галузі наукових знань та сфери практичної діяльності, визначаємо актуальність дослідження означеної теми.

Визначення тенденцій розвитку певної галузі наукових знань та поля практичної діяльності (керування записами ми розглядаємо як наукову та практичну сфери) має як теоретичне, так прикладне значення. Дослідивши *закономірності еволюції* певного явища, у даному випадку керування записами, визначивши *фактори впливу* на його поступ, можна означити *перспективні напрями* розвитку і значущість керування записами в *науковому просторі та галузі управління*.

Розвиток дисциплін документально-комунікаційного циклу, до яких відноситься керування записами, *актуалізує* розгляд *теоретичних* проблем. До основних *векторів теоретичних досліджень* слід віднести *тенденції* розвитку певної наукової галузі. Йдеться про напрями студіювання як загальнотеоретичної проблематики (термінологія, об'єкт, предмет і методологія дослідження, міждисциплінарні зв'язки), так і напрями, які характерні для *конкретної галузі наукових знань*.

Тісний зв'язок *теорії і практики* керування записами обумовлений сукупністю факторів: необхідність побудови *ефективної моделі* керування записами; створення потужного *науково-методичного підмурку* практичної роботи зі службовою документацією, зокрема у питаннях методик проведення *експертизи* цінності документів, *класифікації* документації та *побудови* документно-інформаційних *систем*; *визначення перспектив* розвитку даної сфери на основі *наукового аналізу* існуючої практики як національної, так і міжнародної. До предмету досліджень слід віднести *тенденції розвитку теоретичних засад* керування записами, акцентувавши увагу на еволюції/модифікації *терміносистеми* керування записами, визначенні *сутності та меж* керування записами, розкритті *значущості* керування записами як *складової та функції управління*, власне тих векторів дослідження *теорії* керування записами, які є *визначальними дослідницькими* напрями.

Керування записами є складовою управління. З комплікацією управлінських процесів зростає інтерес до важливих інструментів, що

забезпечують *ефективність управління*. Таким інструментом є керування записами. Дієвість моделі останнього узалежнена від наявності нормативно-правової бази. Такі тенденції як *розширення правової бази* (закони визначають правове поле розробляння нормативних актів), постійне *удосконалення підзаконних актів* є важливим складником *ефективного функціонування* керування записами і, врешті, самого управління. Нормативно-правове забезпечення динамічно розвивається, що *обумовлено практичними потребами* певної галузі, а також *необхідністю розширення повноважень установ* у вирішенні питань організації роботи з документами.

На *тенденціях розвитку законодавчо-нормативної бази* керування записами важливо зосередити увагу сучасних досліджень. Закони і підзаконні акти складають правову базу роботи зі службовою документацією і її найпотужнішим сегментом – управлінськими документами. Реалізувати управлінські дії на всіх ієрархічних рівнях – держава – відомство – окрема установа/організація – можна лише на основі виважених *стратегії, політики, програм* керування записами, які ґрунтуються на правових засадах.

Нормативно-правові акти визначають всі напрями роботи зі службовою документацією – проектування та створення, організація документообігу, зберігання документів та користування ними і використання задокументованої інформації. Актуальним є дослідження *факторів впливу* на розвиток національної моделі *законодавчо-нормативного забезпечення* керування записами, зокрема, важливих змін в житті соціуму, які обумовили зростання обсягів документації, а відтак, і нових правових підходів у процесах роботи з документами, *глобалізаційних та інтеграційних процесів*, що мало наслідком *гармонізацію* національних нормативів з міжнародними.

Зміни у системі управління, впровадження технічних і технологічних *інновацій* докорінно змінюють *організаційні засади та технології* роботи з документами. В умовах *цифровізації* визначилися певні *тенденції в організації та технологіях* керування записами. Керуючі документацією постійно удосконалюють організацію роботи зі службовою документацією,

забезпечуючи створення «якісних» документів і ефективне їх функціонування на оперативній стадії, забезпечення збереженості, формування інформаційних систем з документацією про загальне *адміністративне управління, управління персоналом, матеріальними, фінансовими та іншими ресурсами*. В документаційно-інформаційній інфраструктурі найважливіша роль відводиться управлінській документації. Систематизовані, упорядковані відповідно до чинних вимог документи забезпечують швидкий пошук необхідної для управління інформації. Раціональні методи організації роботи зі службовими документами забезпечують ефективність управління. *Тенденції розвитку організаційних засад та технологій* керування записами є актуальними у сфері наукових досліджень.

Ще один фактор актуалізації дослідження даної теми – відсутність *комплексного проблемного вивчення тенденцій розвитку керування записами та факторів впливу* на напрями цього розвитку і *визначальні тренди*. *Модель керування записами* постійно зазнавала *модифікацій*. *Аналіз причин видозмінювання та особливостей розвитку керування записами на різних історичних етапах* є важливою теоретичною проблемою.

Таким чином, дослідження сучасних тенденцій розвитку керування записами має вагоме теоретичне і практичне значення. В умовах цифрової трансформації, зростання обсягів інформації та ускладнення управлінських процесів керування записами постає як стратегічний ресурс ефективного управління, що зумовлює необхідність його подальшого комплексного наукового вивчення.

Тетяна ГЕТЬМАН

*здобувачка I (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,*

Христина ВІНТОНІВ

*к. іст. н., доцент,
доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ВІЗУАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ БРЕНДОМ УСТАНОВИ

Система візуальних комунікацій є одним із ключових інструментів формування бренду сучасної організації. Вона охоплює все, що аудиторія бачить: від логотипу і кольорів до оформлення сайту, документації та робочого одягу персоналу. Саме через цю систему абстрактні цінності й обіцянки установи набувають знакового втілення і сприймаються аудиторією [1, 7]. Проте попри зростаючий інтерес до брендингу у науковому дискурсі [2, 3, 4], системний підхід до візуальних комунікацій залишається рідкісним у практиці вітчизняних підприємств.

Дослідження охоплює два рівні: теоретичний і емпіричний. На теоретичному рівні зіставлено концепції провідних дослідників брендингу — D. A. Aaker [2], K. L. Keller [5], A. Wheeler [7], J.-N. Kapferer [4], J. M. T. Balmer та K. Podnar [3] — з метою виявлення структури системи візуальних комунікацій і умов її ефективності. На емпіричному рівні проведено аудит системи візуальних комунікацій ТОВ «АКТИВОЛЬТ» — вітчизняного підприємства у сфері інженерно-технічних рішень та автоматизації — на основі шестифакторної моделі H. Wang [6] за п'ятибальною шкалою. Результати аудиту слугують емпіричним підтвердженням теоретичних висновків і основою для практичних рекомендацій.

Система візуальних комунікацій установи — це стратегічно обґрунтована і дизайнерськи реалізована знакова система, що забезпечує

консистентне вираження бренд-ідентичності у всіх точках контакту з аудиторією [1, 7]. Вона не зводиться до логотипу і не обмежується фірмовим стилем у вузькому розумінні. На основі синтезу наукових підходів виокремлено три структурні блоки системи, що функціонують лише у взаємозв'язку (рисунок 1).

БЛОК 1: КОНСТАНТИ	БЛОК 2: НОСІЇ	БЛОК 3: СТРАТЕГІЯ
Логотип і знак Колірна палітра Типографіка Слоган	Сайт і цифрові канали Ділова документація Рекламні матеріали Просторові носії	Місія і цінності Позиціонування Цільова аудиторія Бренд-обіцянка
Бренд установи формується лише тоді, коли всі три блоки функціонують узгоджено і консистентно		

Рисунок 1 – Структура системи візуальних комунікацій установи

Наведена модель є не описовою, а аналітичною: вона дозволяє діагностувати, де саме розривається ланцюг і чому система не працює. Принциповою є логіка взаємозалежності блоків. Без Блоку 1 (Константи) система не має впізнаваного «обличчя». Без Блоку 2 (Носії) ідентичність залишається внутрішньою абстракцією — вона ніколи не досягає аудиторії. Без Блоку 3 (Стратегія) система є порожньою оболонкою: красивою, але беззмістовною. На нашу думку, відсутність стратегічного блоку є найпоширенішою і найменш усвідомленою проблемою: підприємства інвестують у дизайн, не визначивши попередньо, що саме вони хочуть транслювати і кому.

Аналіз практики вітчизняних підприємств виявив характерний набір системних проблем у побудові візуальних комунікацій. Їх систематизовано у таблиці (рисунок 2) за трьома параметрами: типова проблема, її прояв на практиці та наслідок для бренду.

ТИПОВА ПРОБЛЕМА	ЯК ВИГЛЯДАЄ НА ПРАКТИЦІ	НАСЛІДОК
«Є логотип — є бренд»	Замовляють знак і вважають завдання виконаним. Жодних стандартів використання, жодного брендбуку, жодного контролю.	Різні підрядники відтворюють логотип по-різному — через рік впізнаваності немає.
Відсутність брендбуку	Правила застосування елементів не зафіксовані. Кожен документ, банер, пост виглядають приблизно однаково.	Фірмовий стиль розмивається. Накопичення бренд-капіталу неможливе.
Дизайн без стратегії	Спочатку замовляють «красивий логотип», а потім думають, що він має означати. Стратегія — в кращому разі постфактум.	Візуальна система не відображає реальну ідентичність. Бренд — порожня оболонка.
Відсутність цифрової присутності	Немає сайту або він застарілий. Соцмережі не ведуться або не пов'язані з фірмовим стилем.	Потенційний замовник не може знайти підприємство онлайн. Перше враження — відсутнє.
Ігнорування виробничих носіїв	Спецодяг, транспорт, документація — без фірмового стилю. Кожна точка контакту є втраченою можливістю.	Бренд невидимий там, де відбувається реальна діяльність підприємства.
Відсутність консистентності	Логотип на сайті, бланку і візитці — три різних відтінки одного кольору. Шрифти не збігаються між носіями.	Аудиторія не формує стійких асоціацій. Бренд не впізнають навіть постійні клієнти.

Рисисунок 2 – Типові проблеми системи візуальних комунікацій вітчизняних установ

Наведені проблеми не є ізольованими — вони утворюють замкнене коло: відсутність стратегії унеможлиблює системний дизайн, відсутність брендбуку руйнує консистентність, відсутність консистентності унеможлиблює накопичення впізнаваності. Аудит системи візуальних комунікацій ТОВ «АКТИВОЛЬТ» — підприємства у сфері інженерно-технічних рішень та автоматизації — за шестифакторною моделлю Н. Wang

підтвердив цю закономірність емпірично: загальна оцінка системи склала 1,3 з 5 балів. При цьому підприємство мало об'єктивно сильну реальну ідентичність — міжнародні сертифікати якості, реалізовані проекти національного значення, партнерство з провідними технологічними компаніями. Розрив між реальним потенціалом і його зовнішньою реалізацією виявився максимальним — і є переконливим доказом того, що сильна ідентичність без системи комунікацій залишається невидимою. Саме ця закономірність робить проблему системною, а не косметичною — і визначає масштаб необхідних змін.

Практична цінність системного підходу до візуальних комунікацій стає очевидною при порівнянні двох сценаріїв: установа з розрізненими елементами і установа з повноцінною системою (рисунок 3).

БЕЗ СИСТЕМИ ВІЗУАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ	ІЗ СИСТЕМОЮ ВІЗУАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
Логотип є, але використовується по-різному на різних носіях.	Єдині стандарти зафіксовані в брендбуку — консистентність на всіх платформах.
Дизайнерські рішення приймаються ситуативно, без стратегії.	Кожне рішення обґрунтоване ідентичністю: кольори, шрифти, стиль — не випадкові.
Аудиторія не формує стійких асоціацій з організацією.	Накопичення впізнаваності та довіри — ключових складових бренд-капіталу.
Підприємство невидиме онлайн, точки контакту не працюють.	Система носіїв охоплює всі канали: цифрові, офлайн, просторові.
Конкурентна перевага не реалізована — її просто не видно.	Сильна ідентичність транслюється назовні і стає реальною конкурентною перевагою.

Рисисунок 3 – Порівняння сценаріїв: відсутність системи vs системний підхід до візуальних комунікацій

Різниця між двома сценаріями — не в бюджеті і не в розмірі підприємства: вона в наявності або відсутності стратегічного рішення будувати систему. Ключовим висновком порівняння є те, що система візуальних комунікацій не є «красивим доповненням» до діяльності підприємства — вона є механізмом, що перетворює реальні компетентності й цінності організації на видимі, впізнавані і конкурентоспроможні позиції

на ринку. Без неї навіть найсильніша ідентичність залишається надбанням лише тих, хто вже знає про підприємство — і ніколи не досягає тих, хто міг би стати його клієнтом.

Формування бренду установи через систему візуальних комунікацій є не разовим дизайнерським проєктом, а стратегічним управлінським процесом, що охоплює три взаємозалежних блоки: Константи, Носії і Стратегію. Аналіз практики вітчизняних підприємств засвідчує: більшість зупиняється на першому кроці — логотипі — не усвідомлюючи, що без брендбуку, без системи носіїв і без стратегічної основи цей крок не формує бренду. Ефективна система візуальних комунікацій є не витратою, а інвестицією у впізнаваність, довіру і конкурентну позицію установи — і єдиним інструментом, що робить реальну ідентичність організації видимою.

Список використаної літератури

1. Балук Н. Р., Вовчанська О. М. Бренд-комунікації в системі маркетингових комунікацій підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Т. 28(1). С. 35–41.
2. Aaker D. A. *Aaker on Branding: 20 Principles That Drive Success*. New York: Morgan James Publishing, 2014. 211 p.
3. Balmer J. M. T., Podnar K. Corporate brand orientation: Identity, internal image and organisational identification. *Journal of Business Research*. 2021. Vol. 125. P. 504–515.
4. Kapferer J.-N. *The New Strategic Brand Management*. 5th ed. London: Kogan Page, 2012. 512 p.
5. Keller K. L. *Strategic Brand Management*. 5th ed. Pearson, 2019. 624 p.
6. Wang H. The role of graphic design in brand identity and consumer perception. *Journal of Business and Management Sciences*. 2024. Vol. 12(1). P. 1–10.
7. Wheeler A. *Designing Brand Identity*. 5th ed. Hoboken: John Wiley & Sons, 2017. 326 p.

Любов ДЕМЧИНА

к. соц. комун., доцент,

*доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

У сучасних умовах цифровізації суспільства професійні компетентності фахівців соціальних комунікацій набувають ключового

значення для ефективного функціонування бібліотек, архівів та інформаційних центрів. Розвиток компетентностей передбачає поєднання традиційних знань із новими цифровими навичками, зокрема в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, електронних ресурсів та баз даних.

В процесі навчання придатність до працевлаштування передбачає формування таких компетентностей як рівень до самоорганізації, здатність до роботи в групі, уміння виконувати конкретні завдання, навички комунікації та грамотність, знання інформаційних технологій, іноземних мов тощо. Такі загальні компетентності стосуються фахівця будь-якої професії. Спеціальні компетентності передбачають інституціалізовану взаємодію (комунікаційну діяльність) в суспільстві між соціальним інститутом й споживачами інформації, соціокомунікаційні технології та технологічно визначені канали, способи і засоби зв'язку, виробництва відомостей (соціальної інформації), види комунікаційної діяльності, які передбачають утворення комунікаційної системи, що функціонує за законами спілкування.

Важливими складовими професійної компетентності є інформаційно-аналітична, цифрова, комунікативна та управлінська. Інформаційно-аналітична компетентність включає знання інформаційних ресурсів, баз даних, а також уміння орієнтуватися в інформаційних потоках, здатність ефективно працювати з інформацією на всіх етапах – опрацювання інформаційних потоків, пошук та відбір інформаційних ресурсів; систематизація та організація документних фондів; підготовка аналітичних довідок, оглядів, звітів; виявлення інформаційних потреб користувачів та забезпечення доступу користувачів до якісної та достовірної інформації.

Цифрова компетентність є важливою в умовах цифровізації соціальних інститутів і переходу до електронного середовища, тому вона необхідна при використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в інформаційно-аналітичній діяльності, зокрема при роботі з електронними каталогами та цифровими бібліотеками; використанні автоматизованих

інформаційних систем; створенні та адміністрування електронних ресурсів; забезпеченні цифрової грамотності та захисту інформаційних ресурсів [1; 3].

Комунікативна компетентність передбачає орієнтацію на потреби користувача та розвиток сервісного підходу для ефективної взаємодії з користувачами та колегами, а саме надання довідково-інформаційних послуг; проведення консультацій і заходів; володіння культурою професійного спілкування; використання різних каналів комунікації (офлайн і онлайн).

Управлінська компетентність важлива для керівників і фахівців, які відповідають за розвиток установи та здатність організувати та координувати інформаційно-аналітичну діяльність – планування роботи; управління персоналом і ресурсами; впровадження інновацій та проєктів.

Розвиток професійних компетентностей сучасного фахівця соціальних комунікацій забезпечується шляхом застосування комплексу взаємопов'язаних інструментів, спрямованих на безперервне оновлення знань, умінь і навичок відповідно до вимог інформаційного суспільства. Професійне навчання та підвищення кваліфікації є базовим інструментом формування компетентностей і передбачає участь у курсах, тренінгах, семінарах та вебінарах, що сприяють систематичному оновленню професійних знань і практичних навичок. Онлайн-освіта та цифрові платформи розширюють можливості доступу до освітніх ресурсів, забезпечуючи гнучкість і безперервність навчального процесу через використання дистанційних курсів, відкритих освітніх платформ та електронних ресурсів [2].

Важливу роль у формуванні комунікативних і соціальних компетентностей відіграють професійні спільноти та мережі, оскільки сприяють обміну досвідом, участі у фахових заходах, зокрема конференціях, форумах та професійних об'єднаннях. Необхідною складовою професійного розвитку виступає самоосвіта і передбачає самостійне опрацювання наукової та фахової літератури, а також вивчення сучасних технологій і тенденцій розвитку бібліотечної сфери.

Практична діяльність та проєктна робота забезпечують набуття прикладних компетентностей шляхом реалізації власних проєктів, участі у грантових програмах та професійних ініціативах. Важливим аспектом професійної діяльності є використання цифрових інструментів і включає роботу з електронними каталогами, базами даних, інформаційними системами та соціальними мережами, що сприяє підвищенню ефективності інформаційного обслуговування користувачів.

Ми вважаємо, що професійні компетентності фахівців соціальних комунікацій становлять цілісну інтегровану систему, елементи якої є взаємопов'язаними та взаємодоповнюють одна одну. Інформаційно-аналітична компетентність виступає фундаментальною основою професійної діяльності, цифрова компетентність, у свою чергу, функціонує як сучасний інструмент реалізації професійних завдань в умовах цифровізації, комунікативна компетентність визначає ефективність взаємодії фахівця з користувачами та професійною спільнотою, сприяючи формуванню якісного інформаційного обслуговування. Водночас управлінська компетентність охоплює організацію професійної діяльності, планування, координацію процесів та прийняття управлінських рішень.

Таким чином, лише комплексний розвиток зазначених компетентностей забезпечує високий рівень професіоналізму фахівця з соціальних комунікацій в сучасному інформаційному середовищі.

Список використаної літератури

1. Гуменчук А. В. Цифровізація як детермінанта трансдисциплінарності вищої бібліотечно-інформаційної освіти. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ, 2020. Вип. 3. С. 5-12.
2. Збанацька О. Трансформація бібліотечної освіти в Україні: сучасний погляд. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. Вип. 4. С. 124-132.
3. Матвієнко О., Цивін М. «Цифрові» професії інформаційного фахівця: освітні перспективи і вимоги ринку праці. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. Вип.7. С. 58-70.

Ірина ДРАЙОВИЧ

*здобувачка II (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,*

Любов ДЕМЧИНА

*к. соц. комун., доцент,
доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ АРХІВУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД

Сучасне інформаційне суспільство створює нові виклики та можливості для архівних установ, які дедалі більше функціонують не лише як місця фізичного зберігання документів, а як активні комунікатори, виробники культурного змісту та важливі учасники суспільного діалогу. У цих умовах проблема формування іміджу архіву стає стратегічною: саме від сприйняття інституції громадськістю, науковою спільнотою та партнерами значною мірою залежить рівень довіри, попит на архівні послуги, масштаби використання цифрових ресурсів, а також можливість залучення інвестицій, партнерств і проектної підтримки. Тому методологія дослідження та формування іміджу архіву потребує комплексного підходу, що поєднує інструменти комунікаційних наук, брендингу, соціології, психології сприйняття та інформаційно-аналітичних технологій.

Формування іміджу завжди починається з дослідницького підґрунтя. Методологічно це передбачає послідовний, поетапний і циклічний процес. На першому етапі формується проблемне поле та визначаються цілі брендингу, оцінюється сучасний стан репутації архіву, аналізуються нормативні засади діяльності та інформаційний контекст, у якому функціонує установа. Далі відбувається глибоке дослідження цільових аудиторій - через соціологічні опитування, фокус-групи, інтерв'ю, аналіз користувацьких маршрутів на сайті, моніторинг цифрового сліду та

медіапростору. Важливою складовою є аналіз внутрішніх ресурсів: кадрової готовності, рівня цифровізації, комунікативної культури, інституційних можливостей.

Наступним етапом є концептуалізація бренду: визначення ціннісного ядра архіву, його місії, ключових смислових пріоритетів і позиціонування. Саме тут формується бачення архіву як інституції національної пам'яті, культурно-інформаційного простору, інноваційного центру або майданчика для освітньої взаємодії. Позиціонування обов'язково корелює з очікуваннями суспільства та діє в межах реальних можливостей установи.

Після цього здійснюється моделювання візуальної та комунікаційної айдентики, визначення стилістики, створення логотипу, кольорової палітри, принципів подачі матеріалів, стандартів для сайту, соціальних мереж і цифрових сервісів. На цьому ж етапі розробляється комунікаційна стратегія, що визначає тональність повідомлень, частоту виходу контенту, типи форматів – текстові, візуальні, відео, інтерактивні. Саме в цьому контексті формується й програма публічної діяльності архіву: майстер-класи, освітні лекції, творча взаємодія з аудиторіями, залучення молоді до роботи з документами, а також організація виставкових проєктів – фізичних і віртуальних. Особливу роль відіграє мультимедійний контент: короткі документальні ролики, відеоогляди фондів, подкасти, інтерв'ю з архівістами, історії «живих документів», репортажі з подій. Створення офіційного YouTube-каналу архіву посилює присутність установи у відкритому інформаційному просторі та підсилює імідж через сучасні й доступні формати.

П'ятий етап – практична реалізація, коли всі концепції переходять у системну діяльність: запускаються інформаційні кампанії, оновлюються цифрові сервіси, публікується регулярний контент, проводяться заходи, розвиваються партнерства, реалізуються тематичні проєкти, створюються віртуальні виставки та інтерактивні архівні продукти. Архів у цей момент

перестає бути лише зберігачем документів і постає як активний культурно-освітній майданчик, відкритий до діалогу й співтворення.

Завершальний етап методології – оцінювання ефективності. Він передбачає вимірювання впізнаваності бренду, аналіз статистики відвідувань цифрових платформ, реакцій аудиторій у соцмережах, залучення до подій, медіавідгуків, рівня довіри користувачів. Поєднання кількісних і якісних показників дозволяє оцінити глибину впливу, а не лише його масштаб. Результати слугують основою для коригування стратегії, що робить брендинг архіву постійним, динамічним і адаптивним процесом.

Відтак комплексна поетапна методологія – від дослідження до оцінки результатів створює міцний фундамент для формування сталого й впізнаваного іміджу архіву. Інтеграція аналітичних, комунікаційних, візуальних та освітньо-мультимедійних інструментів не лише осучаснює образ архівної установи, а й суттєво розширює її соціальну присутність. Активне використання майстер-класів, виставок, відеоконтенту та цифрових платформ допомагає архіву говорити з суспільством мовою, зрозумілою сучасному користувачеві, і водночас виконувати свою фундаментальну функцію – збереження та популяризацію історичної пам'яті. У підсумку архів постає як інноваційний культурно-інформаційний центр, що поєднує традицію й сучасність, забезпечує відкритість, формує довіру та зміцнює свою роль у розвитку наукового, освітнього та громадянського середовища.

Список використаної літератури

1. Бездрабко В. В., Григор'єв, В. В. Архівний бренд-менеджмент: теоретичні засади та перспективи. *Архіви України*. 2021. №327. С 7-31. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/111/73>
2. Бездрабко В. В. Архів, архівіст, архівна культура: ідея, метафора, постання майбутнього образу. С. 42–46. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/55>
3. Білушак Т. М. Менеджмент архівної діяльності. URL: <https://librarygo.lpnu.ua/?elbook=menezhment-arhivnoyi-diyalnosti>
4. Калакура Я. С. Менеджмент в архівній справі. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8914/1/Management%20in%20archival%20affairs%20.pdf>
5. Ємельянова Т. О. Архівування аудіовізуальної спадщини у Великій Британії: історичні традиції та сучасна практика. *Архіви України*. 2021. № 1. С. DOI 10.47315/archives2021.329.007.

Тамара МИХАЙЛЕНКО

*здобувачка II (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,*

Христина ВІНТОНІВ

*к. іст. н., доцент,
доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

РОЛЬ КРАУД-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІХ КОМУНІКАЦІЯХ

Цифровізація вищої освіти вимагає впровадження нових інструментів взаємодії, оскільки традиційні вертикальні комунікації («викладач — студент») дедалі активніше поступаються місцем горизонтальним мережевим структурам. У цьому контексті крауд-технології (crowd technologies) стають дієвим механізмом залучення колективного розуму для вирішення складних освітніх, дослідницьких та організаційних завдань. Використання потенціалу мас, який об'єднує студентів, викладачів, експертів та випускників, дозволяє децентралізувати процес створення знань, суттєво підвищити мотивацію здобувачів та забезпечити високу прозорість академічних комунікацій.

Крауд-технології трактуються як “дія компанії або установи, яка бере на себе функцію, що раніше виконувалася працівниками, і передає її на аутсорсинг невизначеній (і, як правило, великій) мережі людей у формі відкритого заклику. Це може відбуватися у формі спільного виробництва (коли робота виконується колективно), але також часто реалізується окремими індивідами” [1].

Класифікація крауд-інструментів в освіті демонструє розподіл функцій всередині академічної спільноти (Табл. 1).

Впровадження крауд-інструментів докорінно змінює архітектуру комунікаційних потоків у закладах вищої освіти, зміщуючи акцент з індивідуального сприйняття на колективну взаємодію. Процес трансформації

супроводжується руйнуванням класичних бар'єрів та перебудовою комунікаційних ролей учасників освітнього процесу:

- **Перехід від монологу до полілогу:** студент перестає бути пасивним споживачем інформації (об'єктом) і стає активним співавтором навчального процесу (суб'єктом).
- **Інтенсифікація комунікації P2P (Peer-to-Peer):** взаємонавчання (peer-learning) та взаємооцінювання (peer-assessment) на крауд-платформах стимулюють розвиток критичного мислення. Студенти вчаться аргументувати свою думку перед одногрупниками, а не лише перед викладачем.
- **Руйнування географічних бар'єрів:** крауд-платформи дозволяють масштабувати комунікацію, залучаючи до обговорення чи дослідження іноземних експертів, роботодавців та випускників у реальному часі.
- **Ефективний зворотний зв'язок:** завдяки інструментам швидкого збору думок (опитування, інтерактивні дошки, платформи ідей) керівництво закладів вищої освіти може оперативно реагувати на запити академічної спільноти.

Таблиця 1 – Класифікація крауд-технологій в освіті [2]

Напрямок крауд-технологій	Суть механізму в освіті
Crowdteaching (Коллективне викладання)	Підхід, за якого викладачі спільно діляться навчальними матеріалами та об'єднують їх для формування університетських навчальних програм.
Crowdlearning (Коллективне навчання)	Техніка, що базується на схемі «навчання через проекти». Процес розбудови знань спирається на спільні проекти, де студенти діляться досвідом, фактично навчаючи один одного, і разом опановують навички, необхідні для досягнення цілей проекту.
Crowdtuition (Коллективне фінансування навчання)	Метод, який має важливе соціальне значення. Він дозволяє фінансувати оплату навчання (стипендії) для найкращих і найуспішніших студентів за допомогою залучення коштів спільноти.

Crowdfunding (Спільнокошт)	Забезпечення потреб вищої освіти (особливо інженерних спеціальностей) вимагає значних інвестицій у лабораторне та аудиторне обладнання. Якщо базові матеріали зазвичай фінансуються державою, то оновити інвентар лабораторій складніше. Краудфандинг навчальних лабораторій — це ефективний інструмент, який дозволяє створювати умови для вивчення специфічних технологій на користь усього суспільства.
--------------------------------------	--

Впровадження крауд-інструментів докорінно змінює архітектуру комунікаційних потоків у закладах вищої освіти, зміщуючи акцент з індивідуального сприйняття на колективну взаємодію. Процес трансформації супроводжується руйнуванням класичних бар'єрів та перебудовою комунікаційних ролей учасників освітнього процесу:

- **Перехід від монологу до полілогу:** студент перестає бути пасивним споживачем інформації (об'єктом) і стає активним співавтором навчального процесу (суб'єктом).
- **Інтенсифікація комунікації P2P (Peer-to-Peer):** взаємонавчання (peer-learning) та взаємооцінювання (peer-assessment) на крауд-платформах стимулюють розвиток критичного мислення. Студенти вчаться аргументувати свою думку перед одногрупниками, а не лише перед викладачем.
- **Руйнування географічних бар'єрів:** крауд-платформи дозволяють масштабувати комунікацію, залучаючи до обговорення чи дослідження іноземних експертів, роботодавців та випускників у реальному часі.
- **Ефективний зворотний зв'язок:** завдяки інструментам швидкого збору думок (опитування, інтерактивні дошки, платформи ідей) керівництво закладів вищої освіти може оперативно реагувати на запити академічної спільноти.

Яскравим прикладом спільного створення контенту (co-creation) є активне використання технологій Web 2.0, наприклад, Wikipedia або локальних університетських Wiki-систем. У межах таких платформ студенти

самостійно наповнюють галузеві глосарії, розробляють прикладні кейс-методи та структурують конспекти лекцій, які згодом проходять обов'язковий етап внутрішньої модерації спільнотою.

Іншим прикладом інтеграції є масові відкриті онлайн-курси (MOOCs) на платформах Coursera, edX чи Prometheus. Вони використовують вбудовані елементи краудсорсингу для організації перевірки домашніх завдань самими слухачами (peer-review). Такий підхід залишається єдиним можливим способом забезпечення якісної комунікації та оцінювання на потоках, де кількість учасників вимірюється десятками тисяч осіб.

Попри значний потенціал, використання крауд-технологій в освіті супроводжується низкою суттєвих проблем. Ключовою проблемою є виникнення “стадної поведінки”, за яких групова динаміка нівелює особисте судження індивідів та провокує ірраціональні рішення. Цей процес посилюється конформізмом і придушенням інакомислення, коли домінантні погляди заглушають позицію меншості. Крім того, сліпа віра в «мудрість натовпу» створює ілюзію безпомилковості рішень, оскільки дезінформовані учасники часто демонструють таку ж високу впевненість у власній правоті, як і експерти. Ситуація ускладнюється розмиванням індивідуальної відповідальності у цифрових масах, що знижує рівень підзвітності за наслідки спільних дій і стимулює неетичну поведінку. Зрештою, через брак взаємної довіри, викривлення інформації чи розбіжність особистих стимулів людські спільноти на крауд-платформах часто зазнають координаційних збоїв, що замість очікуваної ефективної самоорганізації призводить до системного хаосу [3].

Крауд-технології є не лише додатковим технічним інструментом, а й новою прогресивною філософією освітніх комунікацій, що базується на принципах відкритості, колаборації та взаємної довіри. Вони дозволяють успішно перетворити класичний освітній простір на динамічну та саморегульовану екосистему. Для успішної практичної реалізації цього потенціалу закладам вищої освіти необхідно розробляти чіткі внутрішні

регламенти модерації колективного контенту, системно стимулювати цифрову грамотність викладачів, а також створювати прозорі цифрові системи мотивації та заохочення для студентів.

Список використаної літератури

1. Howe J. The Rise of Crowdsourcing. *Wired*, 2006. №14(6). PP. 176-183. URL: https://www.researchgate.net/publication/200504371_The_Rise_of_Crowdsourcing
2. Llorente R., Morant M. Crowdsourcing in Higher Education: A Systematic Review. *Journal of New Approaches in Educational Research*. 2015. Vol. 4, No. 1. PP. 50–57. doi: 10.1007/978-3-319-18341-1_7
3. Surowiecki J. *The Wisdom of Crowds*. New York: Anchor Books, 2005. 320 p. URL: <https://www.asecib.ase.ro/mps/TheWisdomOfCrowds-JamesSurowiecki.pdf>.

РОЗДІЛ 2

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ІНЖИНІРИНГ У ПРОФЕСІЙНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Ігор ЛЮТАК
*д-р техн. н., професор,
професор кафедри інженерії програмного забезпечення
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

АРХІТЕКТУРА СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ УНІВЕРСИТЕТУ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ВЕБТЕХНОЛОГІЙ

У сучасних умовах цифрової трансформації закладів вищої освіти особливої актуальності набуває автоматизація внутрішніх адміністративних процесів, зокрема документообігу. Традиційні підходи, що базуються на паперових документах або частково цифрових рішеннях, часто супроводжуються затримками, дублюванням даних, складністю контролю виконання та низькою прозорістю процесів. Це створює додаткове навантаження на працівників і знижує ефективність управління як на рівні кафедр, так і університету загалом. Сучасний стан розвитку інформаційних технологій пропонує широкий спектр рішень для побудови систем електронного документообігу. Найчастіше використовуються або великі корпоративні платформи, які є складними та дорогими у впровадженні, або окремі веб-застосунки з обмеженим функціоналом. При цьому багато існуючих рішень не враховують специфіку освітнього середовища, зокрема наявність різних ролей (студенти, викладачі, адміністрація), багаторівневі погодження та необхідність інтеграції з іншими цифровими сервісами університету. У даній роботі розглядається підхід до проектування системи електронного документообігу університету на базі сучасних веб технологій, зокрема Angular для реалізації клієнтської частини та Firebase як хмарної

платформи для забезпечення автентифікації, зберігання даних і обробки подій. Запропоноване рішення базується на досвіді розробки та використання програмного засобу AuditSoft, який застосовується для аналізу та аудиту процесів у сфері програмної інженерії, і може бути адаптований для підтримки документообігу в освітніх установах [1]. Особливістю запропонованого підходу є орієнтація на процеси обробки документів, що включають подання, перевірку, погодження та збереження. Використання хмарних сервісів дозволяє забезпечити масштабованість, доступність та синхронізацію даних у режимі реального часу, що є важливим для розподіленого середовища університету. Веб-інтерфейс, реалізований із використанням сучасних підходів до розробки клієнтських застосунків, забезпечує зручність роботи користувачів і підтримує різні сценарії взаємодії. Тема є актуальною як з практичної, так і з наукової точки зору, оскільки поєднує сучасні технології розробки програмного забезпечення з потребами цифровізації освітніх процесів. Розробка подібних систем сприяє підвищенню ефективності управління документами, покращенню прозорості процедур та створенню єдиного інформаційного простору університету.

Запропонована система електронного документообігу університету розглядається як веб-орієнтований програмний засіб, що забезпечує повний життєвий цикл обробки документів у межах освітнього середовища. Основна ідея полягає у переході від ізольованих або частково автоматизованих процесів до єдиного цифрового простору, де всі етапи роботи з документами від створення до архівації реалізуються у структурованому та контрольованому вигляді. Система орієнтована на підтримку типових сценаріїв університету, таких як подання заяв, погодження службових документів, внутрішні запити та адміністративні процедури. Архітектура рішення базується на розподілі функціональності між клієнтською та хмарною частинами. Клієнтська частина реалізується з використанням Angular і відповідає за взаємодію з користувачем, візуалізацію станів документів та виконання дій відповідно до ролей. Інтерфейс побудований за

компонентним принципом і включає модулі для створення документів, відстеження їхнього статусу, виконання завдань і адміністрування системи. Такий підхід дозволяє забезпечити зручність користування та гнучкість у розширенні функціональності. Серверна логіка реалізується на основі хмарної платформи Firebase, що дозволяє уникнути необхідності розгортання та підтримки власної серверної інфраструктури. Для автентифікації користувачів використовується вбудований механізм Firebase Authentication, який підтримує різні способи входу та забезпечує безпечний доступ до ресурсів системи. Зберігання даних про документи, їхні стани та дії користувачів здійснюється у хмарній базі даних із підтримкою синхронізації в реальному часі, що дає змогу миттєво відображати зміни для всіх учасників процесу. Важливою складовою системи є механізм організації процесів обробки документів. Для кожного типу документа визначається послідовність етапів, які відображають логіку його погодження або виконання. Перехід між етапами здійснюється відповідно до дій користувачів із урахуванням їхніх ролей і повноважень. Усі зміни фіксуються в системі, що забезпечує простежуваність і можливість аналізу процесів. Такий підхід дозволяє формалізувати документообіг і зменшити залежність від неформальних процедур. Система передбачає використання подієво-орієнтованих механізмів для автоматизації окремих операцій. Зокрема, при зміні стану документа можуть виконуватися автоматичні дії, такі як надсилання сповіщень, перевірка даних або ініціація наступного етапу процесу. Це дозволяє зменшити кількість ручних операцій і підвищити швидкість обробки документів. У перспективі такі механізми можуть бути розширені для підтримки складніших сценаріїв, включаючи нагадування, ескалації та інтеграцію з іншими інформаційними системами. Структура системи поєднує сучасні підходи до розробки вебзастосунків із можливостями хмарних сервісів і орієнтацією на процеси. Використання готових інфраструктурних рішень дозволяє зосередитися на реалізації бізнес-логіки та особливостей документообігу університету. Це створює

передумови для побудови ефективної, масштабованої та зручної системи, яка може бути адаптована до потреб різних закладів вищої освіти.

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано доцільність використання веб-орієнтованого підходу до побудови систем електронного документообігу в закладах вищої освіти. Запропонована архітектура дозволяє інтегрувати процеси створення, обробки та контролю документів у єдине інформаційне середовище, що сприяє підвищенню прозорості та керованості адміністративних процедур. Використання сучасних технологій забезпечує гнучкість системи та можливість її адаптації до специфічних потреб університету. Застосування Angular для реалізації клієнтської частини у поєднанні з хмарною платформою Firebase дозволяє створити масштабоване та економічно ефективне рішення без необхідності підтримки складної серверної інфраструктури. Це особливо важливо для освітніх установ, які мають обмежені ресурси, але потребують надійних і сучасних інформаційних систем. Реалізація подієво-орієнтованих механізмів і підтримка роботи в реальному часі забезпечують оперативність обробки документів та зручність взаємодії користувачів.

Практичне значення запропонованого підходу полягає у можливості його використання як основи для розроблення універсальних або спеціалізованих систем документообігу, зокрема на базі існуючих програмних рішень, таких як AuditSoft [1]. Це відкриває перспективи для подальшого розвитку функціональності, включаючи інтеграцію з іншими інформаційними системами, розширення механізмів автоматизації та впровадження більш складних моделей керування процесами. Запропонований підхід дозволяє підвищити ефективність організації документообігу в університетах, зменшити адміністративне навантаження та забезпечити більш високий рівень контролю й прозорості процесів. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вдосконалення моделей обробки документів, підвищення рівня безпеки та розширення можливостей аналітики в системі.

Список використаної літератури

1. Лютак І. AuditSoft (v1.0): a methodological auditing tool for software engineering practices in the energy sector [Електронний ресурс]. 2025. URL: <https://audit-9f24b.web.app/page/home> (дата звернення: 28.04.2026).

Ігор ЛЮТАК

д-р техн. н., професор,

професор кафедри інженерії програмного забезпечення

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ВЗАЄМОДІЯ НА ОСНОВІ ЕЛЕКТРОННОЇ ПОШТИ У РОЗПОДІЛЕНИХ СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ ДОКУМЕНТАМИ

У сучасних умовах цифровізації організацій зростає роль розподілених систем управління документами, які забезпечують взаємодію між користувачами, підрозділами та інформаційними ресурсами незалежно від їхнього фізичного розташування. Одним із ключових викликів таких систем є забезпечення ефективної комунікації між учасниками процесів обробки документів. Традиційні інтерфейси інформаційних систем не завжди забезпечують достатній рівень оперативності взаємодії, що зумовлює актуальність використання додаткових каналів комунікації, зокрема електронної пошти. Електронна пошта залишається одним із найпоширеніших і найзручніших засобів обміну інформацією як у корпоративному, так і в академічному середовищі. Використання сервісів на зразок Gmail дозволяє інтегрувати процеси обробки документів із повсякденною діяльністю користувачів, забезпечуючи своєчасне інформування про події, запити на погодження та зміни статусів документів. Це особливо важливо для розподілених систем, де користувачі не завжди працюють безпосередньо в інтерфейсі системи документообігу. Сучасний стан розвитку інформаційних технологій характеризується активним впровадженням хмарних платформ і веб орієнтованих рішень у сфері

управління документами. Інтеграція електронної пошти в такі системи часто обмежується лише функціями сповіщення, тоді як потенціал цього каналу взаємодії є значно ширшим. Використання електронної пошти як повноцінного інструменту взаємодії дозволяє реалізувати сценарії асинхронної роботи з документами, включаючи підтвердження дій, погодження або передачу інформації без необхідності постійного доступу до основної системи. Особливої актуальності набуває використання email-орієнтованої взаємодії у процесах, що передбачають участь великої кількості користувачів або мають тривалий життєвий цикл. У таких випадках важливо забезпечити безперервність процесів, навіть якщо окремі учасники тимчасово не працюють із системою. Інтеграція електронної пошти дозволяє підтримувати зв'язок із користувачами, нагадувати про необхідні дії та забезпечувати оперативне реагування на події. Дослідження підходів до використання електронної пошти як каналу взаємодії у розподілених системах управління документами є актуальним напрямом. Воно спрямоване на підвищення ефективності комунікації, розширення функціональних можливостей систем документообігу та забезпечення більш гнучкої та зручної взаємодії користувачів у цифровому середовищі.

Основою запропонованого підходу є використання електронної пошти як повноцінного каналу взаємодії в межах розподілених систем управління документами. На відміну від традиційних рішень, де email виконує лише функцію сповіщення, у даній концепції він інтегрується безпосередньо в логіку workflow-процесів. Це дозволяє користувачам не лише отримувати повідомлення, але й виконувати окремі дії над документами, не переходячи до основного веб-інтерфейсу системи. Архітектурно система передбачає наявність ядра управління документами, яке відповідає за зберігання станів, обробку подій та координацію процесів, а також інтеграційного шару для взаємодії з поштовими сервісами. Зокрема, використання таких сервісів, як Gmail, дозволяє реалізувати механізми надсилання структурованих повідомлень, обробки відповідей користувачів і фіксації результатів у

системі. Це створює додатковий рівень доступу до функціональності системи без необхідності постійної роботи через вебзастосунок. Ключовим елементом є подієво-орієнтована модель взаємодії, за якої кожна зміна стану документа ініціює відповідну комунікацію. Наприклад, при надходженні документа на погодження система автоматично генерує email із описом дії та можливими варіантами відповіді. У свою чергу, відповідь користувача може бути оброблена як тригер для переходу документа до наступного етапу. Такий підхід забезпечує асинхронність процесів і дозволяє зменшити залежність від постійної присутності користувача в системі. Важливою характеристикою запропонованого підходу є підтримка розподіленого середовища, де учасники процесів можуть перебувати в різних організаційних або географічних межах. Email-взаємодія виступає універсальним інтерфейсом, який не потребує спеціалізованого доступу або навчання. Це особливо актуально для академічних установ, де до процесів документообігу можуть бути залучені як внутрішні, так і зовнішні користувачі, табл. 1.

Таблиця 1 – Основні властивості email-орієнтованої взаємодії в системах управління документами

Властивість	Характеристика
Асинхронність	Можливість виконання дій без постійного підключення до системи
Доступність	Використання стандартних поштових клієнтів без додаткового програмного забезпечення
Інтегрованість	Поєднання email із внутрішніми workflow-процесами системи
Масштабованість	Підтримка великої кількості користувачів і повідомлень
Простежуваність	Фіксація всіх дій і комунікацій у межах процесу
Гнучкість	Можливість адаптації під різні сценарії взаємодії

З технологічної точки зору, реалізація такого підходу може поєднувати вебзастосунки (наприклад, на базі Angular) із хмарними платформами (зокрема Firebase), які забезпечують обробку подій, зберігання даних і інтеграцію з зовнішніми сервісами. Це дозволяє створити гнучку та масштабовану систему, що підтримує як класичну взаємодію через інтерфейс, так і розширену взаємодію через електронну пошту. У

перспективі впровадження подібного підходу може базуватися на використанні вже існуючих програмних рішень, зокрема AuditSoft [1], де реалізовані механізми аналізу процесів, фіксації подій і підтримки структурованих workflow. Адаптація цих підходів до систем документообігу з email-орієнтованою взаємодією дозволить підвищити ефективність комунікації, забезпечити більшу гнучкість процесів та створити основу для подальшого розвитку розподілених інформаційних систем.

У підсумку, використання електронної пошти як повноцінного каналу взаємодії в розподілених системах управління документами дозволяє суттєво підвищити ефективність комунікації між учасниками процесів. Запропонований підхід забезпечує інтеграцію email у логіку workflow, що дає змогу виконувати окремі дії над документами асинхронно, без необхідності постійного доступу до основного інтерфейсу системи. Це особливо важливо для середовищ із великою кількістю користувачів і складними процедурами погодження. Поєднання email-орієнтованої взаємодії з сучасними веб- та хмарними технологіями, зокрема Angular і Firebase, створює передумови для побудови гнучких, масштабованих і доступних систем. Такий підхід дозволяє забезпечити оперативне інформування користувачів, зменшити навантаження на інтерфейс системи та підвищити загальну швидкість обробки документів. Реалізація подієво-орієнтованих механізмів сприяє автоматизації процесів і зменшенню кількості ручних операцій. Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування запропонованих підходів у реальних системах документообігу, зокрема з урахуванням досвіду, отриманого при розробці програмного засобу AuditSoft [1]. Використання подібних рішень дозволяє не лише покращити організацію процесів, але й створити основу для їх подальшого аналізу та оптимізації. Отже, впровадження email-орієнтованої взаємодії є перспективним напрямом розвитку розподілених систем управління документами.

Список використаної літератури

1. Лютак І. AuditSoft (v1.0): a methodological auditing tool for software engineering practices in the energy sector [Електронний ресурс]. 2025. Режим доступу: <https://audit-9f24b.web.app/page/home> (дата звернення: 28.04.2026).

Ігор ЛЮТАК

д-р техн. н., професор,

професор кафедри інженерії програмного забезпечення

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ПОГОДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ

Актуальність моделювання процесів погодження академічних документів зумовлена зростанням складності адміністративних процедур у закладах вищої освіти. Університети щоденно опрацьовують значну кількість документів, які потребують послідовного погодження різними учасниками: студентами, викладачами, адміністративним персоналом та керівництвом. Традиційні підходи, що базуються на паперових або слабо формалізованих цифрових процесах, часто призводять до затримок, втрати інформації та відсутності прозорості в ухваленні рішень. Особливістю академічного середовища є наявність багаторівневих процедур погодження, які можуть змінюватися залежно від типу документа, внутрішніх регламентів та організаційної структури університету. У таких умовах відсутність формалізованої моделі процесів ускладнює їх автоматизацію та контроль. Моделювання workflow-процесів дозволяє чітко визначити етапи обробки документів, ролі учасників і правила переходів між станами, що є необхідною умовою для побудови ефективних інформаційних систем. Сучасний стан розвитку інформаційних технологій пропонує різні підходи до реалізації процесно-орієнтованих систем, однак у сфері вищої освіти вони часто використовуються фрагментарно або без урахування специфіки

навчального середовища. Багато існуючих рішень або надто складні для впровадження, або не забезпечують достатнього рівня гнучкості для адаптації під змінні академічні процеси. Це створює потребу в розробленні підходів до моделювання, які поєднують формалізацію процесів із можливістю їх подальшої автоматизації. Зростає потреба у забезпеченні простежуваності та підзвітності процесів погодження документів. У сучасних умовах важливо мати можливість відстежити, хто і коли приймав рішення, на якому етапі знаходиться документ та які дії були виконані. Моделювання процесів дозволяє закласти основу для формування журналів подій, аналізу ефективності процедур та виявлення вузьких місць у документообігу. Дослідження підходів до моделювання процесів погодження академічних документів є актуальним як з практичної, так і з наукової точки зору. Воно спрямоване на підвищення ефективності управління документами, оптимізацію адміністративних процесів та створення передумов для впровадження сучасних інформаційних систем у закладах вищої освіти.

Основою запропонованого підходу є процесно-орієнтоване представлення документообігу, в якому кожен академічний документ розглядається як об'єкт, що проходить визначену послідовність станів. Такий підхід дозволяє формалізувати життєвий цикл документа, починаючи від створення і подання, до погодження, затвердження та архівації. Моделювання цих процесів забезпечує чітке визначення логіки переходів між станами та умов, за яких відбуваються відповідні зміни. Ключовим елементом є визначення структури workflow-процесу, яка включає набір станів, ролей учасників та правил переходів. Для кожного типу документа формується власна модель процесу погодження, що враховує специфіку академічних процедур. Наприклад, заява студента може проходити етапи перевірки куратором, погодження на кафедрі та затвердження адміністрацією. Така структуризація дозволяє забезпечити універсальність підходу та його адаптивність до різних сценаріїв використання. Особлива увага приділяється ролям користувачів у процесі погодження документів.

Кожен учасник має визначений набір повноважень, що впливають на можливість виконання певних дій над документом. Це дозволяє забезпечити контроль доступу та уникнути несанкціонованих змін. Взаємодія між ролями реалізується через чітко визначені точки переходу, що сприяє узгодженості процесу та підвищує його прозорість. Для реалізації моделей workflow доцільно використовувати сучасні інформаційні технології, які підтримують подієво-орієнтовану обробку та синхронізацію даних. Зокрема, використання клієнтських застосунків на базі Angular дозволяє забезпечити зручний інтерфейс для взаємодії користувачів із системою, тоді як хмарні сервіси, такі як Firebase, створюють основу для зберігання даних і керування станами документів у режимі реального часу. У рамках дослідження також враховано досвід розроблення програмного засобу AuditSoft, який використовується для аналізу та аудиту процесів у сфері програмної інженерії [1]. Підходи, реалізовані в AuditSoft, зокрема щодо структуризації процесів, фіксації подій та аналізу послідовності дій, можуть бути ефективно адаптовані для моделювання процесів погодження академічних документів. Це дозволяє підвищити рівень формалізації та забезпечити можливість подальшого аналізу ефективності процесів. Важливою складовою є фіксація історії змін і дій користувачів у межах кожного процесу. Такий підхід дозволяє формувати журнал подій, який забезпечує простежуваність і підзвітність усіх етапів погодження. Це є особливо важливим у контексті академічного середовища, де необхідно забезпечити контроль за прийняттям рішень і відповідність встановленим регламентам. Моделювання workflow-процесів створює передумови для автоматизації окремих етапів обробки документів. На основі визначених правил можуть бути реалізовані механізми автоматичного переходу між станами, надсилання сповіщень або перевірки коректності даних. Це дозволяє зменшити кількість ручних операцій і підвищити загальну ефективність документообігу. Підхід до моделювання процесів погодження академічних документів поєднує формалізацію, технологічну реалізацію та можливості аналітики. Використання сучасних інструментів і

врахування практичного досвіду, зокрема програмного засобу AuditSoft, дозволяє створити основу для побудови ефективних систем електронного документообігу в закладах вищої освіти.

У підсумку, моделювання процесів погодження академічних документів дозволяє перейти від неформалізованих і часто неефективних процедур до чітко структурованих і керованих процесів. Запропонований підхід забезпечує визначення послідовності дій, ролей учасників і правил переходу між станами, що створює основу для подальшої автоматизації документообігу в закладах вищої освіти. Це сприяє підвищенню прозорості, зменшенню затримок і покращенню якості управлінських рішень. Використання сучасних технологій, зокрема Angular та Firebase, дозволяє реалізувати ці моделі у вигляді ефективних інформаційних систем із підтримкою роботи в реальному часі. Поєднання процесно-орієнтованого підходу з хмарними сервісами забезпечує масштабованість, доступність та зручність використання, що є важливим для розподіленого академічного середовища. Практичне значення роботи полягає у можливості застосування запропонованих моделей як основи для створення або вдосконалення систем електронного документообігу. Використання підходів, апробованих у програмному засобі AuditSoft [1], дозволяє підвищити рівень формалізації процесів і забезпечити їх подальший аналіз. Це відкриває можливості для оптимізації адміністративних процедур та підвищення ефективності діяльності університетів. Результати дослідження підтверджують доцільність впровадження процесно-орієнтованих моделей у системи документообігу. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розширення функціональності, інтеграцію з іншими інформаційними системами, а також використання методів аналітики для оцінювання ефективності процесів і прийняття управлінських рішень.

Список використаної літератури

1. Лютак І. AuditSoft (v1.0): a methodological auditing tool for software engineering practices in the energy sector [Електронний ресурс]. 2025. Режим доступу: <https://audit-9f24b.web.app/page/home> (дата звернення: 28.04.2026).

РОЗДІЛ 3

НОВАЦІЇ У ДОКУМЕНТАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УСТАНОВ

Оксана ЛАБА

к. іст. н., доцент,

*доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ЕЛЕКТРОННИХ ДОВІРЧИХ ПОСЛУГ У ДІЛОВОДНИХ ПРОЦЕСАХ

Сьогодні електронний документообіг трансформується з інструмента внутрішньої комунікації у юридично значущий простір. Ключовим елементом цієї трансформації є впровадження надійних засобів електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг, що гарантують автентичність, цілісність та юридичну силу документів. В Україні правове поле у цій сфері регулюється Законом «Про електронні довірчі послуги» [2], який гармонізований з Регламентом Європейського Союзу № 910/2014 (далі – Регламент) [6].

Відповідно до чинної редакції Закону, до складу електронних довірчих послуг входять [2]:

- створення, перевірка та підтвердження електронного підпису чи печатки;
- формування, перевірка та підтвердження чинності сертифіката електронного підпису чи печатки;
- формування, перевірка та підтвердження чинності сертифіката автентифікації вебсайту;
- формування, перевірка та підтвердження електронної позначки часу;
- реєстрована електронна доставка;
- зберігання електронних підписів, печаток, електронних позначок часу та сертифікатів, пов'язаних з цими послугами.

Зауважимо, що у попередній редакції Закону до електронних довірчих послуг відносили електронну ідентифікацію та автентифікацію. Нині означені послуги хоча й регулюються тим самим законом, але виділені в окрему категорію. Електронна ідентифікація та автентифікація – це дві складові одного управлінського процесу – ідентифікації особи, яка полягає у повідомленні ідентифікаційних даних особи про себе та їх підтвердженні.

Набір електронних довірчих послуг нині виглядає так (рисунок 1):

Рисунок 1 – Види електронних довірчих послуг

У дисертаційному дослідженні було з'ясовано, що наведені у попередній редакції Закону сім базових електронних послуг (сьомою була електронна ідентифікація та автентифікація) неофіційно на сучасному етапі їхнього розвитку в Україні спеціалістами позначаються як «б+1». Підґрунтям цьому є Регламент [6], який ліг в основу Закону України «Про електронні довірчі послуги». Однак, у Європейському Союзі електронний документ розглядається як електронна довірна послуга. В той же час, в українському законодавстві цієї норми не було імплементовано. Електронний документ регулюється Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» [1] і визначається як набір обов'язкових реквізитів, а не як довірна послуга. Позначення «б+1» підкреслює не повну відповідність Закону України «Про електронні довірчі послуги» європейському законодавству [3, с. 28].

Електронна ідентифікація та електронні довірчі послуги грають ключову роль в електронних ділових процесах, зокрема в системах електронного документообігу. Вони забезпечують безпеку, цілісність та автентифікацію електронних документів під час їх передачі, обробки та зберігання, а також доступ до самих систем. У системах електронного документообігу ці технології сприяють створенню безпечних, ефективних та надійних механізмів обміну та обробки документів. Вони дозволяють забезпечити відповідність з вимогами щодо захисту даних, зменшують ризик помилок та сприяють оптимізації робочих процесів.

Нині деталі ширше в організаціях впроваджуються інформаційні автоматизовані системи, які функціонують як бази даних. Це означає, що до них вноситься інформація, на основі якої можна сформувавши низку необхідних документів, що супроводжують означений бізнес- чи управлінський процес. При чому, електронним підписом підписуються як самі дані, так і може бути підписаний кожен із згенерованих документів зокрема [4, с. 71]. Всі інформаційні автоматизовані системи в найбільш загальному вигляді можна поділити на ті, що містять електронні документи і організують роботу з ними, і ті, що функціонують як бази даних, куди вноситься певна інформація, на основі якої генеруються документи в будь-який момент часу за необхідності. Самі документи не зберігаються, натомість, всі внесені дані підписані електронним підписом.

Розглянемо детальніше, як саме використовуються електронні довірчі послуги та електронна ідентифікація в інформаційних автоматизованих системах з позицію користувача. Перш за все, відбувається ідентифікація та автентифікація користувача в системі. Найчастіше використовується двофакторна або багатофакторна автентифікація через використання логіна і пароля, а також електронного підпису на захищеному носіїві, тобто апаратна ідентифікація. Деякі інформаційні автоматизовані системи використовують ідентифікацію за допомогою соціальних мереж або інших облікових записів. Якщо в організації впроваджено кілька інформаційних автоматизованих

систем, то достатньо поширеним є одиничний вхід (Single Sign-On, SSO): користувачі можуть автентифікуватися один раз для доступу до всіх систем, пов'язаних із системою електронного документообігу, уникнувши повторного введення інформації для кожної окремої системи [5].

Крім того, також під час роботи з інформаційною автоматизованою системою використовуються електронні довірчі послуги. Так, електронні документи не можуть існувати без електронного підпису, який є одним із обов'язкових реквізитів і одночасно електронною довірчою послугою. Більше того, дані, внесені в систему, також підписуються електронним підписом. Хоча рядок запису даних не вважається електронним документом відповідно до українського законодавства, але він може підписуватися електронним підписом для підтвердження даних.

Ще одним аспектом використання електронних довірчих послуг в ділових процесах є реєстрована електронна доставка. На разі вона не дуже поширена на практиці. Обмін документами відбувається в межах однієї автоматизованої інформаційної системи або через електронну пошту. В той же час, надійність такого пересилання документів є досить низькою. Одним із засобів електронної реєстрованої доставки є система електронної взаємодії органів виконавчої влади (далі – СЕВ ОБВ). Однак, її використання не є поширеним через низку факторів [3, с. 66]:

- СЕВ ОБВ є обов'язковою лише для органів виконавчої влади, для інших державних установ – пріоритетним засобом комунікації. В той же час, приватні підприємства й організації не зобов'язані підключатися до СЕВ ОБВ;
- використання СЕВ ОБВ є платним, що гальмує її широке впровадження у приватному секторі;
- СЕВ ОБВ не розвинулася до єдиного каналу обміну документами на загальнодержавному рівні, як це прийнято, зокрема в Естонії;
- недостатньо популяризований канал обміну офіційною інформацією.

Як бачимо, електронна ідентифікація та електронні довірчі послуги нерозривно пов'язані з електронними діловодними процесами в організації. Вони відіграють ключову роль в електронних діловодних процесах, зокрема з метою ідентифікації в системах електронного документообігу чи інших автоматизованих інформаційних системах, а також щодо підписання електронних документів електронним підписом, проставлення електронної позначки часу, засвідчення копій електронних документів та справжності електронних підписів електронною печаткою. Електронний підпис найчастіше слугує засобом електронної ідентифікації, електронною довірчою послугою та обов'язковим реквізитом електронного документа.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг»: від 22 трав. 2003. Редакція від 31.12.2023. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=851-15>.
2. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги»: від 05.10.2017 № 2155-VIII. Редакція від 18.12.2024. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>.
3. Лаба О. В. Розвиток електронного діловодства в Україні: 1991-2020 роки: дисерт. на здобуття...канд.. іст. наук за спеціальністю 27.00.02. Київ, 2022. 271 с.
4. Лаба О. В. Аналіз стану впровадження автоматизованих систем управління документами в органах державної влади та їх класифікація. *Інформаційна культура у просторі професійної комунікації*: матеріали Всеукр. наук.-метод. Інтернет-конф. (Івано-Франківськ, 17-18 квіт. 2014 р.). Івано-Франківськ, 2014. С. 69-73.
5. Мариняк Н. М. Система електронного урядування «X-Road»: досвід Естонії як приклад для України. *IT право: проблеми і перспективи розвитку в Україні*: матеріали II Міжнар. науч.-практ. конф. (Львів, 17 листоп. 2017 р.) / Асоціація докторів філософії України, Ін-т права та психології Нац. ун-ту «Львівська політехніка», Наук.-дослід. ін-т інформатики і права НАПрН України, Управління інформаційних технологій Львівської міської ради.
6. Регламент (ЄС) № 910/2014 Європейського Парламенту та Ради від 23.07.2014 «Про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій в межах внутрішнього ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС»: технічний переклад регламенту (ЄС). URL: https://czo.gov.ua/download/docs/reg_910_2014_ua.pdf.

Оксана ЛАБА

к. іст. н., доцент,

*доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,*

Юрій ПЕТРУК

здобувач I (бакалаврського) рівня вищої освіти

*спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Цифрова трансформація бізнес-процесів починається не з купівлі програмного забезпечення, а з переосмислення архітектури управління. Впровадження системи електронного документообігу – це складний ітераційний процес, який потребує системного підходу.

Аналіз праць О. Гарматюк [1], Ж. Кудрицької [2] та О. Лаби [3] дозволяє систематизувати ключові перешкоди, що виникають на старті впровадження СЕД:

– Суцільна цифровізація та людський фактор. Ефективність системи прямо залежить від охоплення всіх робочих місць, залучених до життєвого циклу інформації. Проте реалізація цього принципу часто гальмується консервативністю персоналу. Небажання опанувати нові компетенції та низький рівень цифрової грамотності, підкріплені інертною кадровою політикою, створюють суттєвий опір інноваціям.

– Технологічне забезпечення оцифрування. Перехід від паперового до електронного формату потребує відповідної інфраструктури сканування. Якщо для малих підприємств достатньо побутових рішень, то значні обсяги кореспонденції вимагають інвестицій у промислові системи (наприклад, Kofax Capture). Висока вартість професійного обладнання та спеціалізованого ПЗ для потокового введення даних є вагомим фінансовим бар'єром.

- Архаїчність архівного зберігання. Традиція передачі в архів виключно паперових оригіналів нівелює переваги електронного обігу. Для досягнення цілісного результату автоматизація повинна охоплювати й архівний підрозділ, забезпечуючи створення повноцінних цифрових фондів.

Етапи впровадження СЕД зображено на рисунку 1.

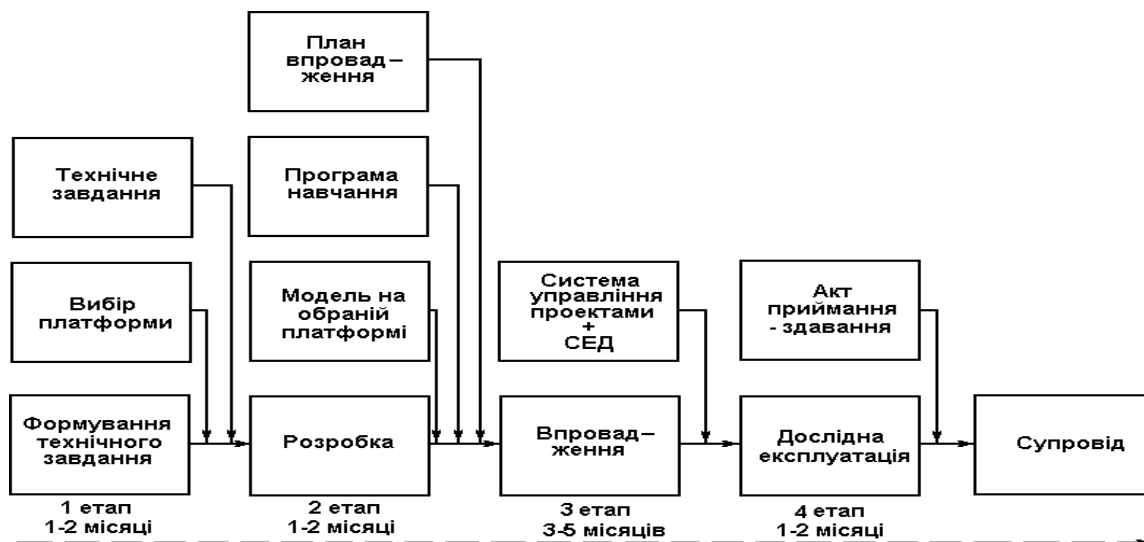

Рисунок 1 – Етапи впровадження СЕД [4]

Можна виділити такі критичні етапи впровадження СЕД в організації:

Етап 1. Передпроектне обстеження, аналіз структури документообігу організації та нормативно-правового забезпечення. Передбачає виділення з організаційної структури підрозділів, окремих виконавців, які відповідають за процес документообігу, визначення підпорядкованості виявлених підрозділів і розмежування їх функцій за видами робіт, формування відповідної моделі документообігу в організації (модель «as is»).

Етап 2. Вибір та проектування. Виконується внутрішнє проектування системи документообігу. На цьому етапі важливо визначити критерії якості роботи системи, а також рейтинг кожного з критеріїв якості. Для побудови моделі функціонування системи і одержання результатів, близьких до оптимальних, слід організувати моделювання на основі перспективної структури процесу, яке задовольняє вимогам за цільовими значеннями показників ефективності (модель «to be»).

Етап 3. Пілотне впровадження. Здійснюється інсталяція обраної

системи, налаштування прав доступу, тестування на одному підрозділі. Якщо потрібно, виправляються помилки, інтерфейс адаптується під конкретні запити користувачів.

Етап 4. Навчання та масштабування. Передбачається проведення тренінгів для персоналу, розробка інструкцій, запуск у всіх відділах. Формується готовність штату до роботи в новому середовищі.

Етап 5. Промислова експлуатація. Відмова від паперових документів (де можливо), моніторинг ефективності. Результат – оптимізований документообіг, автоматизоване формування аналітичних звітів.

Отже, впровадження СЕД в організаціях відбувається за певними етапами, основою яких є визначення наявного стану документообігу та побудова оптимізованої моделі з урахуванням особливостей електронного документообігу порівняно з паперовим. Означені особливості продиктовані вимогами нормативно-правових актів, а також технологічними особливостями реалізації електронних ділових процесів.

Список використаної літератури

1. Гарматюк О., Гайдучик А. Проблеми впровадження та реалізації системи електронного документообігу. *Фундаментальні та прикладні проблеми сучасних технологій*: матеріали Міжнародної науково-технічної конференції (14–15 трав. 2020 р., Тернопіль, Україна). С. 243-244. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/31820/2/FAPMT_2020_Garmatiuk_O-Problems_of_implementation_243-244.pdf (дата звернення: 15.04.2026).
2. Кудрицька Ж. В. Проблеми ефективності реалізації електронного документообігу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. № 5. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=287> (дата звернення: 15.04.2026).
3. Лаба Оксана, Крупко Наталія. До проблеми визначення сфери дії основних нормативно-правових документів діловодної сфери. *Інформація та документ у сучасному науковому дискурсі*: матеріали VII Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції/ Кафедра документознавства та інформаційної діяльності ІФНТУНГ (Івано-Франківськ, 20 травня 2022 р.). Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2022. С. 77-81.
4. Організаційно - технологічні підходи до впровадження електронного документообігу. URL: <https://studfile.net/preview/9689771/page:14/> (дата звернення: 15.04.2026).

РОЗДІЛ 4
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Вікторія БАНДУРА

к. техн. н., доцент,

завідувач кафедри інженерії програмного забезпечення

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННЯ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗА СТАНДАРТОМ ISTQB CTFL

Стрімкий розвиток ІТ-галузі супроводжується зростанням вимог до якості програмного забезпечення, що, своєю чергою, актуалізує потребу у фахівцях, які володіють сучасними підходами до тестування. У цьому контексті сертифікація ISTQB Certified Tester Foundation Level (CTFL) [1] виступає як загально визнаний орієнтир базового рівня підготовки. Разом із тим впровадження положень стандарту версії 4.0 у навчальний процес закладів вищої освіти (ЗВО) пов'язане з низкою труднощів, серед яких значний обсяг спеціалізованої термінології та складність формування практичних навичок відповідно до когнітивних рівнів (K-levels, які визначають глибину засвоєння навчального матеріалу — від відтворення знань до їх практичного застосування та аналізу,) [1, 2] в умовах обмеженого навчального часу.

Метою дослідження є визначення можливостей використання великих мовних моделей (LLM) як засобу підтримки навчання та оцінка їхнього впливу на результативність підготовки студентів до складання сертифікаційного іспиту ISTQB CTFL.

У дослідженні використано методи аналізу наукових джерел, узагальнення педагогічного досвіду викладання дисципліни «Якість програмного забезпечення та тестування» освітньої програми «Інженерія програмного забезпечення», а також елементи педагогічного експерименту,

пов'язаного із впровадженням інструментів штучного інтелекту (ШІ) в освітній процес.

У межах роботи застосування інструментів ШІ (зокрема, Gemini, GPT-4o) розглядається як складова адаптивного навчального середовища. Використання LLM створює передумови для індивідуалізації навчання, зокрема шляхом подання складних теоретичних положень стандарту ISTQB у більш доступній та прикладній формі з урахуванням рівня підготовки студентів. Також такі інструменти дають змогу формувати варіативні завдання, наближені за структурою до сертифікаційного тестування, із використанням прикладів, пов'язаних із практичними роботами студентів.

Окрему роль відіграє можливість оперативного отримання розгорнутого зворотного зв'язку, що сприяє усвідомленню типових помилок та вдосконаленню навичок застосування технік тест-дизайну, побудови тест-кейсів і прийняття рішень щодо вибору оптимальних стратегій тестування.

Отримані результати засвідчують підвищення зацікавленості студентів у вивченні теоретичних аспектів тестування, розвиток практичних навичок застосування технік тест-дизайну та розв'язання прикладних задач, а також покращення рівня володіння професійною англійською термінологією. За підсумками апробації запропонованого підходу зафіксовано зростання навчальної активності в межах дисципліни на 20–25%, що підтверджує доцільність використання інструментів ШІ в освітньому процесі.

Таким чином, запропонований підхід сприяє індивідуалізації навчального процесу та формуванню у студентів компетентностей у сфері тестування програмного забезпечення, релевантних вимогам міжнародних сертифікаційних програм ISTQB CTFL.

Список використаної літератури

1. International Software Testing Qualifications Board. ISTQB Certified Tester Foundation Level Syllabus v4.0. 2023. URL: <https://istqb.org> (дата звернення: 2026).
2. Anderson L. W., Krathwohl D. R. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing. New York : Longman, 2001.

Юлія МИХАЙЛЮК,

к. тех. н., доцент,

доцент кафедри екології

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,

Анна ДЗУЛЬ

здобувачка кафедри інженерії програмного забезпечення

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

З надшвидким зростанням мобільності суспільства та стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій різні галузі державної діяльності потребують змін у підходах до організації їхніх процесів. Першочергово це стосується освіти, адже вона один з найважливіших факторів для процвітання нових поколінь та розквіту нашої держави. Одним із пріоритетних напрямів є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема технологій та засобів мобільного навчання. Через розвиток штучного інтелекту заклади вищої освіти потребують реорганізації задля впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в життя як і студентів, так і викладачів.

Штучний інтелект революціонізує галузі, зокрема заклади вищої освіти, покращуючи процеси викладання та навчання, оптимізуючи адміністративні завдання та стимулюючи інновації. Незважаючи на безпрецедентні можливості, інструменти ШІ, якщо їх використовувати неправильно, можуть стати і проблемою для навчальних закладів.

Розвиток нейромереж відображає перехід до нового етапу в навчальному процесі будь-якого освітнього закладу. Звісно, нам відкриваються нові можливості, де можемо побачити ширший доступ до знань та індивідуалізації навчання, проте важливо знайти баланс між використанням штучного інтелекту та збереженням людського фактору в освітньому середовищі [1, с.3].

Але лише нещодавно ШІ почав використовуватися для загальних мас — сьогодні ми застосовуємо його майже всюди, де тільки можемо, навіть для дуже простих задач. Звісно, це має свої переваги: швидкий пошук інформації, економія часу, доступне пояснення складних тем, підвищення продуктивності та підтримка творчості. Успішне використання ШІ у шкільному середовищі приносить виклики та можливості як для вчителів, так і для учнів.

Розповідь про штучний інтелект розпочалася у давньому світі, з легенд, переказів та чуток про створення штучних істот, яких майстри наділили розумом чи свідомістю. Насіння сучасного ШІ посіяли мислителі, що прагнули зобразити процес людського мислення як механічне оперування символами. Французький філософ і математик XVI століття Рене Декарт стверджував, що мислення, свідомість і інтелект — це виключно людські характеристики, недосяжні для механічних систем.

Алан Тюрінг був першим, хто здійснив істотні дослідження в галузі, яку він називав машинним інтелектом. Термін «штучний інтелект» вперше вжив американський інформатик Джон Маккарті на Дартмутській конференції. Однією з перших успішних програм, яка могла імітувати процес мислення, став алгоритм для гри в шашки. Сучасний етап розвитку ШІ характеризується стрімким прогресом у багатьох галузях: фінансах, промисловості, охороні здоров'я, транспорті, розвагах тощо.

Використання штучного інтелекту в освіті бере свій початок у другій половині 20 століття. Перші програми автоматизованого навчання розроблялися для обробки даних студентів і створення базових навчальних моделей. Перші спроби використати штучний інтелект (і загалом комп'ютерні «розумні» системи) в освіті з'явилися ще у 1960-х роках. Одним із найперших прикладів вважають систему SCHOLAR (1964), яку створили для навчання географії [3].

Однією з найвагоміших переваг ШІ в системі освіти є персоналізоване навчання. Системи на основі штучного інтелекту можуть генерувати

індивідуальні плани уроків і оцінювання для кожного учня на основі його унікальних здібностей до навчання та потреб.

Ще одна перевага ШІ в освіті полягає в тому, що він дозволяє оцінювати вирішення проблем у реальному часі. Вчителі можуть використовувати цю технологію, щоб відстежувати, наскільки добре їхні учні розуміють концепції, відстежуючи індивідуальний прогрес протягом уроку чи курсу [5].

ШІ має потенціал для революції в освіті, але його впровадження та використання супроводжується етичними проблемами. Надмірне використання штучного інтелекту може мати й негативні наслідки, особливо для здобувачів освіти. Все частіше стикаємося з проблемами плагіату, академічної недоброчесності та шахраювання.

Проблемою використання інформаційно-комунікаційних технологій є також зниження аналітичного та критичного мислення у здобувачів освіти. Такі ресурси, як ChatGPT та інші подібні системи, часто можуть надавати неточну або навіть хибну інформацію через перенасиченість інтернету великою кількістю різних, не завжди перевірених джерел. Водночас студенти не перевіряють отриману інформацію, покладаючись на готові відповіді, що поступово призводить до зниження рівня освіти.

Проте проблема полягає не лише у втраті знань. Втрачаються також можливості для розвитку, креативність, а створення нових ідей стає дедалі рідкіснішим явищем у сучасних закладах вищої освіти. Студенти, які раніше мали обмежені ресурси і змушені були самостійно шукати рішення, сьогодні отримали повний доступ до інформації, генерації ідей, створення планів, завдань і навіть цілісних концепцій. Це, у свою чергу, може знижувати пізнавальну активність і негативно впливати на якість навчання у ЗВО.

Знову переконаємось у переживаннях людей з різних галузей освіти, до прикладу, гуманітарних дисциплін: «Коли йдеться про написання, мого предмета, я кажу їм, що будь-яке використання тексту під час написання — це шахрайство і що це шкодить їхньому розвитку як письменників» [4].

Тому важливо навчитися правильно користуватися засобами штучного інтелекту. Насамперед варто сприймати його як допоміжний інструмент, а не як заміну власних знань. Чудово почати з вивчення основ ШІ, бо це точно не моноліт.

Саме тому для ефективного впровадження цих технологій в мобільну освіту потрібно враховувати всі ризики для здобувачів та викладачів. Це сприяло тому, що заклади вищої освіти почали адаптацію підходів до навчання так, щоб ШІ використовувався ефективно та належним чином, в межах академічної доброчесності, що потребує «встановлення на законодавчому рівні регулювання застосування ШІ в освітньому процесі, створення та впровадження Правил застосування ШІ у вищій школі».

Наприклад група науковців (Драч І., Петроє О., Бородієнко О., Регейло І., Базелюк О., Базелюк Н., Слободянюк О.), які досліджували питання «використання штучного інтелекту у вищій освіті» запропонувала наступні напрями для реалізації (на національному, інституційному та індивідуальному рівнях): «розроблення чітко визначених правил (стандартів) використання ШІ на основі ціннісних принципів, обґрунтованих ЄС та Європейською асоціацією університетів, а також здійснення на інституційному рівні нормативно-правового «врегулювання застосування ШІ ... відповідно до місії, візії, цілі, цінностей на основі ключового етичного принципу».

Тож, використання інформаційно- комунікаційних технологій та інструментів ШІ поставило перед усіма суб'єктами освітнього процесу досить великий комплекс питань і завдань. Заклади вищої освіти потребують постійного вдосконалення, а з розвитком цих технологій їх розвиток має прискорюватися з небаченими темпами, від успішності та реалізації яких буде залежати майбутнє як викладачів, методистів, закладів освіти, так і майбутніх фахівців, які набуватимуть фахові знання, уміння та компетентності [2, с.110].

Список використаної літератури

1. Наливайко, О. О. (б.р.). Перспективи використання нейромереж у вищій освіті України. Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740632/1/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D0%B9%20%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%9D%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%B9%D0%BA%D0%BE.pdf>.
2. Liha-Pres (2024). Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції. Львів–Торунь: Національний університет «Одеська юридична академія», Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 1 липня – 11 серпня 2024 року. https://cuesc.org.ua/images/informlist/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20advanced_training_OLA.pdf.
3. Wikipedia (б.р.). Штучний інтелект в освіті. https://uk.wikipedia.org/wiki/Штучний_інтелект_в_освіті.
4. World Bank (2025). IA en educación superior: inteligencia artificial. 5 May 2025. <https://www.worldbank.org/en/region/lac/publication/ia-educacion-superior-inteligencia-artificial>.
5. Zilberman, Arie (2024). Як ШІ впливає на систему освіти. 24 January 2024. <https://www.facrua.com/iak-shi-vplivaie-na-sistiemu-osviti/>.

Світлана НИКИПОРЕЦЬ

*старший викладач кафедри іноземних мов
Вінницького національного технічного університету*

PROMPT ENGINEERING AS A NEW COMPONENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE FOR PROSPECTIVE TRANSLATORS AND ENGINEERS

The rapid institutional diffusion of large language model-based systems – from general-purpose conversational AI platforms such as ChatGPT and Gemini to domain-specific tools for translation, code generation, legal drafting, and technical documentation – has fundamentally altered the conditions under which prospective translators and engineers will practise their professions. The defining characteristic of this technological shift, from the perspective of the end user, is that the quality and relevance of AI-generated output is not a fixed property of the underlying system but a function of the quality of the human-provided input. This input-dependency – operationalised as the practice of prompt engineering – transforms

the user's relationship to AI tools from that of a passive recipient to that of an active, technically informed interlocutor.

Prompt engineering (PE) may be defined as the structured practice of designing, refining, and iterating upon textual inputs submitted to LLM-based systems in order to obtain outputs that are accurate, relevant, stylistically appropriate, and fit for professional purpose [1]. The competence encompasses a range of sub-skills: understanding the representational conventions and processing architecture of LLMs sufficiently to anticipate their failure modes; constructing prompts that specify role, context, task, format, and constraint with appropriate precision; applying techniques such as chain-of-thought prompting, few-shot exemplification, and iterative refinement; and critically evaluating AI outputs against professional quality standards. These sub-skills are neither trivially acquired nor discipline-agnostic: their effective deployment in translation contexts presupposes domain knowledge of language, register, and terminological precision that is categorically different from the domain knowledge required in an engineering context.

Despite its growing practical significance, prompt engineering has not yet been systematically integrated into the competence frameworks that govern translator and engineer training in Ukrainian higher education. The present paper addresses this lacuna by mapping the domain-specific dimensions of PE as an ICC component for both professional groups and proposing principles for its curricular integration.

The scholarly foundation for reconceptualising prompt engineering as a component of digital competence is grounded in three bodies of recently indexed literature. Korzynski, Mazurek, Krzyrkowska, and Kurasinski [1] proposed the first systematic conceptual framework positioning AI prompt engineering as a new digital competence, analysing it through the lens of the DigComp framework and identifying its overlapping relationships with information literacy, data literacy, and communication competence. Their AI PROMPT framework provides a structured taxonomy of prompt construction strategies and articulates the

professional domains – from business communication to scientific data extraction – in which prompt engineering competence generates demonstrable value-added performance. Walter [2], in a contribution published in the *International Journal of Educational Technology in Higher Education* and indexed in both Scopus and Web of Science, argued that prompt engineering proficiency is inseparable from AI literacy and critical thinking, and proposed its systematic integration into higher education curricula as a tool for developing students’ capacity to evaluate, contextualise, and responsibly use AI-generated content. Most recently, Lee and Palmer [3], in a systematic review of prompt engineering in higher education published in the same journal, identified five key thematic domains – skills development, interaction design, creative applications, administrative efficiency, and framework design – and demonstrated that well-structured PE instruction produces measurable improvements in the quality of AI-mediated learning outcomes across disciplines. Together, these three contributions establish that PE is neither a technical afterthought nor a purely specialist skill, but a generalisable digital competence with direct implications for professional training across the humanities and applied sciences.

For prospective translators, the relevance of prompt engineering is immediate and concrete. Neural machine translation (NMT) and LLM-based translation tools are now standard components of professional workflows; the quality of their outputs, however, varies substantially depending on how tasks are framed, contextualised, and constrained at the level of the prompt. A translation student who understands how to specify source register, target audience, domain terminology conventions, and acceptable stylistic variation within a prompt will consistently obtain more serviceable MT output than one who submits [4] unstructured translation requests. Beyond post-editing workflows, PE competence enables translation students to use LLMs for terminology management – querying AI systems for contextualized examples of domain-specific terms, identifying collocational patterns, and verifying register appropriateness – and for the generation of parallel texts for comparative stylistic analysis.

The specific sub-skills that PE requires of translation students overlap with, but are not reducible to, standard translation competence. The capacity to specify communicative intent with lexical precision, to anticipate [5] how an LLM will interpret ambiguous source-language constructions, and to iteratively refine prompts in response to output quality assessment demands a metalinguistic awareness that translation training is well positioned to develop, but that must be explicitly oriented towards AI interaction rather than assumed to transfer automatically. This is the curricular gap [6] that the present paper identifies as most urgent: translation programmes that include LLM-based tools in their workflows but do not formally address PE as a teachable and assessable competence are leaving students to develop the requisite skills unsystematically, with consequent risks of either uncritical AI output acceptance or unnecessarily adversarial tool avoidance.

For engineering students, the domain-specific dimensions of PE differ substantially, reflecting the different epistemic and professional demands of technical practice. In engineering contexts, LLMs are increasingly deployed for code generation and debugging, technical specification drafting, engineering documentation automation, and the rapid synthesis of domain literature. The quality of AI-assisted code generation, for instance, is acutely sensitive to the precision with which functional requirements, edge cases, language constraints, and output format expectations are specified in the prompt. An engineering student who can construct a well-specified prompt for a Python data-processing function – specifying data types, error-handling requirements, and algorithmic constraints – will obtain qualitatively superior output to one who submits a vague task description. Similarly, in technical communication contexts, PE skills enable engineering students to generate and iteratively refine technical reports, user documentation, and project proposals in English, supporting the broader goal of developing English for Specific Purposes competence within an AI-augmented workflow.

The common thread across both professional profiles is the relationship between domain expertise and PE efficacy. The scholarly literature consistently demonstrates that prompt engineering is not a skill that can be taught in isolation from disciplinary knowledge: the quality of a prompt is fundamentally limited by the prompter's understanding of what constitutes a good output in the relevant domain [3]. A translation student who does not understand the conventions of legal register cannot construct a prompt that reliably yields legally adequate target texts; an engineering student who does not understand the principles of modular software design cannot specify prompt constraints that reliably yield maintainable code. This domain-dependency of PE efficacy implies that its curricular integration must be discipline-embedded rather than delivered as a generic digital skills supplement – a principle with direct implications for curriculum design in Ukrainian technical universities.

Conclusions. The foregoing analysis yields three conclusions of both theoretical and practical significance for translator and engineer education in Ukraine. First, prompt engineering constitutes a genuine and structurally distinct component of the information and communication competence profile required by both professional groups, and its omission from current training frameworks represents a demonstrable and consequential gap. Second, the domain-specific character of PE efficacy requires that its curricular integration be discipline-embedded: generic AI literacy training, however valuable as a foundation, cannot substitute for the targeted development of PE skills within the specific communicative and technical conventions of translation and engineering practice respectively. Third, the development of PE competence is not separable from critical evaluation skills, which implies that PE instruction should be designed as an exercise in critical professional thinking rather than as a merely technical skill transfer. Ukrainian higher education institutions have both the opportunity and the responsibility to address this competence gap systematically, positioning their graduates for the AI-mediated professional environments they will enter upon completion of their studies.

References

1. Korzynski P., Mazurek G., Krzypkowska P., Kurasinski A. Artificial intelligence prompt engineering as a new digital competence: Analysis of generative AI technologies such as ChatGPT. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 2023. Vol. 11. Art. 3. P. 25-37. DOI: <https://doi.org/10.15678/EBER.2023.110302>.
2. Walter Y. Embracing the future of Artificial Intelligence in the classroom: the relevance of AI literacy, prompt engineering, and critical thinking in modern education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2024. Vol. 21. Art. 15. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-024-00448-3>.
3. Lee D., Palmer E. Prompt engineering in higher education: a systematic review to help inform curricula. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2025. Vol. 22. Art. 7. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-025-00503-7>.
4. Kravchenko K., Ketsyk-Zinchenko U., Suduk I., Nykyporets S., Cherednychenko V. Effectiveness of online platforms in developing language skills of higher education students. *Revista Eduweb*. 2025. 19(3). P. 303-314. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2025.19.03.19>.
5. Sachaniuk-Kavets'ka N. V., Nykyporets S. S. LLM-based automation for translating mathematical formulae and symbols: challenges and perspectives for technical communication. *Scientific innovations and advanced technologies*. 2026. № 3(55). P. 660-677. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-3\(55\)-660-677](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-3(55)-660-677).
6. Nykyporets S. S. The role of AI in enhancing technical vocabulary acquisition among engineering students. *Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative-Legal, Pedagogical Aspects*. 2025. № 5. Pp. 79-85. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5495.1.20579>.

Віктор ХАРУН

к. техн. н., доцент,

доцент кафедри технічної механіки, інженерної та комп'ютерної графіки
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,

Василь ПОПОВИЧ

к. техн. н., доцент,

завідувач кафедри технічної механіки, інженерної та комп'ютерної графіки
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УЧБОВОМУ ПРОЦЕСІ

Штучний інтелект (ШІ) стрімко інтегрується в усі сфери суспільного життя, і вища освіта не є винятком. Інструменти генеративного ШІ – ChatGPT, Google Gemini, Claude, Microsoft Copilot – суттєво змінюють підходи студентів до навчання та виконання завдань. Актуальність

дослідження зумовлена необхідністю осмислення позитивних і негативних наслідків використання ШІ у навчальному процесі закладів вищої освіти (ЗВО) та формування рекомендацій щодо раціонального впровадження цих технологій.

Метою роботи є аналіз практики використання ШІ студентами, виявлення позитивних та негативних аспектів, а також визначення рекомендацій щодо мінімізації ризиків і запобігання зловживанням.

Серед позитивних аспектів використання ШІ слід виокремити декілька напрямів. По-перше, це ефективний пошук та систематизація наукової літератури: ШІ дозволяє швидко знаходити релевантні публікації, аналізувати масиви текстових даних і формувати огляди літератури, скорочуючи час на підготовчий етап дослідження. По-друге, ШІ є інструментом персоналізації навчання – генеративні моделі пояснюють складні концепції простою мовою, адаптуючи відповіді до рівня підготовки студента [2]. По-третє, ШІ допомагає у підготовці презентацій, редагуванні текстів, перекладі наукових публікацій та візуалізації даних, сприяючи формуванню цифрових компетентностей [3, 5].

Окремої уваги заслуговує використання ШІ як доповнення до навчальних курсів на платформі дистанційного навчання ІФНТУНГ Moodle [7]. Платформа є основним інструментом організації дистанційного та змішаного навчання в університеті, де викладачі розміщують лекційні матеріали, практичні завдання, тестові модулі та додаткові ресурси. ШІ здатний суттєво розширити функціональність платформи для студента, виступаючи персональним навчальним асистентом.

Зокрема, студент, опрацьовуючи лекційний матеріал із Moodle, може звернутися до ШІ для роз'яснення складних термінів, отримання додаткових прикладів або побудови структурної схеми теми. ШІ також корисний для підготовки до тестового контролю: студент може згенерувати тренувальні запитання, створити флеш-картки або змодельовати тестові завдання для самоконтролю перед офіційним тестуванням. При виконанні практичних

завдань ШІ допомагає перевірити проміжні етапи розв'язання та проаналізувати допущені помилки – тобто виконує навчальну, а не підмінну функцію. Крім того, за наявності великого обсягу матеріалів ШІ допомагає у навігації курсом: складанні плану опрацювання тем, визначенні пріоритетних розділів та створенні стислих конспектів.

Водночас використання ШІ несе суттєві ризики. Найбільш критичною проблемою є заміна штучним інтелектом процесу навчання. Значна частина студентів використовує ШІ не як допоміжний інструмент, а для виконання контрольних робіт, рефератів, розв'язання задач та навіть курсових проектів замість себе. Студент, який систематично делегує завдання ШІ, не формує фахових компетентностей і критичного мислення, що створює загрозу для якості підготовки фахівців [4]. Дослідження В. Д. Піхоровича та А. Ю. Самарського показало, що сервіси ШІ не завжди дотримуються правил формальної логіки, що ставить під сумнів якість відповідей, отриманих студентами від генеративних моделей [6].

У контексті Moodle цей ризик особливо високий: дистанційний формат виконання завдань створює умови, за яких студент може повністю делегувати відповіді на тести, написання звітів та інші види контролю штучному інтелекту. Відсутність безпосереднього контакту з викладачем ускладнює верифікацію самостійності роботи.

Крім того, генеративний ШІ може продукувати недостовірну інформацію («галюцинації»), що особливо небезпечно у технічних дисциплінах [6]. Додатковою проблемою є порушення академічної доброчесності – використання ШІ для виконання індивідуальних завдань без розкриття цього факту суперечить принципам, закріпленим у Законі України «Про освіту» [1].

На основі аналізу сформулюємо рекомендації щодо запобігання негативним наслідкам використання ШІ:

1. Розробка чітких інституційних політик щодо допустимого використання ШІ, закріплених у нормативних документах та силабусах навчальних дисциплін [1, 2].

2. Модернізація системи оцінювання, зокрема на Moodle ІФНТУНГ: впровадження усних іспитів, практичних завдань в аудиторії, проектної роботи з проміжним контролем, використання банків унікальних варіантів та обмеження часу тестів [4].

3. Формування у студентів та викладачів компетентностей у галузі використання ШІ відповідно до структури, запропонованої М. А. Умрик, що включає загальні компетентності ХХІ століття, педагогічні та технологічні складові [5].

4. Доповнення систем перевірки на плагіат інструментами для ідентифікації AI-генерованого контенту [3].

5. Інтеграція ШІ як педагогічного інструменту: навчити студентів використовувати ШІ для поглибленого опрацювання матеріалів Moodle, перевірки власних рішень, аналізу помилок. Фінальний продукт має залишатися результатом власної інтелектуальної роботи студента [3, 4].

Таким чином, ШІ є потужним інструментом, здатним як збагатити, так і знецінити навчальний процес. У контексті платформи Moodle ІФНТУНГ він може виконувати роль персонального асистента, що доповнює курс додатковими поясненнями та тренувальними завданнями. Ключовим завданням є формування збалансованого підходу, за якого ШІ використовується як засіб підтримки навчання, а не його заміник.

Список використаної літератури

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.04.2026).

2. Guidance for generative AI in education and research / UNESCO. Paris : UNESCO, 2023. 45 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693> (дата звернення: 20.04.2026).

3. Скрипка Г. В. Штучний інтелект в освіті: удосконалення програм підвищення кваліфікації педагогів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2024. Т. 101, № 3. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v101i3.5639>.

4. Беженар І. М. Цифрові інструменти в роботі сучасного педагога: оптимізація та інновації. Цифрова трансформація в освіті: виклики та перспективи : матеріали Міжнар.

наук.-практ. конф., м. Київ, 15–16 квіт. 2025 р. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. С. 11–14.

5. Умрик М. А. Структура компетентностей освітян у галузі використання штучного інтелекту в цифровому суспільстві. Освітній дискурс : збірник наукових праць. 2025. Вип. 52 (1-2). С. 100–109. DOI: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.52\(1-2\)-14](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.52(1-2)-14).

6. Піхорович В. Д., Самарський А. Ю. Тестування сервісу штучного інтелекту deeraі.org на здатність дотримуватися правил формальної логіки. Освітній дискурс : збірник наукових праць. 2025. Вип. 52 (1-2). С. 95–99. DOI: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.52\(1-2\)-13](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.52(1-2)-13).

7. Платформа дистанційного навчання ІФНТУНГ. URL: <https://dn.nung.edu.ua/> (дата звернення: 20.04.2026).

Maryna SHLENOVA

*Professor, Acting Head of the Department
of Ukrainian Language and Language Communication,
National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute”*

**FROM "ROBO-SAPIENS" TO "ROBO-LUDENS":
THE GAMIFIED DIGITAL FOUNDATION
FOR PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS
IN LIBRARY, INFORMATION, AND ARCHIVAL STUDIES**

The conceptualization of modern transformations within the educational space is increasingly viewed through the prism of the interaction between humans and intelligent technologies, which are assuming the characteristics of not only tools but also subjects of the learning process. In this context, the conceptual transition from "robo-sapiens" to "robo-ludens" emerges not merely as a terminological innovation but as a profound philosophical shift reflecting the evolution of artificial intelligence's role in shaping the educational experience. As noted by M. Gladden [1], technological advancement fosters a new anthropological reality in which the boundaries of human experience are progressively expanded by artificial intelligent systems.

R. Ringel & B. Tamir [2] define "robo-sapiens" as a form of humanoid intelligence, a concept that views the machine not just as a processor but as an

entity mimicking human cognitive structures. This perspective correlates with N. Hayles' theories [3] on posthumanist transformations, where the boundaries between biological life and technological systems become blurred, redefining the traditional "human" subject: Such a transition aligns with H. Moravec's predictions [4] regarding the gradual delegation of human intellectual functions to machines, eventually leading to a collaborative or even superior mechanical intelligence: S. Sezgin & T. Yüzer [5] emphasize that current digital development has moved beyond purely functional or instrumental use of AI assistants. Instead, these technologies are now being integrated into social and game-based (ludic) practices, marking the rise of the "robo-ludens".

The concepts of "robo-sapiens" and "robo-ludens", presented in the research by R. Ringel & B. Tamir [2], illustrate a significant shift in human-technology interaction. The scholars argue that "robo-sapiens" represents a stage in which digital assistants primarily function as intelligent helpers. At this level, they perform tasks such as information analysis, organizing the educational process, providing recommendations, and supporting decision-making.

In this capacity, these technologies serve as an extension of human cognitive capabilities, enhancing individuals' ability to process large volumes of data. However, this model of interaction remains largely utilitarian and fails to account for a crucial aspect: the emotional and motivational component of learning.

This concept should be transformed into the realm of human interaction with robotic systems acting as gaming partners. In our view, such an approach should be implemented through gamification as a key mechanism to increase engagement and motivation in learning.

Within the framework of educational technology research, the works of C. Gomez et al. [6] play a vital role, as they substantiate the significance of learning analytics as the foundation for personalized learning

Following their perspective, we concur that intelligent personal assistants constitute a new class of educational technologies capable of ensuring a high level of social presence in the digital environment through gamification.

It is well established that play is one of the fundamental forms of human activity through which social experience is internalized, thinking is developed, and motivation is formed. The integration of game mechanics into digital assistants transforms them from passive tools into active participants in the educational process, capable of engaging, motivating, and supporting learners.

For the professional training of future specialists in library, information, and archival studies, this transition is particularly significant. Their professional activities involve not only information management but also the organization of communication and the creation of information products and services that meet user needs. In this context, gamified digital assistants can be an effective means of developing professional competencies, particularly in digital literacy, information management, and analytics.

It is crucial to emphasize that modern Smart Personal Digital Assistants (SPDAs) already demonstrate significant potential within the educational sphere. As M. Shlenova [7; 8] aptly notes, their application spans fields such as e-learning, special education, programming, and engineering, which attests to the versatility of these technologies. However, the most promising direction lies in their gamified implementation, where assistants function as interactive characters, chatbots, or avatars interacting with the user in a game-based format.

Gamification, in turn, serves not only to enhance motivation but also as a sophisticated tool for collecting learning analytics. Through game-based interactions, digital assistants can gather data on learners' behavior, interests, cognitive styles, and proficiency levels, enabling the creation of adaptive learning environments. This is particularly vital for the professional training of future specialists in library, information, and archival studies, as their activities are increasingly tied to data analysis and data-driven decision-making.

In the context of training library, information, and archival professionals, the utilization of "robo-ludens" opens new horizons for the development of practical skills. For instance, digital assistants can be employed to model professional scenarios, such as user services, information resource management, and the

organization of digital archives. This facilitates the creation of a secure environment for experimentation and the refinement of professional competencies.

Furthermore, "robo-ludens" can foster critical thinking and creativity. Through game-based scenarios, learners are provided with opportunities to analyze situations, make decisions, and evaluate their consequences. This is particularly vital in the context of information overload, where the capacity for critical analysis becomes a core competency.

At the same time, the risks associated with excessive dependence on digital technologies cannot be ignored. The use of "robo-ludens" should not replace traditional forms of instruction but complement them, creating synergy between diverse approaches. Maintaining a balance between the technological and humanitarian aspects of education is an essential prerequisite for effective specialist training.

Thus, the transition from "robo-sapiens" to "robo-ludens" reflects profound changes in the understanding of technology's role in the educational process. It involves not only the use of artificial intelligence as a tool but also its integration into the socio-cultural context of education. For the professional training of future specialists in library, information, and archival studies, this necessitates the formation of new competencies that bridge knowledge in information technology, pedagogy, and the social sciences.

In the long term, the evolution of "robo-ludens" may lead to the creation of new educational ecosystems in which learning is integrated into daily life, and digital assistants become an integral part of this process. This opens new possibilities for personalizing learning, as well as for increasing its effectiveness and accessibility.

Consequently, reimagining the future of learning through the lens of the "robo-ludens" concept enables the formation of a new vision for the educational process, one in which technology serves not only as a medium but also as an active participant in interaction. This establishes the prerequisites for developing an

innovative model for training specialists capable of operating effectively in the context of society's digital transformation.

Список використаної літератури

1. Gladden, M. E. (2019). Who Will Be the Members of Society 5.0? Towards an Anthropology of Technologically Posthumanized Future Societies. *Social Sciences*. No. 8(5) / 2019, pp. 148. DOI: <https://doi.org/10.3390/socsci8050148>.
2. Ringel Raveh, A., & Tamir, B. (2019). From Homo Sapiens to Robo Sapiens: The Evolution of Intelligence. *Information*. No. 10(1) / 2019, pp. 2. DOI: <https://doi.org/10.3390/info10010002>.
3. Hayles, N. K. (1999). *How we became posthuman: Virtual bodies in cybernetics, literature, and informatics*. University of Chicago Press. pp. 364. <http://thedigitalcommons.org/docs/hayles-posthuman-01.pdf>.
4. Moravec, H. (1999). *Robot: Mere Machine to Transcendent Mind*. New York: Oxford University Press. pp. 240. <https://archive.org/details/robotmeremachine0000mora>.
5. Sezgin, S., & Yüzer, T. V. (2022). Analysing adaptive gamification design principles for online courses. *Behaviour & Information Technology*. No. 41(3) / 2022, pp. 485–501. DOI: <https://doi.org/10.1080/0144929X.2020.1817559>.
6. Gomez, C., Chessa, S., Fleury, A., Rantz, M., & Preuveneers, D. (2019). Internet of Things for enabling smart environments: A technology-centric perspective. *Journal of Ambient Intelligence and Smart Environments*. No. 11(1) / 2019, pp. 23–43. DOI: <https://doi.org/10.3233/AIS-180509>.
7. Shlenova, M. (2021). Gamification as a Tool for Increasing the Efficiency of Training Future Librarians. *Bulletin of Kharkiv State Academy of Culture*. No. 59 / 2021, pp. 53–58. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.059.05>.
8. Shlenova, M. (2025). The role of digital gamification in the professional training of future specialists in library, information, and archival studies at technical universities. *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*. No. 3 / 2025, pp. 117–129. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2025.03/117-129>.

РОЗДІЛ 5

ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ УСТАНОВ

Микола КІСІЛЬ

к. філос. н., доцент,

доцент кафедри філології та перекладу

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ІНФОРМАЦІЯ ЧИ ЗНАННЯ? ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ СТАТУС ВИХОДІВ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Питання про те, чи є великі мовні моделі (далі — ВММ) системами, що «знають» щось, або лише системами, що переконливо оперують інформацією, може видатися суто академічним. Проте воно є практичним: від відповіді залежить, як ми повинні ставитися до виходів генеративного ШІ в науковому дискурсі, документообігу та освіті. Ціна неточності тут — не метафорична.

Проблема частково зумовлена тим, що мова непомітно підводить нас. Ми кажемо: ChatGPT «знає» дату Французької революції, модель «вивчила» мільярди текстів, ШІ «зрозумів» запит — і поступово забуваємо, що всі ці дієслова є метафорами. Метафори зручні, але небезпечні: використані некритично, вони замінюють концептуальний аналіз ілюзією його наявності. Мета цієї розвідки — здійснити саме такий аналіз: з'ясувати, чи відповідають виходи ВММ філософсько-епістемологічному критерію знання, чи залишаються в просторі інформації, нехай і надзвичайно складно організованої.

Розрізнення між інформацією та знанням є водночас інтуїтивно зрозумілим і концептуально непротим. Ієрархія DIKW (Data–Information–Knowledge–Wisdom), що стала стандартним аналітичним інструментом в інформаційних науках, фіксує цю інтуїцію: дані — факти без контексту; інформація — дані, що набули смислу; знання — здатність діяти на основі

засвоєної інформації. Х. Ківіярві розгортає ієрархію детальніше, наголошуючи на принциповій асиметрії між рівнями: якщо інформація є «зовнішньо-центричним» поняттям — вона надходить із зовнішнього світу і набуває форми в системах чи свідомості, — то знання є «внутрішньо-центричним», невіддільним від суб'єкта-носія, його переконань і практичної орієнтації [2]. Перехід від інформації до знання — не кількісний, а якісний стрибок, що вимагає суб'єкта.

Саме тут виникає перша серйозна трудність у разі застосування цього розрізнення до ВММ. Дж. Герман і Г. Лара-Стайдель, аналізуючи вплив ChatGPT на вищу освіту, проводять важливу межу між знанням і розумінням: ВММ відтворюють тексти, що імітують знання, однак позбавлені розуміння — когнітивної діяльності, що вимагає зусилля, агентності та здатності встановлювати смислові зв'язки. На їхню думку, ВММ виконують обчислення у мовній формі, не маючи когнітивної агентності, — подібно до шахового комп'ютера, який не розуміє гри, а лише перебирає позиції [1]. В. Венкатасубраманіан пропонує тоншу схему, розрізняючи «геометричне» й «алгебраїчне» розуміння: ВММ формують щось схоже на геометричну карту семантичних відносин між поняттями, і ця карта є цілком адекватною для низки задач, — однак вона не є «алгебраїчним» знанням, обґрунтованим у першопринципах і здатним до надійного узагальнення [4].

Для того щоб оцінити епістемологічний статус виходів ВММ, звернімося до класичного критерію. Від часів платонівського «Менону» знання визначається через тріаду: суб'єкт S знає, що P, якщо і лише якщо (1) P є істинним; (2) S переконаний у P; (3) S має достатнє обґрунтування для цього переконання. Це так зване *justified true belief* (JTB). Хоча Е. Геттє ще 1963 р. показав, що в граничних випадках обґрунтованого істинного переконання може бути недостатньо, тріада залишається базовим орієнтиром для розрізнення знання від здогаду, думки та — що для нас принципово — від інформації.

Розглянемо кожен критерій щодо виходів ВММ. Почнімо з істинності. ВММ генерують відповіді, спираючись на статистичні розподіли у навчальних даних, а не на верифікацію відповідності тверджень дійсності. Так звані «галюцинації» — виробництво правдоподібних, але фактично хибних тверджень — є не збоєм у роботі системи, а структурною особливістю трансформерної архітектури [3]. Варто підкреслити це: модель не «збрехала». Вона зробила саме те, для чого призначена, — вибрала найімовірніше продовження тексту. Проблема в тому, що ймовірність не є критерієм істинності. Коли ВММ повідомляє, що столиця Франції — Париж, і коли та сама модель повідомляє, що Наполеон помер 1832 р., — механізм є ідентичним, змінюється лише числова вага відповідного токена.

Переконавання — другий критерій — передбачає когнітивний стан суб'єкта, який вважає певне твердження правдивим. ВММ не є суб'єктом ні в психологічному, ні у філософському сенсі. Її виходи не є виразом переконань — вони є результатом числових операцій над векторними представленнями токенів. Відсутність суб'єктної позиції унеможливорює приписування ВММ будь-яких переконань, а значить, і знання в класичному розумінні.

Нарешті, обґрунтування. Трансформерна архітектура апроксимує розподіли ймовірностей на великих масивах тексту, але не співвідноситься з реальним чи концептуальним світом у спосіб, що дозволяв би обґрунтувати висловлювання як знання [4]. Статистична кореляція показує, що слова часто зустрічаються разом, — але не пояснює чому, і не гарантує, що відносини між ними є відносинами між фактами. Обґрунтування у власному розумінні потребує зв'язку між твердженням і дійсністю, тоді як ВММ опосередковує цей зв'язок виключно через мову.

Таким чином, виходи ВММ не відповідають жодному з трьох критеріїв ЖТВ у повному обсязі. Зауважимо: це не зобов'язує нас відкидати ВММ як інструменти — вони є потужними засобами обробки та організації інформації. Але їхні виходи слід кваліфікувати саме як організовану

інформацію, а не як знання; ці дві категорії вимагають принципово різного режиму довіри.

Ширший контекст цієї проблеми описують П. Шерц і Л. Вера через поняття «суб'єктивної кризи знання»: коли інформаційний простір заповнюється виходами систем статистичного прогнозування, жоден з учасників цього простору — ані фахівець, ані пересічний користувач — не може більше повністю довіряти видимим «фактам» [3]. Ця криза є не лише когнітивною — вона онтологічна: вона розмиває сам статус знання в публічному та науковому дискурсі. У контексті документознавства це означає конкретний ризик: якщо документальні системи покладаються на ВММ як на джерела «знання», але насправді отримують організовану інформацію, то основа для відповідальних рішень підміняється основою для ймовірних відповідей.

Із вищенаведеного випливає кілька практичних наслідків. Насамперед: виходи ВММ потребують верифікації компетентним суб'єктом — фахівцем з відповідним знанням — перш ніж стати частиною документообігу. Делегувати цю верифікацію самій системі неможливо: ВММ не має доступу до критерію істинності і тому не здатна оцінити власну надійність. Далі — в освітньому вимірі — ВММ може підтримати набуття знань, але не замінити його: розуміння як вища форма знання вимагає когнітивної агентності та зусилля, яких у ВММ немає за визначенням [1]. Цей висновок підтримує ширшу тезу: зростання потужності ВММ не знімає питання про суб'єктну відповідальність за якість знання — навпаки, загострює його.

Нарешті, чинна термінологія явно не відповідає реальній ситуації. Поняття «база знань», «система управління знаннями», «AI-generated knowledge» потребують переосмислення або принаймні чіткого уточнення. Доцільним видається запровадження аналітичного розрізнення між «системами генерації інформації» (до яких належать сучасні ВММ) та «системами генерації знань», архітектура яких поки залишається відкритим дослідницьким питанням. Доки це розрізнення не стане нормою,

термінологічна плутанина продовжуватиме приховувати реальні обмеження генеративного ШІ.

Перспективами подальших досліджень є, зокрема, розробка операційних критеріїв верифікації результатів генерації ВММ у системах управління документною інформацією та аналіз того, яких змін вимагає наукова методологія в умовах, коли значна частина матеріалу для дослідження може бути продуктом статистичної, а не когнітивної генерації.

Список використаної літератури

1. Herman, J., Lara-Steidel, H. Artificial Intelligence on Campus: Revisiting Understanding as an Aim of Higher Education. *Educational Theory*. 2025. Vol. 75, No. 4. P. 603–625. <https://doi.org/10.1111/edth.70026>.
2. Kivijärvi, H. Knowledge as a capability to make decisions: Experiences with a virtual support context. *Knowledge and Process Management*. 2024. Vol. 31, No. 3. P. 185–206. <https://doi.org/10.1002/kpm.1773>.
3. Scherz, P., Vera, L. AI and the Subjective Crisis of Knowledge. *Journal of Religious Ethics*. 2025. Vol. 53, No. 2. P. 193–216. <https://doi.org/10.1111/jore.70001>.
4. Venkatasubramanian, V. Do large language models «understand» their knowledge? *AICHe Journal*. 2025. Vol. 71, No. 3. <https://doi.org/10.1002/aic.18661>.

Дарія НИЖНИК

*здобувачка I (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,*

Христина ВІНТОНІВ

*к. іст. н., доцент,
доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ТРАНСФОРМАЦІЯ АРХІВНОЇ ГАЛУЗІ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Комп'ютерні інновації «заполонили» різні сфери нашого життя, починаючи від домашніх комп'ютерів і закінчуючи глобальними програмними забезпеченнями для розробки всіляких застосунків. З огляду на це, традиційні підходи архівування часто не можуть забезпечити достатньої ефективності, оскільки потребують великої кількості часового та людського

ресурсу, а також не завжди дозволяють ефективно працювати з цифровим документообігом. У цих умовах архівна справа стикається з низкою викликів:

- 1) необхідністю швидко і точно опрацьовувати великі масиви інформації/документів;
- 2) забезпеченням надійного захисту та збереженням масивів;
- 3) підвищенням точності пошуку та доступності для користувачів.

У зв'язку з цим, зростає роль сучасних технологій, насамперед штучного інтелекту (далі — ШІ), який відкриває нові можливості в архівній справі. Використання ШІ дозволяє автоматизувати більшість процесів, а саме: оцифрування документів, розпізнавання тексту, упорядкування інформації, здійснення пошуку та аналізу документів тощо. У світовій практиці вже є успішні приклади використання технологій на основі штучного інтелекту в архівістиці, які свідчать про їхню ефективність та перспективність. Для української архівної системи застосування ШІ є важливим кроком для удосконалення процесу цифровізації державних послуг, підвищення прозорості та покращення доступу до історичних та управлінсько-історичних документів.

Існує безліч визначень терміну «штучний інтелект». Так, у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (2020 р.) зазначено, що «Штучний інтелект – організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання...» [1]. У 2024 р. Європейський парламент ухвалив перший у світі Закон про ШІ (AI Act), у якому сформульоване таке визначення: «Система ШІ означає засновану на машині систему, яка розроблена для роботи з різними рівнями автономності і може демонструвати адаптивність після розгортання...» [5].

Також існує поняття «машинного навчання» штучного інтелекту. На теперішній час існують 2 основні види такого процесу: самостійне та контрольоване навчання.

Самостійне навчання проходить без постійного та прямого втручання адміністраторів. ШІ отримує автономність та вчиться сам аналізувати та знаходити схожості/відмінності серед наявної інформації. Це довготривалий, але ефективний процес. Окрім того, що ШІ навчається аналізувати великі обсяги даних, це дає можливість знаходити неочевидні, для людини, закономірності.

Суть контрольованого навчання полягає у закладенні першочергових даних для подальшої коректної роботи алгоритму. Цей вид передбачає наявність адміністратора, що з часом буде поповнювати «багаж» інформації ШІ, а також закладати чіткі критерії та схеми дій. Цей вид є більш контрольованим, але існує ризик зростання заангажованості, оскільки усі дані були раніше закладені конкретною людиною [2].

Розвиток ШІ суттєво впливає на трансформацію сфери надання послуг, зокрема архівної справи, забезпечуючи прискорення процесів, підвищення точності, збереження та доступності. Однією з революційних функцій ШІ в архівістиці став алгоритм оцифрування та розпізнавання тексту. Яскравим прикладом є компанія FamilySearch International – світовий лідер в оцифруванні документів, яка використовує ШІ для розпізнавання рукописних записів у вже оцифрованих пам'ятках, а також залучає онлайн-волонтерів для перевірки результату від ШІ [3]. Окрім того, функціонал та широкий спектр можливостей ШІ дозволив їм впровадити систему інтелектуального пошуку та семантичного групування документів.

Також дослідник Джонсон Спенсер зазначає, що штучний інтелект може допомогти у відновленні пошкоджених архівних матеріалів. За допомогою алгоритмів машинного навчання ШІ може відновлювати пошкоджені фотографії, покращувати старі аудіозаписи та навіть реконструювати фрагментовані тексти. Ця технологія гарантує, що цінний історичний контент залишиться доступним, навіть якщо його фізичний стан погіршився [4].

На нашу думку, розуміння ролі ШІ в архівній справі знаходиться тільки на початковому етапі розвитку. Наприклад, ШІ можна було б використовувати для прогнозування ступеня пошкодженості/знищення цінних або історичних паперів. Використання методу хімічного аналізу та алгоритмів машинного навчання могло б дати прекрасний результат у наданні пріоритетності оцифруванню або ж подальшому консервуванню документів. Як наслідок, це призвело б до меншої втрати особливо цінних та унікальних документів.

Використовуючи все той же хімічний аналіз у сукупності зі ШІ, можна було б визначати географічне місце створення документа за унікальною хімічною складовою чорнил або матеріалу, що був використаний для носія інформації. У перспективі це могло б стати суттєвим поштовхом не тільки для архівної справи, а й для розкриття історій цих документів.

Також ШІ можна використовувати для фізичного захисту архівних фондів. Наприклад, застосовувати чіткий алгоритм у системі контролю умов зберігання (вологості, температури, освітлення тощо). ШІ міг би реагувати на зміни в архівосховищах та повідомляти адміністраторів або реагувати на них за чітким алгоритмом дій, усуваючи проблему.

Окрім позитивної сторони, впровадження ШІ в архівну справу, існує низка ризиків. Наприклад, велика кількість помилок у розпізнаванні текстів та індексації документів, загроза втрати автентичності матеріалу, проблеми з конфіденційністю та безпекою, залежність від технічних та фінансових рішень, брак фахівців тощо. Попри такі виклики, як алгоритмічні помилки, ризики для автентичності даних, проблеми безпеки та дефіцит кваліфікованих фахівців, впровадження ШІ демонструє вагомі переваги. Його використання закладає основу для фундаментальної цифрової трансформації галузі. У майбутньому штучний інтелект здатен стати центральним елементом сучасної архівної інфраструктури, сприяючи більш ефективному управлінню документами і збереженню культурно-історичної спадщини.

Список використаної літератури

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.05.2026).
2. Машинне навчання та штучний інтелект: розбираємо їхні ключові відмінності. URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/mashinne-navchannya-ta-shtuchniy-intelekt-rozbirajemo-yih-klyuchovi-vidminnosti> (дата звернення: 10.05.2026).
3. Що очікувати від FamilySearch у 2022 р. URL: <https://www.familysearch.org/uk/blog/whats-new-in-familysearch-2022-uk> (дата звернення: 12.05.2026).
4. AI's Role in Preserving Digital Archives. URL: <https://www.historica.org/blog/ais-role-in-preserving-digital-archives> (дата звернення: 30.04.2026).
5. EU Artificial Intelligence Act. URL: <https://artificialintelligenceact.eu/ai-act-explorer/> (дата звернення: 09.05.2026).

Тарас РОМАНИШИН

к. техн. н., доцент,

доцент кафедри суспільних наук

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,

Владислав ШНУРОК

здобувач I (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності F2 «Інженерія програмного забезпечення»

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ВІРТУАЛЬНИЙ АСИСТЕНТ ВИКЛАДАЧА НА БАЗІ RAG-СИСТЕМИ

Сучасний освітній процес у закладах вищої освіти супроводжується значним адміністративним навантаженням на викладачів. Робота з академічними потоками вимагає перевірки великої кількості звітів з лабораторних та практичних робіт. Процес часто зводиться до багаторазової перевірки формальних критеріїв оформлення та виявлення типових помилок.

Існуючі системи керування навчанням (LMS), такі як Moodle чи Google Classroom, здебільшого виконують функцію цифрового архіву. Вони дозволяють студенту завантажити файл, а викладачу – отримати та оцінити звіт [1]. Такі системи не забезпечують миттєвого зворотного зв'язку для студента в момент здачі роботи. Як наслідок, здобувачі освіти очікують

результатів кілька днів, відтак втрачається навчальний контекст і знижується мотивація. Проведений огляд досліджень застосування штучного інтелекту у вищій освіті підтверджує, що автоматизований зворотний зв'язок є одним із найбільш затребуваних напрямів впровадження ШІ в освітній процес [2].

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми може стати впровадження віртуальних асистентів на базі генеративного штучного інтелекту, здатних взяти на себе первинну перевірку робіт і цілодобове консультування студентів. Проте використання універсальних мовних моделей (на кшталт ChatGPT) для освітніх потреб є неприйнятним без додаткового налаштування. Великі мовні моделі схильні до «галюцинацій», тобто генерації правдоподібних, але хибних тверджень. У вузькоспеціалізованих дисциплінах їхні відповіді обмежуються недостатньою глибиною знань, що призводить до неточних або поверхневих результатів [3].

Одним із способів реалізації віртуальних асистентів є донавчання моделі на власних даних з певної дисципліни. Однак цей підхід має суттєві недоліки: вимагає обчислювальної інфраструктури, підготовки масштабних навчальних датасетів, модель необхідно перенавчати при будь-яких змінах у робочій програмі. Більш оптимальне рішення – це застосування архітектури RAG (Retrieval-Augmented Generation) [3]. Генерація, доповнена пошуком відокремлює базу знань від мовної моделі. Тобто замість збереження інформації у параметрах моделі система динамічно витягує релевантні фрагменти з документів і формує на їх основі відповідь.

Робота віртуального асистента використовує алгоритм, наведений на рис. 1. На першому етапі відбувається векторизація бази знань. Усі необхідні навчальні матеріали (підручники, конспекти лекцій, методичні вказівки, критерії оцінювання, зразки звітів) завантажуються у базу даних. Система перетворює тексти на векторні представлення (embeddings), що дозволяє здійснювати семантичний пошук, а не лише пошук за ключовими словами. Наступний крок – пошук релевантної інформації. Коли студент завантажує звіт або ставить запитання, система знаходить у векторному сховищі

найбільш відповідні фрагменти. На завершальному етапі відбувається генерація відповіді. Знайдений контекст передається до великої мовної моделі разом із запитом або роботою студента, а системна інструкція забезпечує оцінювання виключно на основі завантажених матеріалів.

Рисунок 1 – Архітектура віртуального асистента викладача на основі технології RAG

Раніше проведені дослідження показують, що RAG-система, сформована з матеріалів конкретного курсу, здатна генерувати зворотний зв'язок із кореляцією до оцінок людей-експертів на рівні від 94 до 99 % [4]. Система аналізує завантажений файл на відповідність формальним вимогам, перевіряє наявність обов'язкових розділів, правильність розрахунків, оформлення списку літератури та висновків. Таким чином, типові помилки виявляються на етапі подання роботи, що дозволяє студенту оперативно внести виправлення.

Якщо звіт містить помилки, асистент генерує коментар із посиланням на конкретний пункт методичних вказівок. Наприклад: «У розділі 2 відсутній розрахунок похибки. Згідно з методичними вказівками (с. 14), він є обов'язковим. Будь ласка, виправте та завантажте роботу повторно». На відміну від числової оцінки, деталізований зворотний зв'язок суттєво

покращує результати навчання і сприяє самостійному опрацюванню матеріалу студентом [5].

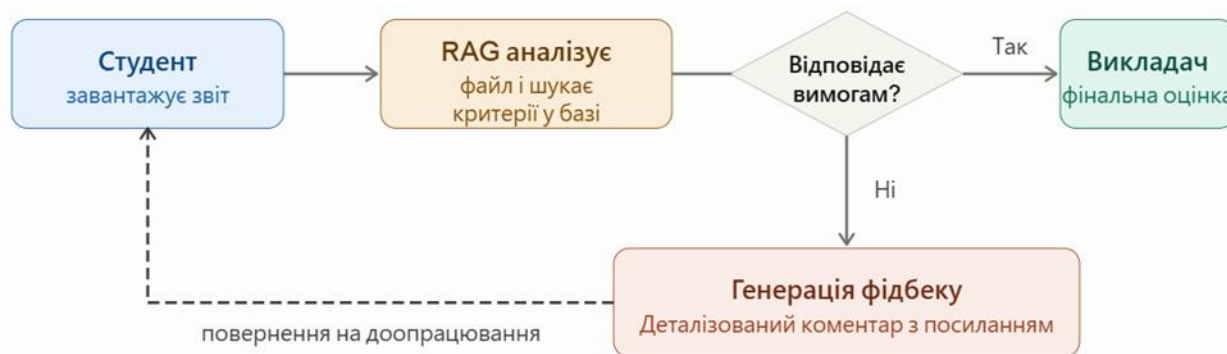

Рисунок 2 – Послідовність автоматизованої перевірки студентського звіту віртуальним асистентом

Ще однією важливою функцією віртуального асистента є цілодобове консультування. Асистент відповідає як на типові організаційні запитання («Який обсяг теоретичної частини?», «До якого числа дедлайн?») так і на специфічні питання предметної області («Що означає параметр X у формулі?»), спираючись на матеріали курсу. В результаті розвантажуються чати та електронна пошта викладача, а студенти отримують миттєву відповідь. Аналіз застосувань RAG-систем в освіті підтверджує, що прив'язка відповідей до власних навчальних матеріалів є важливою перевагою порівняно із мовними моделями [6].

Отже, запропонована концепція віртуального асистента на базі RAG-системи є практичним інструментом для вирішення актуальних проблем сучасної вищої освіти. На відміну від традиційних великих мовних моделей, система використовує виключно матеріали навчальної дисципліни, відтак зменшує ризик генерації хибної інформації. Впровадження асистента в навчальний процес дозволить автоматизувати перевірку студентських звітів за формальними критеріями та забезпечить якісне консультування в будь-який час. Перспективами подальшого розвитку системи є реалізація мультиагентної архітектури з розподілом функцій між спеціалізованими

агентами, інтеграція журналу оцінювання з автентифікацією користувачів, додавання голосового інтерфейсу та розробка мобільного застосунку.

Список використаної літератури

1. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – where are the educators? *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. No. 16(1), pp. 1–27. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-019-0171-0>
2. Gligorea, I., Cioca, M., Oancea, R., Gorski, A. T., Gorski, H., & Tudorache, P. (2023). Adaptive learning using artificial intelligence in e-learning: A literature review. *Education Sciences*. No. 13 (12), 1216. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci13121216>
3. Lewis, P., Perez, E., Piktus, A., Petroni, F., Karpukhin, V., Goyal, N., & Kiela, D. (2020). Retrieval-augmented generation for knowledge-intensive NLP tasks. *Advances in Neural Information Processing Systems*. No. 33, 9459–9474. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2005.11401>
4. Vatankhah Barenji, R., Salimi, N., & Khoshgoftar, S. (2025). An LLM-powered assessment retrieval-augmented generation (RAG) for higher education. *arXiv preprint arXiv:2601.06141*. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2601.06141>
5. Gao, Y., Xiong, Y., Gao, X., Jia, K., Pan, J., Bi, Y., ... & Wang, H. (2023). Retrieval-augmented generation for large language models: A survey. *arXiv preprint arXiv:2312.10992*(1), 32. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2312.10997>
6. Scharber, C., & Pazurek, A. (2025). Retrieval-augmented generation (RAG) chatbots for education: A survey of applications. *Applied Sciences*. No. 15(8), 4234. DOI: <https://doi.org/10.3390/app15084234>

Andrii SHCHERBII

PhD in Physics and Mathematics,

Associate Professor Department of Software Engineering

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

POST-PROCESSING OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE RESPONSES AS A KEY STAGE IN THE FORMATION OF AN INFORMATION PRODUCT IN THE CRM/AI SYSTEM OF THE MUNICIPAL ADMINISTRATIVE SERVICE CENTRE

The digitalisation of public administration places new demands on the quality of information products generated by automated systems. The implementation of large language models (LLMs) in the support services of government agencies opens up significant opportunities for accelerating the processing of citizens' enquiries, whilst simultaneously creating a specific problem

— the mismatch between the AI’s ‘basic’ response and the requirements for an official, verified and structured information document suitable for direct use by the end user. This problem is particularly acute in the context of municipal administrative service centres (ASC), where the system’s response is, in essence, an official information notice.

As part of the development and pilot implementation of a two-tier multi-agent CRM/AI model for the helpdesk of the Service Administration Division of the Department of Humanitarian Policy of Lviv City Council (October 2025 – January 2026), it was found that a technically correct response from a RAG agent [3] is merely an intermediate result of the engineering cycle. Without further processing, such a response contains unstructured text lacking clear semantic blocks; the absence of links to primary sources or their inactive state; inconsistency with the official style of communication for a public institution; and the absence of accompanying navigational information (contact details, booking procedures, deadlines).

The post-processing stage proposed in the system is a standalone software module that receives the ‘raw’ response from the NLP agent and uses it to generate a complete information document — the ‘final response to the citizen’. Architecturally, post-processing is implemented as a separate service between the response generation layer and the VisualService CRM platform and performs several sequential transformation operations.

The first operation is content structuring. The module breaks the response down into semantic blocks according to a fixed template: service name, list of required documents, processing times, cost, application procedure, useful information, additional information, and useful documents for download. This structure corresponds to the logic of a citizen’s enquiry and minimises the cognitive load when processing the information.

The second operation is verification and enrichment with links. The software module automatically integrates into the response: direct hyperlinks to primary regulatory documents (laws, decrees, regulations) with the option to download

them immediately, as well as links to the relevant pages of the official ASC portal (<https://cnap.city-adm.lviv.ua/>) for data verification. This is of fundamental importance in terms of the documentary requirements for the information product: the response ceases to be mere ‘system text’ and acquires the characteristics of a verified reference document with attributed sources [1].

The third operation is formatting in accordance with the institution’s communication standard. The module applies a uniform style that complies with the ASC’s corporate standard: iconographic marking of blocks, standardised headings, and a standard contact information block. This approach ensures the informational consistency of all automatically generated responses, regardless of the specific agent or query category.

The fourth operation is anti-hallucination control. Post-processing involves checking for the presence of mandatory response attributes (source reference, validity period of the regulatory act) and blocking the publication of a response without a verified reference. This complies with the requirements of the ISO/IEC 25010 standard regarding software product reliability [4] and the principles of information document authenticity [5]. As a result, the proportion of queries with incorrect or incomplete responses requiring manual intervention by an operator decreased by 33.7% compared to the variant without post-processing.

From a document science perspective, the proposed approach formalises the concept of an ‘AI system information product’ as a document that meets the criteria of: structure (presence of mandatory details), attributability (verified references to sources), reproducibility (a single template regardless of the generator), and suitability for unambiguous interpretation by the end user. It is post-processing that constitutes the technological layer which transforms the statistical output of a language model into a fully-fledged information document in the sense of document science [2].

A pilot implementation at the Lviv City Administrative Service Centre (5,076 processed queries, October 2025 – January 2026) confirmed the practical effectiveness of the approach: the average response waiting time was reduced from

2.12 minutes to 42 seconds; the NPS citizen satisfaction index rose from 42 to 67 points; the number of follow-up enquiries decreased by 33.7% — a direct indicator of the quality of the information product produced. The results obtained are of practical significance for the digitalisation of document and information processes in municipal institutions and can be replicated in other Administrative Service Centres across Ukraine.

Thus, the post-processing of AI responses is not a technical detail, but an independent and mandatory stage in the production of a high-quality information product within automated citizen service systems. Further research should focus on developing formalised standards for the of AI-generated information documents within the public administration system.

References

1. Rastogi, N., et al. (2025). Efficient and Verifiable Responses Using Retrieval Augmented Generation (RAG). Proceedings of the 4th International Conference on AI-ML Systems (AIMLSystems '24). ACM. <https://doi.org/10.1145/3703412.3703431>
2. Liu, Y., et al. (2024). Are LLMs Good at Structured Outputs? A Benchmark for Evaluating Structured Output Capabilities in LLMs. *Information Processing & Management*, 61(5), 103809. <https://doi.org/10.1016/j.ipm.2024.103809>
3. Gao, Y., et al. (2024). Retrieval-Augmented Generation for Large Language Models: A Survey. arXiv preprint arXiv:2312.10997v2. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2312.10997>.
4. ISO/IEC 25010:2023. Systems and Software Engineering — Systems and Software Quality Requirements and Evaluation (SQuaRE) — Product Quality Model. 2nd ed. Geneva: ISO, 2023. <https://www.iso.org/standard/78176.html>
5. Feldman, P., Foulds, J. R., & Pan, S. (2024). RAGged Edges: The Double-Edged Sword of Retrieval-Augmented Chatbots. arXiv:2403.01193. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2403.01193>

РОЗДІЛ 6

ТЕКСТ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СФЕРА «КУЛЬТУРНОГО ПОЛЯ»

Лілія БУРКІВСЬКА

к. філол. н., доцент,

*доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,*

Ольга ОСТАПЮК

*здобувачка I (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

СЛУЖБОВИЙ ЛИСТ: ВИМОГИ ТА МОВНОСТИЛІСТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ

Службові листи – загальна назва великої групи різних за змістом управлінських документів, які служать засобом спілкування з установами та приватними особами для розв’язання численних оперативних питань в управлінській діяльності.

Службові листи належать до головних засобів встановлення службових контактів між підприємствами, організаціями, фірмами та закладами. На них припадає значна частина вхідної та вихідної документації [1, с. 36].

За функціональними ознаками їх поділяють на такі, що потребують відповіді, й такі, що її не потребують. За кількістю адресатів розрізняють звичайні, циркулярні й колективні листи [4, с. 144].

За призначенням службові листи належить до групи довідково-інформаційних документів, передають відомості про фактичний стан справ і слугують підставою для прийняття подальших управлінських рішень та мають допоміжний характер, оскільки часто інформація відображена в них, не є обов’язкова для виконання [5, с. 176].

Як і будь-які ділові папери, службові листи мають певну кількість обов’язкових реквізитів для ідентифікації, а саме: 1) назва міністерства,

відомства; 2) назва організації, підприємств; 3) поштова адреса, номер телефону, факсу, банківські реквізити; 3) адресат; 4) дата та індекс; 5) посилання на індекс і номер вхідного документа (оформлюється тільки на листах-відповідях); 6) заголовок до тексту; 7) текст; 8) відмітка про наявність додатків. Проте належне оформлення реквізитів – це лише зовнішня форма документа, оскільки головним носієм інформації є текст.

У тексті службових листів висвітлюють найчастіше одне питання, оскільки на нього легше дати відповідь. Головна мета службового листа – спонукати до дії, переконувати, доводити, пояснювати, тому текст повинен складатися із двох логічно пов'язаних частин: у першій частині викладаються причини, факти, що слугують підставою для складання листа; у другій частині подаються висновки, пропозиції, рішення (відповідно до змісту).

Мовним інструментом створення тексту будь-якого документа виступає «стиль документів та ділових паперів, ... що задовольняє потреби суспільства в документальному оформленні різних актів державного, суспільного, політичного, економічного життя ... в офіційній сфері спілкування» [3, с. 26]. Сучасні ділові папери характеризуються стислістю використовуваних мовних засобів, а також високим ступенем повторюваності (частотності) окремих мовних одиниць. Звуження діапазону мовних засобів забезпечує повноту інформації, закладеної в текст документа, а також точність, чіткість і лаконізм висловлювання [2, с. 23-24].

Матеріалом для дослідження став лист-запрошення (2021р.) на навчання до Івано-Франківського фізико-технічного ліцею-інтернату Івано-Франківської обласної ради для учениці районного етапу учнівської олімпіади.

Дослідники В. М. Бріцин, В. В. Жайворонок, О. О. Тараненко; З. О. Мацюк, Н. І. Станкевич; І. М. Волинець, Г. Г. Поберезська виокремлюють такі основні засади (рисунок 1), яким мають відповідати мовні засоби службових документів [2, с. 23-24].

Рисунок 1 – Основні вимоги до службових документів

Розглянемо детальніше дотримання вищезгаданих вимог.

1. Об'єктивність досягається вживанням таких мовних одиниць: *Напевно, Ви знаєте, що...; Запрошуємо Вас на навчання...; Навчання в ліцеї також дасть Вам змогу... .*

2. Логічна послідовність реалізується в межах тексту, який побудовано з чітким дотриманням послідовності викладу інформації, вмотивованим порядком розташування змістових частин (вступ, основна частина (виклад з елементами доказу) й закінчення) та поділом його на абзаци.

3. Повнота інформації полягає в тому, що всі складники думки (умови проживання, навчання, структура освітнього процесу, наукові можливості, адреса, контакти, порядок набору, умови вступу) мають у тексті своє словесне вираження, ніщо не пропущено, немає недомовок, двозначностей.

4. Ясність викладу, точність опису забезпечується точним добором потрібних слів, досягається правильністю композиційної структури, чіткістю формулювань.

5. Переконливість забезпечується детальним поясненням висловленої думки, доказовістю матеріалу, точністю фактів і цифрових даних (*За останнє десятиліття кожного року...; 29 ліцеїстів є переможцями обласних олімпіад...; у Всеукраїнському рейтингу у 2021 році займають позицію № 29; проживають у комфортабельних кімнатах на 4-5 осіб; забезпечуються чотириразовим гарячим харчуванням*).

6. Лаконічність викладу досягається продумуванням послідовності всіх етапів викладу змісту, добором аргументів, загальноприйнятих скорочень (*ФТЛ, МАН, ЗНО, ліцеїсти 1-го та 2-го курсу*).

7. Стандартність реалізується через використання готових, перевірених практикою словесних формул (*Метою діяльності ліцею...; Наш навчальний заклад створений у 1992 році...; Після закінчення кожного навчального року...; Детальніше з умовами прийому...; Будемо щиро раді...*), які легко сприймаються та точно описують ситуацію.

8. Нормативність мовних засобів забезпечується вживанням зрозумілих загальновідомих слів.

Проте слід звернути увагу на деякі огріхи, які трапляються в цьому документі: відсутність кличного відмінка у звертанні, нарощення до порядкового числівника (*8-ий*), порушення послідовності складових елементів адреси та розшифрування реквізиту «Підпис».

Дотримання вимоги до тексту службової кореспонденції формують єдину комунікативну парадигму офіційно-ділового мовлення, що забезпечує ефективність управлінської взаємодії та сприяє стандартизації документної комунікації, підвищує рівень точності та однозначності передавання інформації, а також мінімізує ризики її викривлення. Водночас у процесі укладання службових листів має зберігатися простота висловлювання, що є важливою умовою доступності та оперативності розуміння змісту адресатом. Це, до речі, підсилює функціональну результативність службового листа в системі управлінської діяльності.

Список використаної літератури

1. Кислюк К. В. Спеціальне документознавство : модуль курсу. Київ : Кондор, 2011. 192 с.
2. Лінгвістичні основи документознавства : навч. посіб. / Бурківська Л., Романишин Ю., Вінтонів Х., Григораш С. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2025. 180 с.
3. Царьова І. В. Юридичне документознавство : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2017. 172 с.
4. Шевчук С. В. Ділове мовлення: модуль курсу. Київ : Літера ЛТД, 2003. 448 с.
5. Шкіцька І. Ю. Управлінське документознавство : навч. посіб. 2-ге вид. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 382 с.

Світлана ГРИГОРАШ

к. філол. н., доцент,

*доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,*

Ірина ДРАЙОВИЧ

здобувачка II (магістерського) рівня вищої освіти

*спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

КОНЦЕПЦІЯ ТА ЗНАЧЕННЯ КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ У РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ЗНАНЬ

Поняття "контент-аналізу" є відносно новим для нашої країни, а тому постає необхідність охарактеризувати основні ознаки, які його стосуються. Сьогодні цей метод стає ключовим у боротьбі з суб'єктивізмом під час опрацювання інформації, адже він дозволяє замінити особисті враження дослідника на строгі наукові факти. В умовах інформаційних війн та маніпуляцій здатність контент-аналізу виявляти приховані підтексти набуває особливого стратегічного значення. Потрібно наголосити, що за кордоном "контент-аналіз" значно швидше почав набирати обертів у застосуванні, а тому ми проаналізуємо думки відомих дослідників як зарубіжних, так і вітчизняних, щоб показати важливість його застосування. Теоретичне підґрунтя дослідження складають ідеї, теорії, концептуальні положення вчених, які досліджували "контент-аналіз", висвітлювали переваги даного методу та шукали можливі шляхи його удосконалення.

Вивченню проблематики методу контент-аналізу присвячено значну кількість робіт таких дослідників як: Б. Берельсон, Ю. Вудворд, Дж. Гербнер, А. Джорж, В. Дудченко, В. Лизанчук, С. Пул та інші. Серед дослідників не існує однастайності в тлумаченні поняття "контент-аналіз", деякі з них систематизовано в Таблиці 1.

Таблиця 1 – Трактування терміну «контент-аналіз»
різними науковцями

№	Трактування терміну	Джерело
1	Метод (методологія) отримання надійних та валідних висновків з текстів у соціальному контексті їх використання з допомогою інтерсуб'єктивно узгоджених правил систематизації інформації.	Іванов О. В. [3]
2	Це емпіричний метод, який використовують з метою дослідження певних соціальних ситуацій/процесів, що вербалізовані чи візуалізовані у газетних статтях, повідомленнях в Інтернеті, фільмах, рекламі, підручниках, відеокліпах тощо	Батаєва К., Іванов В., Коритнікова Н., Костенко Н., Семотюк О., Юзва Л. [3]
3	Це своєрідний методичний дороговказ, що допомагає орієнтуватися у багатшаровій реальності дискурсу, висвітлюючи смислові пласти, які й формують суспільне мовлення.	Благовірна-Храновська У., Ущина В. [4]
4	Техніка дослідження для об'єктивного, систематичного та кількісного опису смислу комунікації.	Berelson, B. [10]
5	Це метод аналізу змісту різних даних, візуальних та вербальних. Він дозволяє компресувати явища або події до визначених категорій для кращого аналізу та інтерпретації.	Harwood, T., & Garry, T. [11]
6	Content analysis is a research tool used to determine the presence of certain words, themes, or concepts within some given qualitative data (i.e. text). Using content analysis, researchers can quantify and analyze the presence, meanings, and relationships of such certain words, themes, or concepts. (Контент-аналіз – це дослідницький інструмент, який використовується для визначення наявності певних слів, тем або концепцій у певних якісних даних (тобто тексті). За допомогою контент-аналізу дослідники можуть кількісно визначити та проаналізувати наявність, значення та взаємозв'язки таких певних слів, тем або концепцій.)	[12]
7	The act of studying or examining the meaning, purpose, or effect of any type of communication (Акт вивчення або дослідження значення, мети або ефекту будь-якого типу комунікації)	[13]
8	Метод кількісного вивчення великих обсягів текстів в широкому розумінні (документів, відео-, аудіоматеріалів, зображень). Даний метод є провідним у дослідженні змісту повідомлень засобів масової інформації, записів на сайтах соціальних мереж, відповідей на відкриті питання опитувань тощо.	Контент-аналіз. <i>Домашня сторінка КМІС.</i> [6]
9	Метод (стандартна методика) якісно-кількісного аналізу змісту документів з метою виявлення або виміру різних фактів і тенденцій, зафіксованих у цих документах	Лук'янова Л. [9]
10	Це кількісно-якісний метод аналізу масивів тексту для подальшої змістовної інтерпретації отриманих кількісно-якісних показників	Фольтович В. [10]

Якщо підсумувати всі визначення з таблиці, стає зрозуміло, що контент-аналіз – це ціла технологія розбору будь-якої інформації: від газет і фільмів до постів у соцмережах. Автори показують, що цей метод працює як фільтр, який бере величезний обсяг слів чи зображень і перетворює їх на

чіткі факти та цифри для отримання об'єктивної картини. Спільним для всіх авторів є розуміння методу як інструменту для систематизації та об'єктивного аналізу великих масивів інформації за чіткими правилами. Відмінність полягає у фокусі: одні дослідники (Б. Берельсон, Іванов О. В.) наголошують на суворій кількісній фіксації даних, тоді як інші (Гарвуд, Геррі, Благовірна-Храмовська) роблять акцент на якісному тлумаченні прихованих сенсів та контексту.

Доповнити загальну картину допомагають підходи інших дослідників, які детальніше пояснюють технічну сторону методу. Зокрема, вони звертають увагу на те, що контент-аналіз - це не лише цифри, а й можливість робити прогнози на майбутнє У дослідженні Зеленської Л. та Балацинової А. подано узагальнені Кузнецовим О. [8] підходи науковців до визначення поняття "контент-аналізу":

- контент-аналіз – це методика об'єктивного якісного і систематичного вивчення змісту засобів комунікації (Д. Джері, Дж. Джері);

- контент-аналіз – це систематичне числове оброблення, оцінка й інтерпретація форми та змісту інформаційного джерела (Д. Мангейм, Р. Річ);

- контент-аналіз – це якісно-кількісний метод вивчення документів, який характеризується об'єктивністю висновків і суворістю процедури та полягає в квантифікаційному обробленні тексту з подальшою інтерпретацією результатів (В. Іванов);

- контент-аналіз полягає в знаходженні в тексті певних змістовних понять (одиниць аналізу), виявленні частоти їх уживаності та співвідношення зі змістом всього документа (Б. Краснов);

- контент-аналіз – це дослідницька техніка для отримання результатів шляхом аналізу змісту тексту про стан і властивості соціальної дійсності (Є. Таршис).

Доцільно звернути увагу на узагальнення В. Дудченком процесу контент-аналізу [2, с. 50]:

- контент-аналіз – є одним із методів соціології, що слугує для прогнозу та пояснення потрібних моментів;
- контент-аналіз виражений зовні зміст інформації чи його головну сутність;
- цей аналіз має функціонує з загальними текстами, застосовуючи звичні соціологічні процедури деякого чи загального обстеження, з дотриманням потрібних вимог;
- припускає сегментацію, вилучення структурування чи розчленування смислових варіантів, які є в багатьох або окремих текстах, а також які належать до дослідницької загальної сукупності;
- таким аналізом вважається аналітико-синтетична процедура, адже передбачено формальні аспекти комплексних текстів чи видалення деяких моментів їх для подальшого збирання таких елементів;
- цей аналіз окреслює застосування статистичних та якісних методів, проте зазначені інваріанти зі специфічними своїми ознаками виступають елементами підрахунку та спостереження;
- також контент-аналіз є своєрідним способом дійсності у соціумі через призму визначення умов споживання та виробництва конкретних текстів, напрямом охарактеризованих процедур аналізу безпосередньо всіх необхідних текстів [2, с. 52].

На основі наведених трактувань, ми можемо зробити узагальнення, що контент-аналіз представляє собою метод всіх кількісних та якісних показників, які можна використовувати з ціллю прогнозування та оцінки результатів. Також контент-аналіз має свою специфіку, що дало можливість науковцям віднести його до «науково обґрунтованого методу читання між рядків» [7].

Отже, "контент-аналіз" допомагає ідентифікувати ключові теми, поняття, символи та значущі висловлювання у текстах. Також він дозволяє досліджувати стилістику, мовні інтонації та ціннісні орієнтації, що впливають на сприйняття повідомлення у різних сферах діяльності,

перетворювати неструктуровані дані на об'єктивну інформацію, актуальну для професійної діяльності в архівній справі, інформаційному менеджменті та цифровому робочому контенті, тому в університетах світу та України, зокрема, в освітні програми включають навчальну дисципліну "Контент-аналіз", яка інтегрується в підготовку документознавців, соціологів, психологів та ряду інших галузей.

Список використаної літератури

1. Андрієвська В., Шинкарьова Д. Цифрова та медіа грамотність як умова становлення сучасного покоління. *Новий Колегіум*. 2022. № 3. С. 50-54. DOI:10.30837/nc.2022.3.50 URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstreams/1a9efa5f-536a-4ff7-9f9b-2d735a8862e4/download> (дата звернення: 07.04.2026)
2. Андрощук Г. А. Індекс цифрової економіки і суспільства 2020 (DESI 2020). *Юридична газета* URL: <https://yurgazeta.com/golovna/indeks-cifrovoyi-ekonomiki-i-suspilstva-2020-desi2020.html> (дата звернення: 08.02.2024).
3. Батаєва К., Іванов В., Коритнікова Н., Костенко Н., Семотюк О., Юзва Л. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник.; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К., Іванова В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 416 с. ISBN 978-617-7582-85-3. URL: <https://surl.li/cmxauc> (дата звернення: 09.04.2026)
4. Благовірна-Храновська У., Ущина В. Контент-аналіз як інструмент вивчення сучасного дискурсу. *Grail of Science*. 2025. № 56. С. 425-431. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.09.2025.049> (дата звернення: 09.04.2026).
5. Іванов О. В. Класичний контент-аналіз та аналіз тексту: термінологічні та методологічні відмінності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2013. № 1045. С. 69-74.
6. Контент-аналіз. *Домашня сторінка КМІС*. URL: https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=content_analysis (дата звернення: 09.04.2026)
7. Кросмедіа: контент, технології, перспективи : колективна моногр.; за заг. ред. д.н. із соц. ком. В. Е. Шевченко; Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. 234 с. URL: https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/4303/1/2017-cross_compressed.pdf (дата звернення: 10.04.2026)
8. Красильникова Г. В. Контент-аналіз поняття "моніторинг". *Педагогічний дискурс: зб. наук.праць*. Хмельницький : ХППА, 2013. Вип. 14. С. 261–266. DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-1-29-42 URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/peddysk_2013_14_54.pdf (дата звернення: 06.04.2026)
9. Лук'янова Л. Контент-аналіз як психолого-педагогічна процедура. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/7538/1/Контент-аналіз.pdf> (дата звернення: 10.04.2026)
10. Метод контент-аналізу текстової інформації інтернет-газети / В. Фольтович та ін. Національний університет "Львівська політехніка". 2017. С. 7–19. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jul/13592/2foltovich.pdf>. (дата звернення: 07.04.2026)
11. Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*. Glencoe, IL: Free Press. URL: <https://surl.li/ehdptm> (дата звернення: 06.04.2026)
12. Harwood, T., & Garry, T. (2003). An overview of contentanalysis. URL: <https://surl.li/txrgrns> (дата звернення: 09.04.2026)

13. Content Analysis Method and Examples. Columbia Public Health. *Columbia University Mailman School of Public Health*. URL: <https://www.publichealth.columbia.edu/research/population-health-methods/content-analysis>

14. Content analysis. *Cambridge Dictionary. English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/content-analysis> (дата звернення: 06.04.2026)

Олександра-Ельвіра ГУСАК

здобувачка 4 курсу кафедри готельно-ресторанної та музейної справи спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Мукачівського державного університету,

Оксана ГОЛОВЧУК

*к. політ. н., доцент,
доцент кафедри готельно-ресторанної та музейної справи
Мукачівського державного університету*

МОВА ДОКУМЕНТА

ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО РІВНЯ СУСПІЛЬСТВА

Лінгвістика ХХІ століття активно розробляє напрямок, в якому мова розглядається як культурний код нації, а не просто знаряддя комунікації та пізнання. Фундаментальні основи такого підходу були закладені працями В. Гумбольдта, О.О. Потебні та інших учених, які стверджували тезу про те, що кордони мови нації позначають кордони світогляду конкретної людини, адже людина тільки тоді стає людиною, коли вона з дитинства засвоює мову та разом з нею культуру свого народу. Усі тонкощі культури народу відображаються в його мові, яка специфічна та унікальна, тому що по-різному фіксує у собі світ і людину в ньому [5, с.31-35].

Мова документа традиційно сприймається як сухий інструмент ділової комунікації, проте за її суворими формулярами приховано значно глибший соціокультурний код. Вона виступає своєрідним дзеркалом, у якому відбиваються не лише рівень грамотності чи фаховості еліти, а й ціннісні

орієнтири та етичні норми всього суспільства. Трансформація офіційного дискурсу – від монументальної канцелярії до сучасного прагматизму – наочно демонструє еволюцію суспільних відносин та інтелектуальний тонус нації. Кожна лексема чи мовна конструкція в тексті документа стає маркером поваги до адресата та свідченням зрілості демократичних інститутів. Аналіз документальної лінгвістики дозволяє не лише діагностувати сучасний стан культури, а й прогнозувати вектори її подальшої гуманізації. Дослідження цього взаємозв'язку відкриває нові перспективи для розуміння мови як стратегічного інструменту, що формує автентичне обличчя держави в глобалізованому світі.

Розуміння документа як культурного феномену починається з усвідомлення всеосяжної ролі мови, яка не просто фіксує факти, а конструює соціальну реальність і впорядковує колективний досвід. У зв'язку з цим, можемо погодитися з думкою автора про те, що специфічна особливість мови – «здатність обслуговувати суспільство у всіх сферах людської діяльності, бути єдиним засобом відображення суспільної свідомості в її повному обсязі» виокремлює її з-поміж усіх інших явищ, пов'язаних із вербалізацією, збереженням і передаванням інформації [1, с.86-93].

Відтак, офіційний текст постає не просто технічним інструментом комунікації, а складним соціокультурним резонатором, що акумулює в собі етичні стандарти, рівень інтелектуальної дисципліни та ставлення до правових цінностей. Саме через стан мови в діловодстві – від чистоти термінології до культури викладу – можна безпомилково діагностувати ступінь зрілості суспільної думки та реальний вектор розвитку національної культури.

Сучасна парадигма підготовки фахівців за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» вимагає зміщення акцентів із простого збереження носіїв на фахову інтерпретацію змісту. В умовах інформаційного перенасичення майбутній документазнавець чи архіваріус постає не лише технічним референтом, а й інтелектуальним фільтром, чия

мовна компетентність визначає якість комунікації в державно-управлінській сфері. Рівень загальної цифрової та мовленнєвої культури фахівців ідентифікується їхніми загальними і спеціальними лексикографічними знаннями. Слід встановити, наскільки спеціаліст оперує навичками користування лексикографічними формами різних типів і здатен вибірково вилучати найбільш важливу інформацію. Смыслова точність й однозначність висловлювань грають тут, безсумнівно, ключову роль (досягається за рахунок використання термінів, слів у прямому значенні, цитат, уточнень у вигляді зносок, посилань, цифрових даних). Важливо усвідомлювати потребу у зверненні до словника для вирішення професійних завдань [4, с.159-164]. Саме тому формування лексикографічної мобільності стає пріоритетним завданням вищої освіти: фахівець має не просто знати терміни, а відчувати їх системний зв'язок та етичну вагу. У підсумку, висока мовленнєва культура випускника цієї спеціальності є запорукою того, що документ залишатиметься надійним інструментом правопорядку та культурної ідентифікації нації в цифровому просторі.

Нинішня модель документознавства вимагає від фахівця не просто механічного впорядкування паперів, а ролі «дизайнера офіційної комунікації», здатного перетворити хаос інформації на чітку структуру. У цьому контексті мова постає не як набір граматичних правил, а як високоефективна технологія, де кожен вибір слова безпосередньо впливає на юридичну силу та зрозумілість управлінського рішення. У цьому плані вагому роль відіграє знання документної лінгвістики, яка спрямована на практичне застосування лінгвістичних знань для вирішення конкретних завдань, як-от створення, обробка, інтерпретація та стандартизація документів. Як і інші розділи прикладної лінгвістики, документна лінгвістика націлена на вирішення конкретних проблем, пов'язаних з ефективністю комунікації в офіційних, юридичних, адміністративних та інших типах документів. Це включає розробку рекомендацій щодо мовних стратегій, оптимальних для певних видів документації [2, с.30-42]. Отже, для майбутніх

фахівців бібліотечної, архівної та інформаційної справи володіння інструментарієм прикладної лінгвістики стає базовим складником професійної стійкості. Вміння розробляти та впроваджувати ці стратегії є не лише технічною навичкою, а й виявом інтелектуального лідерства, що визначає здатність інституції говорити зі світом мовою прозорості, логіки та високої правової культури.

Сьогоднішній документний простір – це не просто сховище інформації, а динамічна екосистема, у якій мова відіграє роль генетичного коду національної культури. У часи, коли цифрові алгоритми починають диктувати правила комунікації, саме якість офіційного тексту стає мірилом того, чи здатне суспільство зберегти інтелектуальну суб'єктність під тиском технологізації. Як зазначає автор дослідження, унаслідок розвитку новітніх технологій сьогоднішнє життя соціуму надзвичайно змінилося. Спілкування за допомогою Мережі посіло особливе місце в суспільному житті, адже інтернет-технології допомагають у різних сферах життєдіяльності людини. Завдяки Інтернету з'явилися нові канали комунікації, виникли нові форми спілкування. Така трансформація комунікативного простору змінила найголовніший засіб людського спілкування – мову. Комп'ютеризація стимулювала пошук лінгвістичних принципів їх автоматизованої підготовки, трансформації (перш за все згортання), аналізу й оцінювання, сприяла розвитку прикладної лінгвістики тексту. На сучасному етапі лінгвістика тексту інтегрує досягнення нових теорій і галузей знань, орієнтованих на мовлення, акт комунікації [3].

Як бачимо, здатність культури «приборкати» ці цифрові трансформації, не втративши при цьому смислової точності та етичної глибини, є найвищим показником суспільної зрілості. Документна лінгвістика в цьому контексті виступає не просто технічною дисципліною, а інструментом інтелектуальної самооборони, що дозволяє нації тримати високу планку мовленнєвої культури в глобальному мережевому середовищі. Зрештою, рівень цивілізованості суспільства в 21 столітті визначається тим, наскільки

філігранно воно поєднує математичну точність алгоритмів із багатогранністю та багатством живої мови.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що мова документа постає фундаментальним соціокультурним кодом, який не лише регламентує офіційні відносини, а й транслює інтелектуальну зрілість та етичні пріоритети суспільства. В умовах цифрової трансформації документна лінгвістика перетворюється на високоефективну прикладну технологію, здану перетворити хаотичні інформаційні потоки на чітко структурований простір смислів. Особлива роль у цьому процесі належить фахівцям інформаційної сфери, чия лексикографічна мобільність та володіння інструментарієм прикладної лінгвістики гарантують точність і прозорість комунікації. Смыслова однозначність і термінологічна чистота офіційних текстів сьогодні виступають стратегічним ресурсом, що забезпечує стабільність правових та адміністративних інститутів держави. Таким чином, культура документування залишається надійним барометром суспільного прогресу, де кожне слово є свідченням поваги до адресата та відповідальності перед майбутніми поколіннями.

Список використаної літератури

1. Бундак О. А. Мова – форма вербалізації повсякденного досвіду, практичної діяльності, духовних надбань, фактор духовності нації. *Культурологічний альманах. №1*. 2024. С. 86–93.
2. Лукаш Г.П. Документна лінгвістика: вектори розвитку, проблеми і завдання. *Теоретичні і прикладні аспекти інформаційної, бібліотечної та архівної справи*. (Лис 2024). Вінниця, 2024. С. 30-42.
3. Соціолінгвістичні особливості документного тексту. URL : https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/%D0%A8%D0%B8%D1%84%D1%80_%D0%94%D0%96%D0%9E%D0%9D%D0%86%D0%9A%D0%90_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0.pdf
4. Чернявська С. М., Лухіна М. Ю., Дяченко О. В. Професійна культура документознавця у цифровому середовищі. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Сер. : Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 35 (74), № 1, ч. 2. С. 159-164.
5. Шішко І. А. Мова як універсальна форма існування культури. *Науково-теоретичний альманах Грані. Т. 17, №12*). 2014. С. 31-35.

РОЗДІЛ 7

ПОДОЛАННЯ МОВНИХ ТА КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Богдан ГРИВНАК

к. філос. н., доцент,

доцент кафедри суспільних наук

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Тетяна БОЙЧУК

здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 035 «Філологія»

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

РОЛЬ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Стрімке поширення дистанційного навчання у закладах вищої освіти (далі – ЗВО), особливо посилилося в умовах глобальних криз і цифровізації освіти. У таких умовах мовна комунікація стає ключовим інструментом організації навчального процесу, оскільки забезпечує взаємодію між викладачем і студентами, передачу знань, зворотний зв'язок і підтримку мотивації.

У такому форматі взаємодія між викладачем і здобувачем освіти значною мірою опосередковується інформаційно-комунікаційними технологіями, що зумовлює трансформацію традиційних моделей педагогічної комунікації.

Передусім, мовна комунікація виступає основним засобом передачі знань, інструкцій та зворотного зв'язку. У дистанційному середовищі вона реалізується через різні канали: синхронні (відеоконференції, онлайн-лекції) та асинхронні (електронна пошта, форуми, навчальні платформи). Ефективність цих форм залежить від чіткості, логічності та структурованості мовлення, а також від здатності учасників освітнього процесу інтерпретувати

інформацію без додаткових невербальних підказок, які є обмеженими або відсутніми.

На думку Х. Мельник та Н. Бахмат, стрімкий розвиток цифрових технологій зумовив суттєві трансформації в освітній сфері, зокрема у форматі дистанційного навчання. Інформаційно-комунікаційні технології стали важливим чинником модернізації навчально-виховного процесу, сприяючи підвищенню його ефективності та актуальності в сучасних умовах [2].

Водночас, з огляду на індивідуальні особливості кожного студента, доцільним є застосування персоналізованого підходу до взаємодії. Це передбачає розроблення комунікативних стратегій, що враховують потреби, рівень підготовки та навчальні стилі здобувачів освіти, із залученням широкого спектра цифрових інструментів і програм для забезпечення результативної комунікації в межах освітнього процесу [2].

Як зазначають Н. Варга, Г. Войтенко та І. Тимчук, роль мовної комунікації в організації навчального процесу у вищій освіті в умовах дистанційного навчання постає одним із ключових викликів сучасної освітньої парадигми. Використання цифрових технологій і форматів віддаленого навчання стало невід'ємною складовою освітнього процесу, однак питання їхньої результативності у формуванні мовних умінь і навичок потребує ґрунтовнішого осмислення. Особливої актуальності набуває дослідження впливу цифрового середовища на опанування іноземної мови, зокрема її лексичних і граматичних аспектів, а також розвиток комунікативних умінь [1].

Науковці наголошують, що формування мовної компетентності в дистанційному форматі супроводжується низкою труднощів, серед яких – обмеження безпосередньої взаємодії між викладачем і студентами, складнощі у підтриманні мотивації, потреба трансформації традиційних методик відповідно до вимог цифрового середовища, а також неоднорідний рівень технічної готовності учасників освітнього процесу. Незважаючи на активне

впровадження цифрових інструментів, питання їхнього довготривалого впливу на якість мовної підготовки здобувачів вищої освіти залишаються недостатньо вивченими [1].

Окремої уваги заслуговує питання оцінювання рівня сформованості мовної компетентності в умовах дистанційного навчання, оскільки відповідні методологічні підходи ще не повною мірою відповідають критеріям валідності та надійності. Традиційні інструменти оцінювання часто не враховують специфіку дистанційного формату, що ускладнює об'єктивне визначення фактичного рівня знань і сформованих навичок здобувачів вищої освіти [1].

Н. Родіонова, М. Червоній та І Діордіца, вказують на те, що в умовах воєнного стану особливої ваги набуває організація такого освітнього процесу, який здатен ефективно реагувати на ключові виклики воєнного часу. Серед найсуттєвіших проблем визначено обмежений доступ до мережі Інтернет і комп'ютерної техніки, перевантаження освітніх онлайн-ресурсів, дефіцит кваліфікованих фахівців і матеріально-технічних ресурсів, недостатній рівень самодисципліни здобувачів освіти, а також складнощі в об'єктивному оцінюванні їхніх знань [3].

Для подолання зазначених викликів доцільним, на думку науковців, є використання вже апробованих механізмів дистанційного навчання, що застосовувалися під час пандемії COVID-19, із урахуванням специфіки воєнного стану. Зокрема, рекомендовано впроваджувати запис відеолекцій викладачами, забезпечувати студентів необхідними технічними засобами та доступом до інтернету, залучати волонтерські ініціативи й програми підтримки вищої освіти, оптимізувати навантаження на онлайн-платформи, підвищувати кваліфікацію викладачів із залученням ІТ-фахівців, а також активізувати фінансову підтримку з боку зацікавлених організацій і установ [3].

Отже, мовна комунікація в умовах дистанційного навчання виступає не лише інструментом передачі знань, але й комплексним механізмом

організації, координації та підтримки освітнього процесу. Її ефективність визначає якість навчання, рівень академічної взаємодії та загальний результат освітньої діяльності у ЗВО.

Подальші дослідження в цій сфері можуть бути спрямовані на розроблення методик удосконалення комунікативних стратегій у цифровому освітньому середовищі.

Список використаної літератури:

1. Варга Н.І., Войтенко Г.М., Тимчук І.М. Формування мовної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання. Академічні візії. 2025. Вип. 42. С. 1–11. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15127387>.

2. Мельник Х. П., Бахмат Н. В. Комунікація педагога та студента вищого навчального закладу під час дистанційного навчання. URL: https://www.researchgate.net/publication/376220520_KOMUNIKACIA_PEDAGOGA_TA_STUDENTA_VISOGO_NACALNOGO_ZAKLADU_PID_CAS_DISTANCIJNOGO_NAVCANNA (дата звернення: 27.04.2026). DOI 10.36074/logos-24.11.2023.91.

3. Родіонова Н. Л., Червоній М. В., Діордіца І. М. Особливості дистанційного навчання студентів в умовах воєнного стану. URL: https://www.researchgate.net/publication/360160145_OSOLIVOSTI_DISTANCIJNOGO_NAVCANNA_STUDENTIV_V_UMOVAN_VOENNOGO_STANU (дата звернення: 29.04.2026). [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-285-296](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-285-296).

Віра ДРАГУНОВА

*д-р пед. н., начальник відділу розвитку та роботи з дослідницькою та критичною інфраструктурою директорату розвитку науки
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри філології та перекладу*

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ РОЗРИВІВ

Сучасні вектори розвитку вищої освіти в Україні безпосередньо зумовлені євроінтеграційними прагненнями, що актуалізує запит на пошук нових форматів професійного зростання педагогічних та науково-педагогічних працівників [1]. Слід наголосити, що дієва міжнародна

співпраця часто гальмується через так звані комунікативні розриви. На наше переконання, такі деструктивні ситуації провокуються не лише обмеженим словниковим запасом, а передусім дефіцитом соціокультурної гнучкості суб'єктів спілкування. З огляду на це, пріоритетним завданням стає розбудова міжкультурної толерантності студентів через залучення потенціалу освітнього дорадництва та консультативної підтримки [5].

Комунікативний розрив у площині лінгводидактиці ми розглядаємо як небажане припинення змістової взаємодії, що виникає внаслідок розбіжностей між відмінними культурними парадигмами. Фундаментом для подолання таких бар'єрів є виховання міжкультурної толерантності, яку доцільно розглядати як свідоме визнання унікальності й самоцінності культурного коду особистості. Водночас у філософському трактуванні толерантність постає не як пасивне терпіння, а як активна моральна установка, без якої неможлива повноцінна життєдіяльність суб'єкта в глобалізованому світі [4].

Варто зауважити, що класична методика викладання мов зазвичай акцентує увагу на лінгвістичних одиницях, залишаючи осторонь психолого-консультативний аспект. Проте саме педагогічне дорадництво дає змогу впровадити суб'єкт-суб'єктну модель навчання, де викладач трансформується у дорадника-фасилітатора [2]. Заразом це набуває особливої ваги під час опрацювання текстів, які ми позиціонуємо як інформаційну сферу культурного поля.

Практична реалізація дорадчої діяльності в університетському середовищі передбачає проходження кількох послідовних етапів [3]. По-перше, здійснюється ґрунтовна діагностика соціокультурних бар'єрів для виявлення прихованих стереотипів у студентському середовищі. По-друге, когнітивно-просвітницький блок дає можливість поглибити знання про іноземну мову як живий носій культури. По-третє, корекційний супровід сприяє дієвому розв'язанню студентами ситуацій непорозуміння, що виникають у процесі у міжкультурній комунікації.

Саме така побудова взаємодії допомагає ефективно долати комунікативні розриви, адже майбутній фахівець здобуває не просто теоретичний багаж, а реальний досвід толерантної поведінки. Таким чином, дорадчий підхід виступає дієвим інструментом адаптації української освіти до загальноєвропейських стандартів [5].

Висновки. Отже, інтеграція підходів освітнього дорадництва в методику навчання іноземних мов і культур створює сприятливі умови для формування високого рівня міжкультурної толерантності особистості. Використання дорадчих технологій забезпечує трансформацію освітнього процесу на відкритий простір діалогу. Таким чином, комунікативні розриви долаються не лише завдяки покращенню мовної підготовки, а й за рахунок фахового супроводу та готовності сторін до конструктивного взаєморозуміння.

Водночас подальшого наукового опрацювання потребує питання розробки цифрових інструментів дорадництва, зокрема використання технологій штучного інтелекту для діагностики комунікативних бар'єрів. Окремим напрямом вбачається вивчення досвіду підготовки викладачів-дорадників до роботи в умовах віртуального освітнього простору закладу освіти, що відкриє нові можливості для безбар'єрної професійної взаємодії українських університетів у межах загальноєвропейського культурного простору.

Список використаної літератури

1. Драгунова В. В. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах євроінтеграційних прагнень України: сучасні тренди. Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації : методологічний семінар НАПН України, 04 квітня 2024 р. Київ, 2024. С. 203–206.
2. Педагогічний консалтинг : навч. посіб. / Т. А. Борова, З. В. Рябова, Г. Ю. Кравченко, О. О. Почуєва. Луцьк : Терен, 2019. 322 с.
3. Проектування консалтингової діяльності в закладі освіти : наук.-метод. рек. / Івано-Франківський нац. тех. ун-тет нафти і газу ; авт.-уклад. В. В. Драгунова. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2025. 96 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол.ред.) ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наук.ред.). Київ : Абрис. 2002. 742 с.
5. Drahunova V. Consulting activities in higher education institutions of Ukraine in the context of european integration Transformations. Science and education in the third millennium : Information Technology, Education, Law, Psychology, Social Security and Work, Management. International collective monograph. Institute of Public Administration Affairs. Lublin, Polska, 2024. P. 178–210. URL: <https://zenodo.org/records/14499469>.

Roman ZUBRYTSKIY

*Teacher of the Department of Foreign Philology
and Business Communications;
Higher Education Institution «King Danylo University»*

BARRIERS TO CLASSROOM COMMUNICATION

Barriers to classroom communication significantly affect the quality of teaching and learning, often limiting student engagement, understanding, and academic success. Effective communication in the classroom is not simply the transfer of information from teacher to student; it is a dynamic, interactive process shaped by multiple factors. When barriers arise, they disrupt this process and hinder the development of a productive learning environment [1].

One major category of barriers is physical and environmental. These are factors in the learning space that can directly affect how well students are able to engage with lessons and with one another. For example, excessive noise—whether from outside traffic, nearby classrooms, or even within the room—can distract students and make it difficult for them to hear instructions clearly. Similarly, a poor classroom layout, such as cramped seating or obstructed views of the board, can limit students' ability to follow along and stay involved in activities.

Inadequate lighting is another important issue; dim or harsh lighting can cause eye strain, fatigue, and reduced concentration over time. Overcrowding can further intensify these problems by creating discomfort, limiting movement, and making it harder for teachers to give individual attention. Even something as simple as the seating arrangement plays a crucial role. For instance, rigid rows may discourage interaction, while more flexible or circular arrangements can promote discussion and collaboration. Altogether, these physical and environmental conditions shape the overall learning atmosphere and can either support or hinder students' ability to participate effectively [2].

Psychological barriers also play a critical role in shaping the effectiveness of communication and learning within the classroom. Unlike physical obstacles, these barriers are internal and often less visible, yet they can be even more limiting.

Students may experience anxiety, low self-esteem, or a fear of being judged by others, all of which can prevent them from asking questions, sharing ideas, or admitting when they do not understand something. This fear of embarrassment or failure can lead to silence, even when clarification is needed, ultimately hindering academic progress.

In addition, past experiences can strongly influence a student's confidence and willingness to participate. For example, students who have previously been criticized, ignored, or misunderstood may become more hesitant to engage in future discussions. Over time, this can create a pattern of withdrawal, where students prefer to remain passive rather than risk negative attention. Such internal struggles can also affect concentration and motivation, making it harder for students to stay focused and actively involved in the learning process.

The teacher's attitude and behavior are equally important in either reinforcing or reducing these psychological barriers. An overly authoritative, strict, or unapproachable teaching style can make students feel intimidated, discouraging them from speaking openly or asking for help. On the other hand, a supportive and empathetic approach can foster trust and create a safe environment where students feel comfortable expressing themselves. The tone of voice, body language, and responsiveness of the teacher all contribute to how students perceive this emotional climate.

An emotional disconnect between teacher and students can further deepen these challenges. When students feel that their thoughts, feelings, or individual needs are not understood or valued, they may become disengaged or resistant to participation. This lack of connection often leads to misunderstandings, reduced collaboration, and a decline in overall classroom interaction. In contrast, strong emotional rapport can enhance communication, encourage active involvement, and promote a more positive and inclusive learning atmosphere.

Language and cultural differences present another significant set of challenges in the learning environment, particularly in increasingly diverse and multilingual classrooms. When instruction is delivered in a language that some

students are not fully proficient in, they may struggle to grasp key concepts, follow directions, or participate in discussions. This language gap can lead to confusion, frustration, and a sense of isolation, especially if students feel embarrassed to ask for clarification. Over time, these difficulties can affect both academic performance and confidence.

Beyond vocabulary and grammar, language barriers also influence how comfortably students express their thoughts. Even when students understand the material, they may lack the linguistic confidence to articulate their ideas clearly, leading to reduced participation. This can sometimes be misinterpreted by teachers as a lack of interest or preparation, rather than a challenge with language proficiency.

Cultural differences further complicate communication in subtle but important ways. Different cultures have distinct norms regarding classroom behavior, communication styles, and interactions with authority figures. For example, in some cultures, maintaining eye contact is a sign of confidence and attentiveness, while in others it may be considered disrespectful. Similarly, some students may come from educational backgrounds where speaking up, questioning the teacher, or volunteering answers is not encouraged, leading them to remain quiet even when they are engaged.

These differences can easily result in misunderstandings. A student's silence might be interpreted as disengagement, lack of knowledge, or disinterest, when in reality it may reflect respect, uncertainty, or cultural conditioning. Likewise, direct communication styles from teachers may be perceived as too blunt or uncomfortable by students from more indirect communication cultures.

To address these challenges, it is important for educators to adopt inclusive teaching strategies that acknowledge and respect linguistic and cultural diversity. This may include using clear and simple language, providing visual aids, encouraging peer support, and creating an environment where different forms of participation are valued. Building cultural awareness and sensitivity helps reduce

misinterpretations and fosters a classroom atmosphere where all students feel understood, respected, and empowered to contribute.

Technological barriers are increasingly relevant in modern education. While digital tools can enhance learning, lack of access to devices, poor internet connectivity, or unfamiliarity with technology can create gaps in communication. Instead of facilitating interaction, technology can sometimes isolate students or complicate the delivery of information.

Semantic barriers—misunderstandings that arise from unclear language, specialized jargon, or ambiguous instructions—can significantly disrupt the learning process. When teachers use terms that are too technical, abstract, or unfamiliar, students may struggle to grasp the intended meaning, even if they are capable of understanding the concept itself. This confusion can lead to misinterpretation of key ideas, incomplete comprehension, and mistakes in assignments or assessments.

Ambiguity in instructions is another common issue. If directions are not specific or clearly structured, students may become unsure about what is expected of them, resulting in inconsistent or incorrect responses. For example, vague task descriptions can leave students guessing about the level of detail required, the format of their answers, or the criteria for evaluation. This uncertainty not only affects performance but can also increase frustration and reduce confidence.

The use of jargon or overly complex explanations can further widen the communication gap. While subject-specific terminology is often necessary, introducing it without proper explanation or context can overwhelm students, especially those who are still developing their foundational knowledge. Effective communication requires balancing accuracy with accessibility—ensuring that new terms are clearly defined and supported with examples.

Teachers who fail to adapt their language to the students' level risk losing both clarity and engagement. If students consistently struggle to understand instructions or explanations, they may become disengaged or reluctant to participate. On the other hand, when language is clear, concise, and appropriately

tailored, it enhances understanding, encourages questions, and supports more effective learning overall.

In conclusion, barriers to classroom communication are multifaceted and interconnected, involving environmental, psychological, linguistic, technological, and semantic factors. Addressing these barriers requires awareness, adaptability, and a commitment to inclusive teaching practices. By minimizing these obstacles, educators can foster clearer communication, stronger relationships, and a more effective learning experience for all students.

References:

1. Barriersto J. 10 Barriers to Classroom Communication/ URL: <https://barrierstocommunication.net/barriers-to-classroom-communication/> (Accessed 20 April, 2026).
2. Hevelina Bratchuk. Overcoming of communication barriers in the classroom URL:https://www.researchgate.net/publication/371191524_Overcoming_of_communication_barriers_in_the_classroom (Accessed 20 April, 2026)/

Вікторія КОЧЕРЖУК

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 029 «Інформаційна бібліотечна та архівна справа» Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,

Наталія ОПАР

*к. держ. упр, доцент,
доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІДКРИТОСТІ ВЛАДИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах децентралізації та цифрової трансформації системи публічного управління в Україні посиленої актуальності набули питання інформаційної відкритості органів влади, що є важливою умовою забезпечення підзвітності, прозорості їх діяльності та залучення громадян до управлінських процесів.

Згідно з інформацією, наданою Transparency International Ukraine (акредитованим представником глобального руху Transparency International), відкритість урядування означає право громадян на доступ до інформації, впровадження політик, що забезпечують прозорість, підзвітність та громадянську участь у процесах управління [1].

Розвиток наукових підходів вітчизняних і зарубіжних дослідників свідчить про те, що для характеристики діяльності органів публічної влади та забезпечення можливості громадського контролю за нею у сучасній термінології дедалі частіше використовуються поняття «прозорість» і «відкритість» [3]. Найбільш повне визначення понять «прозорості» та «відкритості» міститься у роботі Ткача І. В., яка вказує, що прозорість – це властивість публічного управління, що залежить від рівня поінформованості громадян про діяльність органів публічної влади. Вона передбачає, що громадяни повинні бути достатньо обізнані про рішення та дії цих органів і розуміти їх зміст і сутність. Відкритість, у свою чергу, – це властивість управлінської діяльності, що характеризується безпосередньою участю громадян у діяльності органів публічної влади та місцевого самоврядування, що забезпечує реальний вплив громадян на прийняття рішень [6].

Основні аспекти поняття відкритості влади включають [5]:

1. Доступ до інформації – громадяни мають право на отримання інформації про діяльність державних органів та їхні рішення. Це може включати в себе доступ до документів, засідань, звітності та іншої інформації, яка стосується роботи влади.

2. Участь громадськості – відкритість влади передбачає можливість громадян брати активну участь у прийнятті рішень. Це може включати в себе проведення громадських консультацій, публічних слухань та інші механізми, які дають можливість громадянам висловлювати свою думку щодо важливих суспільних питань.

4. Прозорість процесів прийняття рішень – влада повинна діяти відкрито і публічно під час прийняття рішень. Це означає, що процеси прийняття

рішень повинні бути доступними для громадськості, і громадяни повинні знати, як і за яких обставин приймаються рішення, що стосуються їхнього життя і долі.

5. Відповідальність перед громадянами – влада повинна бути відкритою щодо своєї діяльності і нести відповідальність перед громадянами та суспільством за свої рішення та дії.

На сучасному етапі важливим завданням держави є також вироблення узгодженого підходу до реалізації механізмів і заходів співпраці між органами влади та громадянським суспільством. Світова практика показує, що громадяни мають доступ до суспільно значимої інформації завдяки таким основним механізмам, як: офіційний запит; доступ засобів масової інформації до матеріалів державних органів; та офіційне опублікування державними органами відомостей про різні сторони своєї діяльності [2].

Зарубіжні дослідники, аналізуючи принципи відкритого уряду, виокремлюють низку ключових складових. До них належать принцип ефективної участі, який охоплює інформування, консультування, залучення громадян і громадських організацій, а також розширення їхніх можливостей у процесі управління. Важливе місце займають принципи прозорості та підзвітності, що передбачають обов'язок органів влади звітувати про свою діяльність і нести суспільну відповідальність за прийняті рішення та здійснені дії. Крім того, науковці акцентують увагу на принципі відкритих даних, відповідно до якого інформація має бути відкритою, повною, актуальною, доступною, придатною для машинної обробки, недискримінаційною та відповідати міжнародним стандартам публікації даних в Інтернеті. Серед інших важливих принципів виокремлюють забезпечення доступу до публічної інформації, простоту та доступність реалізації владних повноважень, розвиток співпраці як усередині системи управління, так і поза її межами, а також дотримання принципів недискримінації та інклюзивності [7].

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність органів влади створює нові можливості для забезпечення прозорості та відкритості їхньої діяльності. Відповідно до результатів дослідження ООН «Огляд електронного урядування – 2024», Україна посіла перше місце у світі за показником електронної участі (E-Participation Index, EPART), а також піднялася на 30-ту позицію в рейтингу розвитку електронного урядування (E-Government Development Index, EGDI), покращивши свій результат на 16 позицій у порівнянні з 2022 роком. Такі досягнення засвідчують суттєвий поступ України у впровадженні цифрових технологій для забезпечення прозорості діяльності влади та активного залучення громадян до процесів державотворення [4]. Так, серед основних інструментів е-взаємодії громадян та органів влади є: електронні звернення, електронні петиції, електронні консультації, електронні опитування, портали відкритих даних, громадські бюджети тощо. Використання зазначених інструментів сприяє підвищенню підзвітності органів влади, доступності публічної інформації та ефективності державного управління. У зв'язку з цим подальше вдосконалення механізмів забезпечення інформаційної відкритості має залишатися одним із пріоритетних напрямів розвитку публічного управління в Україні.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що забезпечення інформаційної відкритості органів влади в умовах цифровізації є одним із ключових чинників розвитку демократичного врядування, підвищення прозорості діяльності органів публічної влади та зміцнення довіри громадян до державних інституцій. Інформаційна відкритість сьогодні виступає не лише правовою вимогою, а й важливим інструментом ефективної взаємодії між владою та суспільством, що сприяє залученню громадян до процесів прийняття управлінських рішень і посиленню громадського контролю.

Список використаної літератури

1. Красносільська А. Відкрите врядування в Україні: як це відбувається на практиці / Український незалежний центр політичних досліджень. Transparency International Україна 2015 рік. URL: https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2016/11/zvit_za_rezultatamy_doslidzhennya.pdf.

2. Крук Н. В. Інформаційна відкритість державної влади як інституційна гарантія основних принципів демократичної держави. *Науковий журнал «Політикус»*. 2017. Випуск 2. С. 91-94.
3. Горбата Л. Інструменти забезпечення принципів відкритості та прозорості у процесі надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2024. (4(76), 38-43. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-4\(76\)-5](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-4(76)-5).
4. ООН опублікували рейтинг країн за рівнем розвитку електронного урядування — Україна на п'ятому місці за індексом Online Service. 2024. URL: <https://ain.ua/2024/09/20/reiting-krayin-za-rivnem-rozvitku-elektronnoho-uriaduvannia/>
5. Тихомирова Є. Транспарентність і відкритість діяльності влади та шляхи їх забезпечення в Україні // *Наук. зап. НаУКМА : зб. наук. пр. / Нац. ун-т «Кієво-Могилянська академія»*. К., 2002. Т. 20 : Політичні науки. С. 39-43. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9038/Tykhomyrova_Transparentnist'_i_vidkrytist'_diyal'nosti.pdf.
6. Ткач І. В. Принципи прозорості та відкритості як невід'ємна складова публічного управління: теоретичний аспект. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2016. № 12(1). С. 25–32. URL: [file:///C:/Users/USER/Downloads/mnj_2016_12\(1\)_6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/mnj_2016_12(1)_6%20(1).pdf).
7. Caroline Burle, Laila Bellix, Jorge Machado. How about defining Open Government principles? The Open Government Partnership : website. URL: <https://www.opengovpartnership.org/stories/how-about-defining-open-government-principles/>.

Марія КУЦЕЛА

*старша викладачка кафедри іноземної філології та бізнес-комунікацій
ЗВО «Університет Короля Данила»*

РОЛЬ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПОДОЛАННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО МОВНОГО БАР'ЄРА ПРИ ВИВЧЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасна парадигма навчання англійської мови для професійних цілей (English for Specific Purposes, ESP) переживає фундаментальну трансформацію, зумовлену інтеграцією технологій генеративного штучного інтелекту (GenAI). Психологічний мовний бар'єр, який традиційно вважається однією з найбільш деструктивних перешкод на шляху до професійної комунікативної компетентності, трансформується під впливом інструментів на базі великих мовних моделей (LLM), таких як ChatGPT, Gemini та Claude. Використання цих систем дозволяє створювати емоційно

безпечні та адаптивні середовища, що значно покращують мовну компетенцію та підвищують впевненість учнів.

Психологічний мовний бар'єр у сфері професійної комунікації часто відображається через теорію афективного фільтра, де негативні емоційні стани, такі як страх, низька самооцінка та високий рівень тривожності, діють як ментальний блок. У контексті ESP цей бар'єр посилюється специфічними чинниками: необхідністю точно оперувати технічною термінологією та страхом перед професійною некомпетентністю. Дослідження підтверджують, що висока тривожність створює "ментальні блоки", які перешкоджають спонтанному спілкуванню та ефективному засвоєнню матеріалу [7].

Дослідження виділяють ключові компоненти мовної тривожності: комунікативне побоювання, тривожність перед тестуванням та страх негативного оцінювання. У професійному середовищі страх бути сприйнятим як менш кваліфікований фахівець створює значне когнітивне навантаження. Інтеграція ШІ допомагає подолати ці розриви в інструкціях з професійно-орієнтованої мови, підвищуючи мотивацію до самостійного навчання [7].

Таблиця 1

Психологічний чинник	Прояв у традиційному навчанні	Вплив генеративного ШІ
Страх оцінювання	Високий через присутність викладача та колег	Мінімальний завдяки непередвзятості ШІ
Комунікативна ініціатива	Обмежена через побоювання помилок	Стимульована безпечними спробами
Когнітивне навантаження	Розпорошене між змістом та формою	Оптимізоване через миттєву підтримку

Генеративний ШІ забезпечує простір "психологічної безпеки", де афективні бар'єри перестають систематично погіршувати якість мовленнєвої продукції.

Особливе місце займає голосовий режим (Voice Mode), який дозволяє імітувати природний діалог без соціального ризику. Студенти відзначають, що можливість багаторазового повторення професійних сценаріїв у приватному режимі значно покращує вільність мовлення та знижує страх перед помилками. Відсутність людського судження створює середовище з

низьким рівнем тиску, що сприяє емоційному комфорту та бажанню спілкуватися [1].

Використання генеративного ШІ в контексті вивчення професійної англійської пропонує конкретні технологічні рішення, що сприяють подоланню емоційних бар'єрів. Завдяки наданню миттєвого фідбеку, інструменти ШІ дозволяють учням швидко виправляти помилки, що суттєво мінімізує фрустрацію, яка зазвичай виникає під час тривалого очікування зворотного зв'язку в традиційних форматах навчання. Анонімність взаємодії з цифровим асистентом забезпечує високий рівень психологічної безпеки, оскільки повністю усуває страх соціального осуду чи негативного оцінювання з боку викладача або колег. Крім того, впровадження рольових симуляцій дає студентам можливість багаторазово відпрацьовувати реалістичні сценарії (наприклад, переговори чи презентації), що забезпечує поступове звикання до складних професійних контекстів у безпечному, безризиковому середовищі [3].

Ефективність подолання бар'єрів також залежить від здатності студента формулювати якісні запити. Промпт-інжиніринг у контексті ESP розглядається як когнітивна навичка, що сприяє саморегуляції. Використання моделей, таких як RTTG (Role-Task-Target Audience-Goal) або RTRI (Role-Task-Request-Instruction) дозволяє перетворити ШІ на специфічного професійного партнера, що адаптується до рівня знань користувача [6].

Симуляція діалогів з експертами або рольові ігри (наприклад, переговори з клієнтом щодо ціни) дозволяють опрацьовувати складні ситуації в безпечному режимі. Це розвиває критичне мислення та стратегічну адаптивність, оскільки учень отримує миттєвий аналіз своїх аргументів [2].

Попри переваги, існує ризик "епістемічного тертя" — миттєві відповіді ШІ можуть замінити процес глибокого дослідження та роздумів. Це може призвести до поверхневого засвоєння знань та зниження когнітивних зусиль. Крім того, ШІ все ще схильний до "галюцинацій", що у професійних контекстах може призвести до використання некоректної термінології.

Додатковим викликом є потенційна втрата автентичності та емоційного зв'язку. Хоча ШІ може імітувати емпатію, він не замінює глибинного людського досвіду та культурних нюансів, необхідних для справжнього лідерства. Також існує ризик надмірної залежності, коли студенти втрачають впевненість у спілкуванні без цифрової підтримки [3].

Таким чином, генеративний ШІ є потужним ресурсом для деконструкції психологічного мовного бар'єра, забезпечуючи безпечне середовище для практики. Для ефективного впровадження рекомендується використовувати ШІ для низькоризикових репетицій та персоналізованого зворотного зв'язку. Обов'язковим елементом має залишатися людський контроль ("human-in-the-loop") для забезпечення етичності та глибини навчання.

Список використаної літератури

1. AI chatbots and students' mental health support: An efficacy review // ResearchGate. 2024. URL: <https://www.researchgate.net/publication/395381394> (дата звернення: 24.04.2026).
2. AI-powered simulations for business negotiations: enhancing skill development through technology. Bratislava University of Economics and Business, 2025.
3. Generative artificial intelligence as a tool for psychological and motivational support in foreign language learning // Educational Challenges. 2025. URL: https://educationalchallenges.org.ua/index.php/education_challenges/article/view/459 (дата звернення: 24.04.2026).
4. Kohnke L., Moorhouse B. L., Zou D. ChatGPT for language teaching and learning // RELC Journal. 2023. Vol. 54, № 2. P. 537–550.
5. Moorhouse B. L., Wong K. M. Generative Artificial Intelligence and Language Teaching. Cambridge : Cambridge University Press & Assessment, 2025. 94 p. (Elements in Generative AI in Education).
6. Prompt Design: Overview and Approaches // University of Texas at Austin. 2024. URL: <https://ctl.utexas.edu/generative-ai-teaching-and-learning-prompt-design> (дата звернення: 24.04.2026).
7. Saarela M. et al. A meta-analysis of generative AI effects on language proficiency and affective-cognitive outcomes in language learning // Discover Computing. 2026. Vol. 29. Art. № 116.

Іван ЛОПУШИНСЬКИЙ

*д-р. держ. упр., професор,
заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри публічного управління,
адміністрування і національної безпеки*

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

СТРАТЕГІЇ СПРОЩЕННЯ МОВИ (PLAIN LANGUAGE)

У ДЕРЖАВНОМУ ДОКУМЕНТООБІГУ:

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У сучасному інформаційному суспільстві ефективність державного управління безпосередньо залежить від якості комунікації між владою та громадянином. Складні юридичні конструкції, канцеляризми та надмірна термінологія створюють комунікативний бар'єр, що призводить до відчуження громадян від державних процесів.

Plain Language (проста мова) – це стратегія комунікації, за якої аудиторія може швидко віднайти потрібну інформацію, зрозуміти її з першого разу та використати для задоволення своїх потреб. Запровадження цієї стратегії є не просто лінгвістичним питанням, а й елементом забезпечення прав людини на доступ до інформації.

Європейський Союз та окремі країни-члени вже десятиліттями працюють над стандартизацією «зрозумілої мови» в офіційних документах. 2023 року було ухвалено перший міжнародний стандарт ISO 24495-1, що визначає принципи простої мови. Він базується на чотирьох стовпах: релевантність, віднахідність, зрозумілість та придатність до використання.

Далі розглянемо досвід у цій сфері діяльності таких європейських країн, як Швеція, Велика Британія та інституції Європейська комісія.

Досвід Швеції (Klarspråk). Швеція є піонером у цій галузі. Від 2009 року в країні діє Закон про мову, що зобов'язує державні органи писати «просто, чітко та зрозуміло». У штаті міністерств працюють спеціальні мовні консультанти, які редагують законопроекти перед їх публікацією.

Досвід Великої Британії (GOV.UK): Британський урядовий портал став еталоном цифрової комунікації. Основним правилом є використання активного стану, відмова від латинізмів та складних аббревіатур. Наприклад, замість «інформувати», використовують «сказати», замість «надавати сприяння» – «допомагати».

Ініціатива ЄС «Write clearly»: Європейська Комісія видала посібник «Пишіть чітко» 24 мовами, стимулюючи єврочиновників уникати «брюссельського жаргону».

Далі розглянемо сучасні технології у сфері спрощення мови. Як відомо, цифровізація відкриває нові можливості для автоматизації контролю якості текстів у документообігу. З цією метою звернемося до алгоритмів перевірки читабельності, тобто використання індексів (наприклад, індекс Флеша-Кінкейда), адаптованих під українську морфологію, що дозволяє автоматично оцінити складність речень та довжину слів.

У цьому контексті особливої ваги набувають інструменти на базі Штучного Інтелекту (NLP): LLM-моделі (ChatGPT, Claude), що здатні перефразувати складні юридичні тексти на формат «питання-відповідь» або «висновки для громадянина», або Style Guide Checkers: спеціалізоване програмне забезпечення, що інтегрується в системи електронного документообігу і в реальному часі підсвічує канцеляризми, пасивні конструкції та надмірно довгі речення, або дизайн-мислення (Legal Design), тобто сучасний документ – це не лише текст, а й структура. Використання іконок, чіткої ієрархії заголовків та списків, замість суцільних абзаців є частиною технологічного підходу до зручності користувача (UX).

Як відомо, Україна перебуває на етапі активної цифрової трансформації (проект «Дія»), що вимагає радикального перегляду мови спілкування держави з громадянином.

Проте існують системні перешкоди: 1. Законодавчий консерватизм: переконання, що «юридична сила» документа залежить від складності його формулювань. 2. Відсутність стандартів: немає єдиного державного

гайдлайну (від англ. guideline – «скеровувальна лінія», «керівництво») щодо написання офіційних роз’яснень та відповідей на запити. 3. Професійна деформація: державні службовці звикли використовувати «бюрократичне наріччя» як засіб дистанціювання та захисту від відповідальності.

Спробуємо надати рекомендації для органів державної влади України в контексті нашої проблематики.

Для подолання комунікативних бар’єрів пропонується впровадження таких кроків: А. *Інституційні зміни*. Розроблення Національного стандарту простої мови: створення методичних рекомендацій для центральних органів виконавчої влади щодо підготовки публічних документів. Впровадження посади «комунікаційного редактора»: залучення фахівців з мови до підготовки критично важливих роз’яснень та форм заявок. Б. *Технологічна модернізація*. Інтеграція в СЕД модулів перевірки тексту: додати функції автоматичного підрахунку «індексу читабельності» для вихідної кореспонденції. Створення шаблонів «Smart Documents»: перехід від вільних текстів до структурованих форм із підказками для заповнення. В. *Освіта та культура*. Тренінги з Plain Language: включення курсу зі зрозумілої мови до програм підвищення кваліфікації державних службовців. Застосування принципу «Citizen First»: зміна парадигми написання документа – від звіту перед керівництвом до відповіді на запит громадянина.

Таким чином, запровадження стратегій Plain Language в українському державному документообігу є потрібною умовою євроінтеграції та ефективного управління. Спрощення мови не означає спрощення змісту. Це означає повагу до часу громадянина та прозорість державних процесів. Перехід на зрозумілу мову – це шлях від «держави-бюрократа» до «держави-сервісу».

Список використаної літератури

1. Ковтун А. С. «Проста мова» (Plain Language) у публічному адмініструванні: європейські стандарти та українські реалії. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 4. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua> (дата звернення: 31.03.2026).
2. Селіванова О. О. Стратегії спрощення офіційно-ділового дискурсу в контексті євроінтеграції України. *Мовознавство*. 2022. № 2. С. 15-28.

2. Drafting legislation in clear language. European Commission: *Directorate-General for Legal Service. Luxembourg: Publications Office of the European Union*, 2021. 42 p.

3. Мацько Л. І. Комунікативна ефективність мови державних документів: від складності до прозорості. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2024. Вип. 28. С. 102–110.

4. Plain Language Association International (PLAIN). *International Plain Language Federation: standards and guidelines for public communication*. URL: <https://plainlanguagenetwork.org> (дата звернення: 31.03.2026).

Віталій МАЛІМОН

к. держ. упр., доцент,

доцент кафедри публічного управління,

адміністрування і національної безпеки

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

МОВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ: ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ АВТЕНТИЧНОСТІ Й КОМУНІКАТИВНОЇ АДАПТИВНОСТІ

Сучасний цифровий комунікативний простір функціонує не лише як середовище відображення мовної ідентичності, а як динамічна система її безперервного формування, трансформації та рефлексивного переосмислення. Сукупність цифрових засобів взаємодії – соціальних мереж, освітніх платформ, тематичних спільнот, засобів миттєвого обміну повідомленнями та мультимодальних ресурсів – формує складну екосистему, у межах якої відбувається одночасна взаємодія локалізованих культурних кодів і уніфікованих світових практик спілкування. За таких умов мова виходить за межі інструментального призначення передавання інформації та набуває статусу соціокультурного маркера, засобу символічної самоідентифікації, інструмента формування публічного образу особи й механізму її включення до різнорівневих комунікативних спільнот.

Актуальність окресленої проблематики визначається наявністю внутрішньої суперечності між потребою збереження культурної автентичності та необхідністю забезпечення комунікативної адаптивності в умовах глобалізованої цифрової взаємодії. З одного боку, мовна поведінка індивіда зорієнтована на відтворення та підтримання культурно маркованих форм мовлення, які відображають національну, регіональну або групову належність і виконують функцію символічного закріплення ідентичності. З іншого боку, специфіка цифрового середовища зумовлює потребу у швидкому та гнучкому пристосуванні до норм міжкультурного спілкування, що передбачає орієнтацію на домінуючі мовні системи, використання платформно зумовлених форматів взаємодії, поширення змішаних мовних структур, скорочених форм висловлення та поєднання текстових і зорових засобів, а також урахування алгоритмічно зумовлених механізмів відбору й посилення комунікативного змісту.

Метою тез є концептуальне осмислення та теоретичне обґрунтування сукупності чинників, що визначають формування мовної ідентичності в умовах цифрового простору, з урахуванням діалектичної взаємодії культурної автентичності та комунікативної адаптивності як взаємозумовлених параметрів цього процесу.

Узагальнення положень сучасних наукових праць [1–5] дає підстави для виокремлення комплексу взаємопов'язаних чинників, які опосередковують становлення та трансформацію мовної ідентичності в цифровому середовищі й відображають багаторівневу природу відповідних соціокультурних і комунікативних процесів.

Першим визначальним є чинник технологічної зумовленості функціонування цифрових платформ. У дослідженні М. Yao [5] доведено, що цифрові медіа опосередковують процеси формування культурної ідентичності через сукупність параметрів, пов'язаних із технічними можливостями середовища, способами символічного відтворення змісту та рівнем соціальної залученості користувачів. Застосування змішаного

дослідницького підходу дало змогу авторці обґрунтувати статистично значущу роль зазначених чинників у процесах культурної самоідентифікації та міжкультурної взаємодії.

Другим визначальним виступає чинник багатомовності та мультимодальності практик самопрезентації. У дослідженні P. Lestari та I. Prakoso [3], здійсненому на основі аналізу публічно доступних повідомлень у цифрових соціальних середовищах, обґрунтовано, що перемикання мовних кодів, свідомий вибір мовного ресурсу та залучення різномірних знакових засобів виконують функцію стратегічного регулювання взаємодії з аудиторією та формування ідентифікаційних моделей. Водночас автори [3] підкреслюють асиметричність функціонального навантаження мов: англійська мова переважно асоціюється з професійно орієнтованими, наднаціональними та цільовими ідентичностями, тоді як локальні мовні коди використовуються для репрезентації емоційної автентичності, культурної належності та підтримання міжособистісної взаємності.

Третім визначальним чинником постає соціальний вплив цифрової аудиторії як складова формування мовної ідентичності. У дослідженні M. Alasal [1] обґрунтовано, що мовні практики в середовищі соціальних мереж чинять статистично значущий вплив на становлення цифрової ідентичності, причому соціальний вплив виконує функцію часткового посередництва у цьому зв'язку. Це дозволяє трактувати мовну поведінку користувача не як суто індивідуальний вибір, а як процес, детермінований взаємодією з комунікативним оточенням.

За таких умов суб'єкт цифрової взаємодії орієнтується не лише на власні мовні уподобання, а й на очікування спільноти, реактивність аудиторії, норми групової ідентифікації та механізми символічного визнання. Відповідно, мовна ідентичність формується як динамічний результат узгодження внутрішньої саморепрезентації з оцінними параметрами зовнішнього комунікативного середовища.

Четвертим істотним чинником є освітньо-комунікативний потенціал цифрових спільнот. А. N. Demir, M. Ekizoğlu та M. Güngör [2, p. 755–776], узагальнюючи наукові праці 2004–2024 років, присвячені англомовним здобувачам освіти в цифрових середовищах, акцентують, що ідентичність користувача формується через вибір мови, діалектних форм, способів профільної самопрезентації та участь у спільнотах за інтересами. Такі середовища розширюють можливості міжкультурної взаємодії та сприяють розвитку міжкультурної компетентності. Водночас вони містять ризик формування поверхової або штучно сконструйованої автентичності, коли цифровий образ особи починає віддалятися від її реального мовного досвіду.

П'ятим чинником є якість і регулярність взаємодії з двомовним або багатомовним змістом. D. Xhoga Çupi та R. Alimerko [4, p. 64–78], досліджуючи досвід двомовних користувачів, доводять, що соціальні мережі можуть сприяти розвитку мовних умінь, культурної адаптивності, прагматичного розуміння та узгодженню подвійної культурної ідентичності. Водночас автори [4, p. 75–76] слушно звертають увагу на обмеження такого впливу: неоднакова якість змісту, нерівномірність мовного контакту й поверховість цифрової взаємодії можуть послаблювати глибину культурного засвоєння.

Узагальнення результатів опрацювання наукових джерел [1–5] дає підстави сформулювати авторське розуміння *мовної ідентичності в цифровому просторі як відкритої, динамічно організованої системи самовизначення індивіда або соціальної спільноти, що формується через селекцію мовних кодів, способи їх поєднання, практики багатоканальної самопрезентації, реактивність комунікативного оточення та здатність зберігати культурну впізнаваність у ситуаціях міжкультурної взаємодії*. У межах такого підходу культурна автентичність не інтерпретується як механічне відтворення усталених мовних норм, а постає як здатність підтримувати зв'язок із власним культурним кодом за умов варіативності мовних форм і їх поєднання. Комунікативна адаптивність передбачає свідоме

й гнучке добирання мовних, стилістичних і знакових засобів відповідно до характеристик аудиторії, особливостей середовища взаємодії та поставленої комунікативної мети.

Відтак до ключових чинників формування культурної автентичності доцільно віднести використання рідної або локальної мови в емоційно насичених ситуаціях спілкування, апеляцію до культурно маркованих символів, відтворення притаманних спільноті дискурсивних практик, підтримання зв'язку з мовною спільнотою та участь у колективному творенні значень. Натомість чинниками комунікативної адаптивності виступають володіння кількома мовними кодами, здатність до їх ситуативного перемикання, розуміння норм функціонування цифрових середовищ, готовність до міжкультурного діалогу, сформованість цифрової грамотності та критичне осмислення механізмів відбору й поширення мовного змісту, зумовлених алгоритмічними принципами організації комунікативного простору.

Список використаної літератури

1. Alasal M. S. Investigating the role of social media language in Formation Digital Identity : The mediating effect of social influence. *OnlineFirst*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1177/20427530251391105>.
2. Demir A. N., Ekizoğlu M., Güngör M. Exploring Identity Construction and Language Use Among English Language Learners in Online Communities : An Integrative Review (2004–2024). *Journal of Theoretical Educational Sciences*. 2025. Vol. 18, No. 4. P. 755–776. DOI: <https://doi.org/10.30831/akukeg.1669943>.
2. Lestari P. I., Prakoso I. B. Digital Multilingual Practices and Identity Negotiation on Social Media From a Critical Discourse Perspective. *LIER : Language Inquiry & Exploration Review*. 2026. Vol. 3, No. 1. DOI: <https://doi.org/10.71435/688512>.
3. Xhoga Çupi D., Alimerko R. The influence of social media on the balance of cultural identities of bilingual users. *Turkophone*. 2025. Vol. 12, No. 1. P. 64–78. DOI: <https://dx.doi.org/10.55246/turkophone.1600179>.
4. Yao M. The study of the effects of digital media applications in cross-cultural communication in the construction of cultural identity. *Acta Psychologica*. 2025. Vol. 258. Article 105247. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2025.105247>.

Анна НЕДЕЛЬЧЕВА
*здобувачка I (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,*

Наук. керівник: **Наталія ІВАНОВА**
*к. філол. н., доцент,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ПОДОЛАННЯ МОВНИХ БАР'ЄРІВ: РОЛЬ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ В ДИПЛОМАТІЇ ТА МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Іспанська мова виступає важливим інтеграційним чинником, що об'єднує іспаномовні держави в єдиний комунікативний простір і сприяє формуванню їхньої колективної присутності на міжнародній арені. Завдяки широкому географічному поширенню та значній кількості носіїв вона закріпилася як одна з ключових мов сучасної дипломатії, яка активно використовується в процесі ведення переговорів, укладення міжнародних угод та офіційного перекладу документів. Особливе значення іспанська мова набуває в діяльності міжнародних інституцій, таких як Організація Об'єднаних Націй та Європейський Союз, де вона має статус офіційної. Це створює передумови для зниження мовних бар'єрів у дипломатичному діалозі та забезпечує можливість рівноправної участі іспаномовних країн у міжнародній комунікації. У цьому контексті під «мовними бар'єрами» розуміються труднощі, пов'язані з використанням різних мов, відсутністю термінологічної уніфікації та відмінностями в нормах спілкування.

Одним із пріоритетів зовнішньої політики Іспанії є зміцнення іспанської мови як престижного засобу міжнародного спілкування та розширення її використання в міжнародних організаціях. Обґрунтування такої тенденції є цілком переконливим. Іспанська мова є третьою за кількістю носіїв рідною мовою у світі, а іспаномовна спільнота налічує понад

500 мільйонів осіб. Якщо врахувати також тих, для кого іспанська є другою або іноземною мовою, загальна кількість носіїв перевищує 635 мільйонів, що становить близько 7,5% населення світу. У зв'язку з цим такі організації, як AECID та Observatorio Global del Español, активно сприяють просуванню, вивченню та захисту іспанської мови на міжнародному рівні, розглядаючи її як важливий інструмент культурного та освітнього впливу [2].

Примітно, що навіть за умови значної присутності іспаномовних учасників у міжнародному правовому просторі мовна практика не завжди відображає цю реальність. Від чверті до третини всіх міжнародних арбітражних спорів припадає на справи між іспаномовними сторонами. Однак значна частина таких процесів демонструє специфічний парадокс: сторони, арбітри та суд можуть належати до іспаномовного середовища, проте мова провадження справи залишається іншою. Водночас важливими кроками на шляху зміцнення позицій іспанської мови в цій сфері стали її визнання офіційною мовою Міжнародного спортивного арбітражного суду у 2020 році, а також переклад процесуальних регламентів Лондонського міжнародного арбітражного суду на іспанську мову у 2022 році [1, с. 228].

Згідно з щорічним звітом Інституту Сервантеса, у липні 2024 року іспанська мова була визнана офіційною мовою Гаазької конференції з міжнародного приватного права, при цьому з 2025 року організація почала покривати витрати на переклад іспанською мовою за рахунок власного бюджету. Подібне розширення впливу іспанської мови стало можливим багато в чому завдяки системі добровільних внесків, що здійснюються Іспанією на підтримку міжнародних організацій. Ці фінансові механізми сприяли зміцненню присутності іспанської мови в таких інститутах, як Постійна палата третейського суду, Міжнародний кримінальний суд і Гаазька академія міжнародного права, а також у Міжнародному інституті уніфікації приватного права (UNIDROIT) у Римі та вищезгаданій Гаазькій конференції з міжнародного приватного права [1, с. 224].

У контексті дослідження міжкультурної комунікації в дипломатії доцільно також розглядати міжнародні переговори у бізнес-сфері як галузь, у якій проявляються подібні механізми виникнення та подолання мовних і комунікативних бар'єрів. Особливу увагу привертає дослідження міжкультурної комунікативної компетентності працівників підприємств у штаті Сан-Луїс-Потосі в Мексиці, проведене Руеда Гомесом Н. Х. та колегами. Автори наголошують на мовних бар'єрах, що виникають через недостатнє володіння професійною термінологією англійською мовою або відсутність точних еквівалентів в іспанській. Зокрема, складнощі з'являються у процесі презентації продукції, яка не має усталених назв англійською мовою [3, с. 25]. Необхідним виступає поширення іспанської мови в міжнародному діловому середовищі, що дозволило б ефективніше використовувати мовні та культурні ресурси, адаптувати комунікативну поведінку до особливостей країн Латинської Америки та Іспанії, а отже – зменшувати рівень мовних і комунікативних бар'єрів.

Ф. М. І. Перес у праці, присвяченій міжкультурному комунікативному підходу до транзакційного дискурсу іспанських та американських веб-сайтів з продажу, спирається на п'ятифакторну модель культурних вимірів Герта Гофстеде, згідно з якою культури відрізняються, зокрема, за параметром маскулінності та фемінності. Для Іспанії характерні більш виражені фемінні цінності, що проявляється в орієнтації на м'який стиль передачі інформації, акценті на емоційній складовій комунікації, а також прагненні до залучення співрозмовника та гнучкості в бізнес-середовищі. Навпаки, США, що розглядаються як приклад маскулінної культури, демонструють більш відсторонену та інструментальну модель комунікації, засновану на об'єктивності, раціональності та конкуренції, характерні як для торговельних відносин, так і для практик міжнародної дипломатії [4, с. 2].

Подібні відмінності акцентують на важливості популяризації іспанської мови на міжнародному рівні, з огляду на досягнення глибшого розуміння культурних традицій та зумовлених ними комунікативних

стратегій іспаномовних держав, що, у свою чергу, потенційно сприяє зменшенню міжкультурних бар'єрів та підвищенню ефективності міжнародної взаємодії. Не варто виключати й того, що в ряді країн Латинської Америки іспанська не є єдиною офіційною мовою, зокрема в Болівії, Перу та Парагваї, проте для переважної більшості держав у регіоні популяризація іспанської міжнародними інституціями сприяла б покращення мультикультурного діалогу, забезпеченню більш ефективного представництва в міжнародних правових та міжурядових організаціях, а також розвитку ділових відносин.

Список використаної літератури

1. El español en el mundo 2025: Anuario del Instituto Cervantes. — Madrid: Instituto Cervantes, 2025. URL: https://cvc.cervantes.es/lengua/anuario/anuario_25/el_espanol_en_el_mundo_anuario_instituto_cervantes_2025.pdf (дата звернення: 28.04.2026).
2. Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación de España. O español no mundo. URL: https://exteriores.gob.es/gl/PoliticaExterior/Paginas/EI_EspanolEnElMundo.aspx (дата звернення: 28.04.2026).
3. Rueda, N., Martínez, C., & Río, J. La competencia comunicativa intercultural como herramienta de apoyo en la negociación internacional. *Trascender, contabilidad y gestión*, 7 (20), 3-33. 2022. DOI: <https://doi.org/10.36791/tcg.v8i20.160>.
4. Pérez, Francisco Miguel Ivorra. Cultural Values and Digital Discourse An Intercultural Communication Approach to the Transactional Discourse of Spanish and US Sales Websites. *Journal of Intercultural Communication*, 2014, 14.3: 1-16. DOI:10.36923/jicc.v14i3.679.

Наталія ОПАР

к. держ. упр, доцент,

*доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ІНШОМОВНА ДІЛОВА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ

В умовах глобалізації та інтеграції у світовий інформаційний простір, а також у зв'язку з розвитком міжнародних економічних і комерційних відносин зростає потреба у володінні діловою англійською мовою як ефективним

засобом професійної комунікації. Знання ділової англійської мови стає не лише конкурентною перевагою, а й необхідною складовою професійної компетентності для багатьох спеціалістів вітчизняних та міжнародних установ, адже вміння спілкуватися та вести ділову переписку англійською мовою часто визначає рівень професіоналізму того чи іншого працівника.

У той же час зростає роль ділової іншомовної комунікації й у професійній діяльності фахівців бібліотечно-інформаційної сфери. Бібліотеки та різноманітні інформаційні установи сьогодні все частіше беруть активну участь у міжнародних проєктах і професійних обмінах, стають учасниками різних цифрових платформ та подій, де комунікація англійською чи іншою мовою є необхідною умовою ефективної взаємодії.

Формування навичок мовленнєвої комунікації є однією з ключових цілей навчання іноземних мов, зокрема англійської. Особливо це актуально для здобувачів вищої освіти, які повинні володіти іноземною мовою на рівні, що забезпечує можливість повноцінного усного та письмового ділового спілкування у межах майбутньої професійної діяльності. Вагомого значення у сучасну інформаційну епоху набувають навички ведення комунікації саме у письмовій формі, оскільки способи взаємодії між людьми значно змістилися у бік спілкування в електронній та письмовій формі. Окрім цього, ділові повідомлення зазвичай мають інформативний характер і часто відіграють вирішальну роль у процесі прийняття управлінських або стратегічно важливих рішень [1].

Письмова комунікація – це обмін інформацією за допомогою повідомлень між двома або більше особами. Такий тип комунікації зазвичай має більш формальний характер, проте поступається усній комунікації за швидкістю отримання зворотного зв'язку. До прикладів письмового спілкування належать електронні листи, текстові повідомлення, ділові листи, звіти, контракти, посадові інструкції, факси, публікації в блогах чи професійних соціальних мережах, різного роду пам'ятки та інструкції для працівників, листівки, оголошення тощо.

Оскільки сучасній бібліотечно-інформаційній сфері також притаманне ведення письмового ділового спілкування, яке може відбуватися як українською, так і англійською чи іншою іноземною мовою, – то з метою набуття іншомовної ділової комунікативної компетентності здобувачі вищої освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» ІФНТУНГ вивчають різні аспекти ділової комунікації на таких навчальних курсах як: «Аналітико-синтетична переробка міжнародної інформації», «Міжнародна інформаційна діяльність» та «Міжкультурні комунікації». Зокрема, згідно навчального плану та відповідних робочих програм, здобувачі вивчають:

- правила ведення ділових діалогів, листування та документації англійською мовою (formal speech, formal letters);

- написання формальних та неформальних електронних листів (formal & informal emails);

- особливості налагодження мережі професійних контактів та ведення ділових переговорів в міжкультурному діловому просторі (networking & negotiation);

- створення візитівок та міні презентацій про себе, компанію (установу) чи про продукт/послугу (elevator speech);

- міжкультурні відмінності в безпосередній вербальній взаємодії між партнерами різних культур та національностей;

- особливості та відмінності міжкультурної невербальної комунікації;

- типи, види, форми, моделі, структурні компоненти, стилі міжкультурного спілкування;

- природу міжкультурних непорозумінь та конфліктів і засоби виходу з них;

- ключові характеристики та труднощі, що можуть виникати у міжкультурному освітньому середовищі;

- особливості складання резюме та бібліографічних даних англійською мовою (CV, bio-data);

- проходження співбесід та інтерв'ю, написання супровідних та рекомендаційних листів (job interviews, job search process, cover letters, letters of recommendation);
- особливості укладення бібліографічних описів за різними міжнародними стандартами, такими як APA, MLA, Chicago;
- написання анотацій іноземною мовою (Abstracts & Summaries) тощо.

Перелічені теми не є вичерпними та можуть адаптуватися відповідно до змін і викликів сучасності.

Зокрема, вважаємо, що важливим чинником розвитку іншомовної ділової комунікації сьогодні є активне впровадження цифрових технологій і систем штучного інтелекту в діяльність бібліотек та інформаційних установ. Тому сучасні фахівці повинні вміти працювати з міжнародними електронними платформами, цифровими репозитаріями, автоматизованими системами обробки інформації та сервісами онлайн-комунікації, більшість із яких функціонує англійською мовою. Це підсилює потребу у формуванні навичок професійної іншомовної взаємодії у цифровому середовищі.

Отже, сьогодні іншомовна ділова комунікація відіграє важливу роль у діловому середовищі, оскільки більшість установ та організацій покладається на письмове або документальне оформлення інформації задля забезпечення її чіткого й ефективного поширення серед працівників, партнерів і клієнтів. Це особливо актуально у міжкультурному спілкуванні, що відбувається іноземною мовою. Зазначені фактори свідчать про необхідність формування іншомовної ділової комунікативної компетентності у кожного сучасного фахівця незалежно від професійного напрямку, зокрема й у бібліотечно-інформаційній сфері.

Список використаної літератури

1. A Complete Guide to Effective Written Communication / Indeed Editorial Team. 2024. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/written-communication>.

Дмитро ОРЛОВ

*здобувач 4 курсу кафедри готельно-ресторанної та музейної справи
спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Мукачівського державного університету*

Оксана ГОЛОВЧУК

*к. політ. н., доцент,
доцент кафедри готельно-ресторанної та музейної справи
Мукачівського державного університету*

ПОДОЛАННЯ МОВНИХ ТА КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Інформаційний простір сучасного суспільства фактично виступає другим життєвим середовищем людини. Стрімкий розвиток мережевих технологій, розширення каналів поширення інформації та зростання конкуренції за увагу користувача формують інтенсивний інформаційний потік, що потребує ефективного управління. У таких умовах особливої актуальності набуває проблема забезпечення чіткості, однозначності та ефективності комунікації, оскільки саме якість передавання інформації визначає результативність взаємодії в різних сферах діяльності. Водночас у процесі інформаційного обміну виникають бар'єри, які ускладнюють або унеможливають адекватне сприйняття повідомлень [1].

Бар'єри інформаційної взаємодії мають різноманітний характер і можуть бути зумовлені психологічними, соціальними, віковими, фізичними чи технічними чинниками. Особливе місце серед них посідають мовні та комунікативні бар'єри, що безпосередньо пов'язані з процесом обміну інформацією. Мовні бар'єри виникають у ситуаціях, коли комуніканти використовують різні мовні системи або мають різний рівень володіння мовою. Оскільки мова є основним інструментом кодування та передавання інформації, її нерозуміння або неправильне використання призводить до значних комунікативних втрат і порушення взаєморозуміння [4].

Комунікативні бар'єри мають ширший характер і охоплюють усі перешкоди, що виникають безпосередньо в процесі спілкування. Вони можуть бути зумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками та проявляються у вигляді комунікативних невдач, що знижують ефективність взаємодії між учасниками спілкування [2]. Таким чином, мовні бар'єри доцільно розглядати як складову ширшого явища комунікативних бар'єрів.

Подолання зазначених бар'єрів вимагає комплексного підходу, що поєднує теоретичне осмислення проблеми та практичні заходи її вирішення. До основних способів належать забезпечення чіткості й доступності повідомлень, встановлення ефективного зворотного зв'язку, розвиток навичок активного слухання, а також урахування культурних і психологічних особливостей аудиторії [5]. Важливим є також вибір адекватних каналів комунікації та адаптація стилю викладу відповідно до конкретної ситуації спілкування.

Упоратися з мовними бар'єрами, як більш вузькою категорією перешкод пов'язаних з використанням мови, можна через коригування процесів мовного застосування. Паничок Т.Я. та Царик О. М. наводять у тематичній публікації комплекс заходів, сформованих на аналізі фахових досліджень вітчизняних та світових науковців. [3]. До них належать:

- Висвітлення культурних відмінностей: важливо усвідомлювати, що культурні відмінності існують і можуть впливати на те, як люди спілкуються та виражають себе. Поінформованість про ці відмінності дозволяє зменшити кількість непорозумінь та покращити комунікацію;
- Активне слухання: під час міжкультурного спілкування надзвичайно важливо активно слухати та намагатися зрозуміти погляди й позиції інших людей. Це передбачає увагу до невербальної комунікації, культурних кодів та контекстів, що дозволяє отримати більш цілісне розуміння повідомлень;
- Відкритість та цікавість: відкрите та допитливе ставлення до інших культур та мов сприяє міжкультурному обміну;

- Готовність вчитися у інших, ставити запитання та досліджувати культурні відмінності допомагає налагоджувати зв'язки та поглиблювати взаєморозуміння;
- Уникнення стереотипів та упереджень: важливо свідомо ставитися до стереотипів чи упереджень і уникати їх;
- Вивчення мов інших людей: Вивчення мов інших людей є цінним інструментом для покращення міжкультурної комунікації. Здатність висловлюватися рідною мовою іншої людини демонструє повагу та визнання її культури і сприяє взаємному розумінню. Вивченню мов можна сприяти за допомогою офіційних курсів, мовних тандемів або участі в мовних гуртках;
- Залучення перекладачів та перекладацьких ресурсів: У ситуаціях, коли існує значний мовний бар'єр, для полегшення спілкування можна залучити професійних перекладачів або перекладацькі ресурси. Це забезпечує ефективне взаєморозуміння та мінімізує непорозуміння;
- Культурна чутливість та гнучкість: Культурна чутливість має велике значення для розпізнавання та поваги до відмінностей у поведінці, цінностях та нормах. Гнучкість у власному стилі спілкування та адаптація до культурних контекстів інших сприяють забезпеченню безперешкодної та поважної міжкультурної комунікації;
- Розвиток міжкультурної компетентності: Набуття міжкультурної компетентності, зокрема розуміння та орієнтування в різних культурних контекстах, має вирішальне значення. Завдяки семінарам, тренінгам або програмам міжкультурного обміну люди можуть зміцнити свою міжкультурну компетентність та покращити здатність до ефективної комунікації, долаючи культурні кордони;
- Формування довіри та поваги: Атмосфера довіри та поваги є необхідною умовою успішної міжкультурної комунікації. Формуючи довіру та заохочуючи повагу до культурного розмаїття, ми створюємо простір, у якому люди можуть спілкуватися відкрито та чесно;

- Рефлексія та саморефлексія: Постійна рефлексія щодо власних культурних укоріненнь, упереджень та моделей спілкування має вирішальне значення. Завдяки саморефлексії ми можемо критично оцінювати власні припущення та уявлення і бути більш відкритими до нових перспектив та шляхів міжкультурної комунікації.

Отже, подолання мовних і комунікативних бар'єрів є необхідною умовою ефективної комунікації в сучасному інформаційному просторі. Їх наявність може суттєво ускладнювати або навіть унеможливити обмін інформацією, що негативно впливає на результати спільної діяльності. Комплексний підхід, що поєднує мовну підготовку, розвиток комунікативних навичок і міжкультурну компетентність, сприяє підвищенню ефективності інформаційної взаємодії. Вирішальне значення при цьому мають відкритість, толерантність і готовність до постійного вдосконалення комунікативної культури.

Список використаної літератури

1. Бар'єри комунікаційні. *Велика українська енциклопедія*. URL: https://vue.gov.ua/Бар'єри_комунікаційні.
2. Комунікативні бар'єри. *Бібліотека BukLib.net*. URL: <https://buklib.net/books/36740/>.
3. Паничок Т. Я., Царик О. М. Подолання мовних бар'єрів у контексті міжкультурної комунікації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2023. № 18(86). С. 101–104.
4. Храбан Т. Подолання мовних бар'єрів у комунікації в ракурсі міжнародного співробітництва. *Вища освіта України*. 2025. № 1 (96). С. 104–113.
5. Швець А. В. Комунікативні бар'єри та способи їх подолання. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/2-1sfe>.

Ганна ОХРИМЕНКО

к. іст. н. доцент,

*завідувач кафедри інформаційно-документних комунікацій
Національний університет "Острозька академія"*

ВІЗУАЛЬНА КОЛАБОРАЦІЯ У ФУНКЦІОНУВАННІ СОЦІАЛЬНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ СИСТЕМ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВИМІР

Актуальність дослідження візуальної колаборації для інформаційних аналітиків зумовлена зростанням обсягів складних даних та потребою в їх точному інтерпретуванні в соціальному середовищі. Використання спільних візуальних інструментів підвищує ефективність прийняття рішень, забезпечуючи краще розуміння даних між учасниками аналітичного процесу. Крім того, візуальна колаборація сприяє зниженню ризику помилок та покращенню комунікації в умовах дистанційної та гібридної роботи.

Візуальна колаборація - це спільна робота над інформацією з використанням візуальних засобів: діаграм, схем, дашбордів, інтерактивних дошок та інших графічних представлень даних [3]. Основна мета - зробити складні дані зрозумілими для всіх учасників процесу та полегшити обговорення, аналіз і прийняття рішень у складних соціальних системах..

Згідно з теорією Н. Лумана, існує три типи соціальних систем: інтеракція, організація, суспільство. Інтеракція - це фасилітаційний процес групової динаміки з людьми, які зібрались в одному просторі та часі та працюють із соціальною системою [2, с. 37].

У процесі соціальних систем фахівець-фасилітатор з візуальної колаборації повинен зважати як на інтеракцію, так і на адаптовані соціальні системи з асиметричними комунікаційними взаємодіями. Комунікація є ланцюжком реакцій, яка постійно просувається вперед, однак водночас, повертається назад. Тобто це процес саморегульований та циклічно повторювальний.

Уявлення про комунікацію стає диференційованим завдяки візуальній роботі - синтезуванню вербального та невербального (візуального) компонентів. Окрім того, синтезований комунікаційний процес - це тричастинний конструкт вибору, який поєднує інформацію, повідомлення та розуміння.

Процес вибору відбувається на кожному етапі комунікації: 1) дискретне повідомлення треба вибрати з багатьох можливих; 2) потреба у виборі форми повідомлення (усне вербальне, за допомогою електронного листа, візуальна репрезентація); 3) усвідомлення реципієнтом повідомлення релевантно до потреб комунікатора. Відповідно, візуальна мова зменшує ймовірність неправильного розуміння [1, с. 211].

Візуальна колаборація допомагає уникнути аутопоетису в соціальних управлінських системах. Цей процес “самопродукування” дозволяє розглядати соціальні системи як незалежні та обмежені, що мають лише вибіркові зв'язки зі своїм середовищем.

Яскравим прикладом аутопоетису є стратегічний план - детально розроблений документ, який розуміє лише вузьке коло працівників. Стратегічний план пов'язаний із середовищем за допомогою матриці клієнтських відносин, конкурентів або ринкових тенденцій, але він описує внутрішні умови, як-то розвиток навичок або розроблення продукції. Досить часто ці плани складно розшифрувати й опрацювати пересічному працівникові, тому що цей документ розроблений у замкненій управлінській команді [1, с. 213].

Цей процес самоопису та обмеження - це аспект, на який мають звертати уваги фасилітатори, тому що їх завдання - експлікувати та свідомо сформулювати візуальну форму для розробки шаблону для стратегічного плану за участю максимально можливої кількості учасників компанії.

Таким чином, основними напрямками використання візуальної колаборації в управлінні організацією можна визначити: 1) стратегічне планування та постановка цілей - формування бізнес-моделей через

використання дорожніх карт, які допомагають команді формувати пріоритети та “портфель стратегій”; 2) управління проектами через візуальні інструменти (канбан-дошки, блок-схеми, таймлайни) для оптимізації бізнес-процесів; 3) командна внутрішня комунікацій - використання ментальних (когнітивних) карт допомагають підвищувати рівень залучення учасників процесу прийняття рішень; 4) розвиток аналітичної культури фахівців завдяки візуалізації інформації, дозволяє впроваджувати спільну роботу над прийняттям рішень у кризовій ситуації.

Список використаної літератури

1. Квіст-Сьоренсен, Оле, Баструп, Лоа (2023). *Візуальна колаборація. Набір ефективних інструментів для поліпшення зборів, проектів і процесів*. Харків: Фабула, 2023. 300 с.
2. Луман, Ніклас.(2010). *Реальність мас-медіа*. За ред. В. Іванова, М.Мінакова. Київ: ЦВП, 2010. 158 с.
3. *Impact of Data Visualization on Management Decisions. Journalpress*. URL: Chrome-extension://efaidnbmn-nnibpcajpcglclendmkaj/https://journalspress.com/LJRMB_Volume22/Impact-of-Data-Visualization-on-Management-Decisions.pdf (дата звернення: 29.04.2026).

Оксана СТОЛЯРЕНКО

*к. пед. н., доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Вінницького національного технічного університету*

Олена СТОЛЯРЕНКО

*д-р пед. н., професор,
професор кафедри педагогіки і освітнього менеджменту
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

ІНТЕГРАТИВНА МОДЕЛЬ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ІНЖЕНЕРНИХ ПРОФІЛІВ

У сучасних умовах глобалізації інженерна діяльність виходить за межі суто технічних розрахунків, трансформуючись у багатоаспектну

комунікативну практику. Ефективна професійна взаємодія вимагає від майбутніх інженерів не лише високого рівня іншомовної лексичної компетентності, а й здатності долати специфічні бар'єри, що виникають у процесі ділового спілкування. Традиційні методики навчання часто фокусуються на граматичних структурах, ігноруючи психологічні, соціокультурні та когнітивні перешкоди, що створює розрив між академічними знаннями та реальною виробничою комунікацією.

Питання професійно орієнтованого навчання іноземної мови досліджували багато науковців. Теоретичні засади формування іншомовної компетентності фахівців немовних спеціальностей висвітлено у працях О. Тарнопольського [8] та С. Ніколаєвої [3]. Проблематику комунікативних бар'єрів у педагогічному процесі аналізували І. Зязюн [1], Н. Ничкало [2]. та О. Пехота [4]. Особливості цифровізації навчання та використання інноваційних технологій (зокрема ШІ та VR) у вищій школі є предметом сучасних розвідок, що підкреслюють роль викладача як медіатора в технологічно насиченому середовищі [7]. Проте створення цілісної інтегративної моделі, що поєднує лінгвістичний, психологічний та технологічний аспекти для студентів інженерних профілів, потребує подальшого уточнення.

Актуальність теми зумовлена необхідністю підготовки інженерів, здатних працювати у міжнародних проєктних командах, де англійська мова (або інша іноземна) виступає як *Lingua Franca*. Наявність комунікативних бар'єрів – від мовного тривоги до термінологічної плутанини – суттєво знижує конкурентоспроможність фахівця. Розробка інтегративної моделі дозволяє структурувати процес навчання таким чином, щоб нівелювати ці перешкоди на ранніх етапах професійної підготовки.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка інтегративної моделі подолання комунікативних бар'єрів у процесі викладання ділової іноземної мови студентам технічних університетів, що базується на синтезі особистісно-орієнтованого, діяльнісного та медіативного підходів.

Інтегративна модель подолання бар'єрів включає три ключові компоненти: когнітивно-лінгвістичний, емоційно-вольовий та професійно-технологічний.

Когнітивно-лінгвістичний компонент спрямований на подолання мовного дефіциту. Для інженерів характерним є «термінологічний бар'єр». Інтеграція корпусної лінгвістики та інструментів штучного інтелекту дозволяє студентам самостійно аналізувати контексти вживання технічних термінів, що зменшує страх неправильного використання лексики у діловому листуванні [5].

Емоційно-вольовий компонент орієнтований на зняття психологічних затискачів. Використання симуляційних ігор та VR-тренажерів створює безпечне середовище для відпрацювання навичок презентації інженерного проєкту. Це дозволяє нівелювати «бар'єр оцінювання», оскільки студент взаємодіє з віртуальним середовищем перед виходом на реальну аудиторію [6].

Професійно-технологічний компонент передбачає навчання через вирішення кейс-стаді (Case-study), де іноземна мова є інструментом, а не метою. Наприклад, обговорення технічної специфікації обладнання в умовах обмеженого часу стимулює перехід від «свідомого контролю форми» до «автоматизму змісту», що є ключовим для подолання бар'єру перекладу в думках [9].

Особлива роль у цій моделі відводиться викладачу як медіатору, який не просто передає знання, а модерує процес взаємодії, адаптуючи контент до потреб конкретної інженерної спеціалізації (мехатроніка, ІТ, будівництво).

Запропонована інтегративна модель забезпечує комплексний підхід до навчання ділової іноземної мови. Вона дозволяє не лише підвищити рівень володіння мовою, а й сформувати психологічну стійкість майбутніх інженерів до комунікативних викликів. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на емпіричну перевірку ефективності впровадження даної моделі

в умовах змішаного навчання (blended learning) з використанням систем управління навчанням (LMS).

Список використаної літератури

1. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. Київ : МАУП, 2000. 312 с.
2. Ничкало Н. Г. Трансформація професійної освіти в Україні : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2008. 198 с.
3. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2008. 285 с.
4. Пехота О. М. Індивідуалізація навчання: теорія і практика : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во МДУ ім. П. Могили, 2011. 144 с.
5. Столяренко Ол. В., Столяренко Ок. В Майбутнє лінгводидактики: прогнозування розвитку технологій навчання іноземних мов. Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації: Збірник студентських наукових робіт / За заг.ред. В.О. Папіжук, Ю.О. Лісової, Ю.Ю. Климович – Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2025. 367 с. С. 295-298.
6. Столяренко Ок. В., Столяренко Ол. В. Інформаційно-комунікаційні технології як нова парадигма культурної самоорганізації «Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)»: збірник матеріалів VII Міжнародної наукової конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, м. Львів, 28 жовтня 2025 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2025. 382 с. С. 269-271.
7. Столяренко Ок. В., Столяренко Ол. В. Redefining Pedagogical Professionalism: the Shift from Language Instructor to AI-Literacy Mediator in Technical Higher Education. ВНТКП ВНТУ. Факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії. 24-27 березня 2026 року. Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fbtegp/all-fbtegp/2026/paper/view/27695>
8. Тарнопольський О. Б. Методика викладання іноземних мов та їх практичне застосування у вищій школі : підручник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2022. 256 с.
9. Liliia Martynets, Nataliya Stepanchenko, Olena Ustymenko-Kosorich, Serhii Yashchuk, Iryna Yelisieieva, Olga Groshovenko, Oleksandr Torichnyi, Olena Zharovska, Maya Kademiyia, Svitlana Buchatska, Liudmyla Matsuk, Olena Stoliarenko, Oksana Stoliarenko, Olena Zarichna. Developing Business Skills in High School Students Using Project Activities. Revista Românească pentru Educație Multidimensională: Vol. 12 No. 4 (2020) P. 222–239. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/12.4>

Світлана ТАФІНЦЕВА

к. пед. н., доцент,

доцент кафедри психології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,

Людмила МОТОЗЮК

к. психол. н., доцент,

доцент кафедри психології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У СИСТЕМІ ВЗАЄМОДІЇ «ПСИХОЛОГ-КОНСУЛЬТАНТ – КЛІЄНТ»

У сучасному динамічному інформаційному просторі ефективність психологічної допомоги критично залежить від якості професійної комунікації. Система взаємодії «психолог-консультант – клієнт» є складним інтерперсональним процесом, де мова та спілкування виступають не лише засобами передачі інформації, а й основним інструментом терапевтичного впливу. Проте в ході консультативного діалогу часто виникають комунікативні бар'єри – суб'єктивні перешкоди, що викривлюють зміст повідомлень, блокують емоційний контакт та знижують результативність роботи.

Питання ефективної комунікації та подолання бар'єрів у взаємодії суб'єктів спілкування перебуває у центрі уваги багатьох дослідників. У науковій літературі ґрунтовно висвітлено загальні закономірності психології спілкування та природа виникнення комунікативних перешкод [1; 3]. Зокрема, аналізуються механізми перцепції та передачі інформації, що є фундаментальними для розуміння збоїв у діалозі. Водночас, особливості професійної комунікації в межах надання допомоги розглядаються крізь призму методологічних основ консультування, де встановлення контакту та нівелювання опору клієнта виступають запорукою терапевтичного успіху [2]. Попри наявність значної кількості праць, динаміка комунікативних бар'єрів

саме в системі «консультант – клієнт» потребує подальшої систематизації з урахуванням сучасних викликів інформаційного простору.

Актуальність дослідження психологічних детермінант цих бар'єрів зумовлена необхідністю глибокого розуміння чинників, які заважають встановленню рапорту та взаєморозумінню. Комунікативний бар'єр у консультуванні рідко є випадковим явищем; найчастіше він виступає як зовнішній прояв глибинних психологічних захистів клієнта або недостатньої комунікативної гнучкості консультанта. Виявлення та аналіз цих детермінант дозволяє фахівцеві не лише нейтралізувати перешкоди в спілкуванні, а й використовувати їх як діагностичний матеріал для розуміння внутрішніх конфліктів клієнта. Таким чином, вивчення природи комунікативних бар'єрів стає фундаментальною умовою забезпечення інформаційної та психологічної безпеки обох суб'єктів консультативного процесу.

Психологічна природа комунікативних бар'єрів у консультуванні є багатофакторною та ієрархічною. На основі системного аналізу взаємодії в системі «консультант – клієнт» ми виділяємо наступні групи детермінант:

1. Когнітивно-сміслові детермінанти. Виникають внаслідок розбіжностей у процесах переробки інформації та індивідуальних тезаурусах:
 - семантичний дисонанс, який зумовлений різним тлумаченням ціннісно-маркованих понять (наприклад, суттєва різниця у розумінні «свободи», «боргу», «вибору» чи «близькості»);
 - когнітивна ригідність як нездатність клієнта (або консультанта) відійти від звичних схем мислення, що блокує сприйняття альтернативних поглядів;
 - інформаційний дефіцит або інформаційне перевантаження через використання надмірної кількості професійних термінів, що створює «білий шум» замість змістовного діалогу;
 - розбіжність логічних стратегій постає як конфлікт між раціонально-логічним стилем викладу консультанта та емоційно-образним мисленням клієнта;

- стереотипізація сприйняття у наявності упереджених соціальних чи гендерних схем, які змушують суб'єктів комунікації «добудовувати» образ іншого замість реального пізнання.

2. Емоційно-мотиваційні детермінанти. Ця група чинників відображає динаміку внутрішніх станів та несвідомих імпульсів:

- страх оцінки та психологічний опір як свідоме чи підсвідоме блокування інформації клієнтом задля збереження існуючої Я-концепції та уникнення болю;

- феномени переносу та контрпереносу спричиняють викривлення комунікації через проектування минулого досвіду стосунків на поточну взаємодію;

- емоційна амбівалентність як суперечливість почуттів клієнта до консультанта (довіра / підозрілість), що створює «подвійні послання» у мовленні;

- низький рівень емпатії або емоційне вигорання як когнітивна чи емоційна відстороненість консультанта, що відчувається клієнтом як «холодний бар'єр»;

- тривожність як фоновий стан, коли є високий рівень ситуативної тривоги, що звужує поле сприйняття та змушує суб'єктів інтерпретувати нейтральні стимули як загрозливі.

3. Інтеракційно-поведінкові детермінанти. Стосуються безпосередньо технічного та просторового втілення комунікації:

- невідповідність комунікативних темпоритмів – це розсинхронізація у швидкості мовлення, тривалості пауз та реактивності учасників діалогу;

- паралінгвістичний бар'єр, коли виникає дисонанс між змістом слів та інтонацією, тембром голосу або гучністю, що викликає підсвідому недовіру;

- проксемічний конфлікт у порушенні комфортної для клієнта фізичної дистанції або невдала організація простору кабінету (наявність фізичних перешкод);

- невербальна інконгруентність у невідповідності міміки та жестів консультанта його вербальним повідомленням (наприклад, слова про підтримку при закритій позі);

- ефект «комунікативного випередження» як схильність консультанта давати поради або інтерпретації до того, як клієнт встиг повністю вербалізувати (усвідомити) свій запит.

Проведений аналіз дозволяє констатувати, що комунікативні бар'єри в системі «психолог-консультант – клієнт» не є лише технічними збоями в передачі інформації, а виступають складними психологічними феноменами, детермінованими цілою низкою когнітивних, емоційних та поведінкових чинників. Успішне подолання цих бар'єрів у сучасному інформаційному просторі вимагає від консультанта не лише високої лінгвістичної культури, а й здатності до глибокої професійної рефлексії та мета-комунікативного аналізу.

Ідентифікація ключових детермінант (від семантичного дисонансу до проксемічних конфліктів) демонструє, що бар'єр часто є не перешкодою, яку слід просто усунути, а цінним діагностичним ресурсом. Зокрема, стійкий комунікативний опір клієнта може бути індикатором найбільш травматичних зон його особистості, а усвідомлення консультантом власних емоційних бар'єрів є запобіжником від професійної деформації.

Таким чином, професійна майстерність психолога-консультанта полягає у вмінні перетворювати ситуацію «комунікативного розриву» на простір терапевтичного зростання. Це передбачає безперервне вдосконалення навичок емпатичного слухання, дотримання етичних стандартів та формування високої комунікативної гнучкості. Тільки за умови цілісного врахування всіх груп психологічних детермінант можливе встановлення справжнього терапевтичного альянсу, що є фундаментом ефективної допомоги клієнту в умовах складного інформаційного середовища.

Список використаної літератури

1. Гайдучок І. Г., Регеда М. С., Шувар Н. М., Закалик Г. М. Психологія спілкування. Київ : SBA Print, 2026. 184 с. 126 с.

2. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Основи психологічного консультування: навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 360 с.

3. Філоненко М. М. Психологія спілкування : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 240 с. 59 с.

Людмила ЧЕРЕДНИК

к. філол. н., доцент,

доцент кафедри українознавства, культури та документознавства

Національного університету

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ

ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ

Сучасний інформаційний простір характеризується високою інтенсивністю комунікаційних процесів, цифровізацією суспільства та зростанням обсягів інформації. Водночас ці процеси супроводжуються появою нових комунікативних бар'єрів, що ускладнюють ефективну взаємодію між суб'єктами інформаційного обміну. У цьому контексті особливої актуальності набуває медіаграмотність як ключова компетентність особистості в умовах інформаційного суспільства.

Рівень медіаграмотності населення безпосередньо «впливає на здатність критично сприймати інформацію, протидіяти дезінформації та ефективно комунікувати»[4, с. 44]. Зокрема, щорічне дослідження «Індекс медіаграмотності українців», яке оцінює здатність громадян аналізувати та оцінювати медіаповідомлення, засвідчує, що «в умовах повномасштабної війни значення медіаграмотності суттєво зросло, а навички критичного мислення стали необхідним складником інформаційної безпеки суспільства» [2]. Станом на 2024–2025 роки «найвищий рівень медіаграмотності демонструє вікова група 18–35 років» [3, с. 134], а дослідження фіксують

значний вплив контенту та оцінку роботи медіа в інтересах влади або власників.

У сучасному інформаційному просторі існує багато комунікативних бар'єрів, тобто, «перешкод, що виникають у процесі передачі, сприйняття та інтерпретації інформації» [5, с. 101]. Варто зазначити, що вони мають комплексний характер і можуть бути класифіковані як:

- 1) мовні (недостатнє знання мови, спеціалізована термінологія);
- 2) культурні (відмінності у цінностях, нормах, контекстах);
- 3) когнітивні (різний рівень освіти, критичного мислення);
- 4) інформаційні (надлишок інформації, фейки, маніпуляції);
- 5) цифрові (нерівний доступ до технологій та ресурсів) [4, с.57].

В умовах гібридної війни та інформаційного протистояння ці бар'єри посилюються, що ускладнює адекватне сприйняття інформації та формує ризики маніпулятивного впливу.

Одним із інструментів подолання бар'єрів є медіаграмотність, що розглядається як здатність людини критично аналізувати медіаконтент, оцінювати його достовірність і використовувати інформацію відповідально. Вона є результатом медіаосвіти та важливим складником соціальної комунікації.

Варто окреслити основні функції медіаграмотності у подоланні комунікативних бар'єрів, із-поміж яких слід назвати такі:

1) **Розвиток критичного мислення**, що формує навички аналізу інформації, дозволяє розпізнавати маніпуляції, фейки та пропаганду. Це особливо важливо в умовах інформаційних війн.

2) **Інтерпретаційна компетентність**. Медіаграмотна особистість здатна правильно інтерпретувати повідомлення з урахуванням контексту, що значно зменшує ризик комунікативних непорозумінь.

3) **Міжкультурна комунікація**. Медіаграмотність сприяє розумінню культурних відмінностей і знижує бар'єри у міжкультурному спілкуванні [1, с. 78].

Вагоме значення має цифрова компетентність, що включає не просто вміння працювати з цифровими платформами, а й перевіряти джерела інформації та ефективно використовувати інформаційні ресурси.

Безумовно, не можна відкидати й інформаційну безпеку як захист від дезінформації, інформаційних атак та маніпулятивних технологій.

Заслуговує на увагу і той факт, що медіаграмотність в Україні формується як стратегічний напрям державної політики та освітніх реформ.

Особливо важливим є розвиток медіаграмотності в контексті інформаційної війни; розвитку цифрових технологій; поширення штучного інтелекту; трансформації комунікаційних практик. Контентні тренди українських медіапроектів у 2024–2025 рр. демонструють «адаптацію до нових інформаційних викликів, зокрема активну боротьбу з дезінформацією та формування нових комунікаційних стратегій» [2].

Особлива роль у поширенні медіаграмотності належить бібліотекам, освітнім та культурним інституціям. Усі вони виступають як «центри медіаосвіти; платформи для навчання критичного мислення; посередники у доступі до достовірної інформації; простори для комунікації різних соціальних груп» [6].

Для поширення медіаграмотності використовуються найрізноманітніші форми роботи. Особливо актуальним є впровадження тренінгів, освітніх програм, курсів з медіаграмотності та фактчекінгу.

Отже, медіаграмотність є ефективним інструментом подолання комунікативних бар'єрів у сучасному інформаційному просторі. Вона забезпечує підвищення якості сприйняття інформації; розвиток критичного мислення; ефективну міжкультурну комунікацію; протидію дезінформації; формування інформаційної культури особистості.

У сучасних умовах медіаграмотність стає не лише освітньою компетентністю, а й необхідною умовою інформаційної безпеки суспільства.

Список використаної літератури

1. Volosheniuk, O. V. (2022) Media education and media literacy: textbook. Kyiv: Academy of the Ukrainian Press, 200 p.

2. Media Detector (2026). Media Literacy Index of Ukrainians 2020–2025. Kyiv, 160 p. URL: <https://detector.media/infospace/article/248278/2026-03-13-indeks-mediagramotnosti-ukraintsiv-20202025-shosta-khvylya/>(access date: 04/23/2026).
3. Media Detector (2025).Media Literacy Index of Ukrainians 2020–2024: Analytical Report. Kyiv, 150 p.
4. Zorya, Yu. M.(2024). Media Literacy and STEM Education: Challenges and Opportunities: Teaching and Practical Manual. Kyiv: Academy of the Ukrainian Press, 98 p.
5. Laskova-Yarmolenko, Anastasia, Slynkova, Tatyana (2024).Media Literacy in the Education System: Modern Requirements in the Sphere of Social Communication. Pedagogical Innovations: Ideas, Realities, Prospects. Series "Pedagogical Sciences", Issue 1 (32), pp.100-105.
6. The Role of Libraries in the Formation of a Media Literate Society. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=10898>(access date 04/22/2026).

РОЗДІЛ 8

ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ ТА ЕЛЕКТРОННІ АРХІВИ

Олена АНІЩЕНКО

д-р пед. н., професор,

завідувач відділу андрагогіки

*Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України*

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА НАПН УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Електронні бібліотеки (далі – ЕБ) є важливим складником національного й зарубіжного інформаційних просторів. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства вони забезпечують «принципово нові можливості доступу до інформації 24/7, що не залежать від часу, місцезнаходження документа й користувача» [4]. Українські електронні бібліотеки здійснюють не тільки надання зручного доступу до великої кількості видань, а й уможливають збереження фондів бібліотек в умовах війни. В цьому їх беззаперечна додаткова цінність [5] у періоди нестабільності й невизначеності. Вагома перевага електронних бібліотек – можливість накопичувати і надавати доступ до документів різного формату.

Вважаємо за доцільне наголосити, що ключова мета функціонування наукових електронних бібліотек, і, зокрема, Електронної бібліотеки НАПН України (далі – ЕБ НАПН України), полягає в інформаційному забезпеченні наукових досліджень, створенні умов для ефективного доступу дослідників до інформаційних ресурсів та їх популяризації. Їхня діяльність спрямована на формування сучасного інформаційного середовища, яке підтримує розвиток наукової комунікації, інтеграцію результатів досліджень у глобальний

академічний дискурс. Сервіси ЕБ НАПН України дозволяють здійснювати простий і розширений пошук, навігацію, перегляд інформаційних ресурсів – за темою класифікатора; за науковими темами досліджень, що виконувалися й виконуються в установах НАПН України; науковими установами; роками; авторами інформаційних ресурсів тощо [3, с. 289].

Статистичні дані, що акумулюються в ЕБ НАПН України, є одним із важливих інструментів візуалізації тенденцій розвитку відкритої науки. Вони базуються на принципах доступності, відшукуваності, сумісності й відіграють роль інформаційно-аналітичної підтримки як завершених, так і поточних наукових досліджень. Така статистика є не лише індикатором інтенсивності використання електронних ресурсів, а й інструментом оцінювання ефективності наукових пошуків. Статистичні показники дають змогу відповісти на важливе питання: яким чином результати досліджень інтегруються в освітньо-наукову практику, зокрема через завантаження й використання матеріалів з ЕБ НАПН України.

Акцентуємо увагу на тому, що Електронна бібліотека НАПН України є й джерелознавчою базою наукових досліджень відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих (ШООД) імені Івана Зязюна НАПН України, й водночас ресурсом, інструментом і важливою умовою забезпечення успішності популяризації їх результатів. Зокрема, йдеться про наукові пошуки, спрямовані на дослідження теоретичних і практичних аспектів професійного розвитку викладачів ЗВО в умовах неформальної та інформальної освіти. Так, на сайті Електронної бібліотеки НАПН України розміщено як офіційно оприлюднені, так і рукописні матеріали з означеної проблеми. Ресурси створено й розміщено у межах теми наукового дослідження «Андрагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти» (2023-2025; РК № 0123U100446).

До ЕБ НАПН України внесено такі типи ресурсів відділу: стаття, книга, тези, доповідь на конференції або симпозіумі, книга, монографія, патент,

навчальний матеріал. Як свідчать статистичні дані, переважають опубліковані праці у форматі книг, тез і статей (133 текстові документи), презентацій наукових доповідей (25 слайд-шоу) [1]. Означені ресурси розкривають особливості професіоналізації цільової групи у контексті впровадження освітніх ініціатив, спрямованих на сприяння професійному розвитку в умовах неформальної та інформальної освіти.

Станом на 30 квітня 2026 р. в Електронній бібліотеці НАПН України розміщено наукову та іншу продукцію відділу 978 найменувань, з яких 158 ресурсів – з досліджуваної проблеми. Користувачами здійснено понад 8 тис. завантажень ресурсів відділу з теми дослідження. Усього 470 тис. завантажень продукції відділу андрагогіки. Переважно позитивна динаміка завантаження авторських праць уможливорює висновок про їх актуальність.

Розміщені ресурси з досліджуваної проблеми, створені науковцями відділу андрагогіки, впроваджуються в освітній процес закладів вищої освіти на рівні магістерської підготовки педагогів, підготовки докторів філософії (на третьому освітньо-науковому рівні вищої освіти), а також у рамках освітніх ініціатив з корпоративного навчання науково-педагогічних працівників. Важливого значення набуває те, що ЕБ НАПН України забезпечує сприяння популяризації та впровадженню наукових, довідкових, навчально-методичних та інших розробок в освітню практику; збереження й популяризація електронних ресурсів наукового, навчального, довідкового призначення тощо; збільшення, розширення цільової групи користувачів; науково-методичному забезпеченню неперервної освіти й підвищенню кваліфікації наукових і науково-педагогічних працівників ЗВО; здійснення електронної наукової комунікації за різномірними інформаційними запитами, що за потреби можна зберегти, через широкий діапазон інструментів ЕБ; забезпечення безкоштовного вільного доступу (із використанням ІКТ) до електронних повнотекстових інформаційних ресурсів із можливістю їх копіювання та друку для різних категорій викладачів [2].

На нашу думку, у контексті подальшого вдосконалення наукової

діяльності працівників відділу андрагогіки доцільним є забезпечення цифрової присутності, міжнародної видимості результатів досліджень. Насамперед йдеться про посилення публікаційної активності англійською мовою як інструменту інтеграції у глобальний науковий простір. Водночас актуалізується потреба системного наповнення електронної бібліотеки авторським навчальним контентом, а також розвитку мультимедійного сегмента через створення освітньо-просвітницьких відеоресурсів. Окремого значення набуває інституціоналізація практик популяризації наукових результатів у сфері української енциклопедистики шляхом «цифрового увиразнення» відповідних публікацій в електронній бібліотеці. Такий комплекс заходів сприятиме підвищенню відкритості, доступності, суспільної значущості наукового доробку вчених.

Отже, сучасні електронні бібліотеки функціонують як інтегровані платформи наукової комунікації, аналітики, репрезентації результатів досліджень. Досвід ЕБ НАПН України підтверджує, що вони забезпечують не лише відкритий доступ до ресурсів, а й уможливають оцінювання їх затребуваності, сприяють поширенню результатів наукових досліджень, їх упровадженню в освітню практику тощо. Статистично-аналітичний потенціал ЕБ НАПН України дає змогу виявляти наукові тренди, оцінювати ефективність дослідницької діяльності відповідно до принципів відкритої науки. Відтак перспективним є їх розвиток як інтегрованих цифрових екосистем, що поєднують функції збереження, аналізу, поширення й впливу на науково-освітню практику.

Список використаної літератури

1. Звіт за внесеними ресурсами. Тема наукового дослідження «Андрагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти» (0123U100446). Електронна бібліотека НАПН України, 2026. URL: https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0123U100446/deposits?range=_ALL_&from=&to=.

2. Спірін О. М., Іванова, С. М., Яцишин А. В., Лабжинський Ю. А., Новицький О. В., Новицька Т. Л. *Науково-організаційні засади проектування мережі електронних бібліотек установ НАПН України*. Проектний звіт. Київ: Інститут інформаційних технологій та засобів навчання, 2015. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/16567/>.

3. Спірін О. М., Яцишин А. В., Іванова С. М. Електронна бібліотека НАПН України. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України: 2-ге вид., допов. та перероб. Київ:

Юрінком Інтер, 2021.

4. Чумак Є. Електронні бібліотеки як вагомий складник національного інформаційного простору України. Вісник Книжкової палати, 2023, №5, С. 16–23. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.5\(322\).16-23](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.5(322).16-23).

5. Шевченко О. Читати й перечитувати. Добірка чудових українських електронних бібліотек. Б. м. б. в., 2024. URL: <https://destinations.ua/uk/culture/culture/1234-read-and-re-read-a-selection-of-great-ukrainian-digital-libraries>.

Василь КУРИЛО

*здобувач освітньо-наукового ступеня «доктор філософії»,
аспірант кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету «Львівська політехніка»*

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ОЦИФРУВАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується інтенсивною трансформацією підходів до створення, збереження та використання задокументованої інформації. Архівна справа, яка традиційно базувалася на принципах фізичного зберігання та опису документів, поступово інтегрується у цифрове середовище, де визначальними стають не лише питання збереження, а й організації доступу, структурованості та керованості інформаційними ресурсами. У цьому контексті оцифрування документів виступає лише одним із елементів складнішого процесу, що передбачає формування цілісної системи роботи з інформацією.

Окреме місце у структурі архівних фондів займають розпорядчі документи, які відображають управлінську діяльність установ і організацій. Їх значущість визначається не лише інформаційною цінністю, а й юридичною функцією, що накладає додаткові вимоги до точності відтворення, збереження контексту та забезпечення доступності. У цифровому середовищі це означає необхідність створення таких механізмів

обробки, які дозволяють одночасно зберігати зміст документів, їх структурні особливості та зв'язки з іншими елементами інформаційної системи.

Важливим теоретичним підґрунтям організації цифрових архівів виступають концепції цифрового збереження, серед яких особливе місце займає модель OAIS. Вона визначає основні функціональні компоненти архівної системи та описує життєвий цикл цифрових об'єктів, що дозволяє розглядати процеси оцифрування та класифікації як частину ширшої системи управління інформацією [1]. Однак практична реалізація цих підходів потребує їх адаптації до конкретних умов функціонування архівних установ, з урахуванням специфіки документних масивів і технологічних можливостей.

Крім того, сучасні дослідження активно розвивають напрям семантичної обробки документів, що відкриває нові можливості для організації інформації в архівах. Використання методів семантичної анотації дозволяє підвищити точність пошуку, встановлювати зв'язки між документами та формувати більш складні структури знань. Це особливо актуально в умовах зростання обсягів цифрових даних, коли традиційні підходи до класифікації виявляються недостатньо ефективними.

Теоретичною основою організації процесів оцифрування виступає уявлення про документ як багатокомпонентний об'єкт, що включає змістовий, структурний і контекстуальний рівні. Змістовий рівень відображає інформацію, зафіксовану в документі; структурний – спосіб її організації; контекстуальний – умови створення, функціонування та використання документа. Оцифрування, таким чином, має забезпечувати не лише відтворення візуальної форми документа, але й збереження цих рівнів у цифровому представленні.

Важливо підкреслити, що якість оцифрування визначається не лише технічними параметрами, такими як роздільна здатність або формат збереження, але й здатністю забезпечити подальшу обробку документів. У цьому аспекті особливого значення набуває підготовчий етап, який включає відбір документів, оцінку їх фізичного стану та визначення умов їх

цифрового відтворення. Саме на цьому етапі закладаються передумови для ефективності наступних стадій роботи з документами.

Однією з ключових теоретичних проблем є забезпечення цілісності цифрового представлення документа. Йдеться не лише про точність відтворення зображення, а й про збереження логічних зв'язків між окремими елементами документа, а також між різними документами в межах архівного фонду. У цифровому середовищі це досягається через використання метаданих, які виконують функцію структурного та контекстуального опису.

Метадані виступають центральним елементом організації цифрових архівів, оскільки забезпечують можливість ідентифікації, пошуку та інтеграції документів. З теоретичної точки зору, метадані можна розглядати як інструмент трансляції традиційних архівних принципів у цифрове середовище. Вони дозволяють зберігати інформацію про походження документа, його функціональне призначення та взаємозв'язки з іншими документами, що є критично важливим для забезпечення його автентичності.

Класифікація архівних документів у цифровому середовищі набуває принципово нового значення порівняно з традиційною архівною практикою. Якщо у класичному підході класифікація виконувала переважно функцію систематизації та впорядкування документів у межах фондів, то в умовах цифровізації вона трансформується у багатовимірний процес організації інформації, що забезпечує її доступність, керованість і можливість інтеграції в складні інформаційні системи.

Теоретично класифікацію можна розглядати як процес встановлення відношень між документами на основі визначених ознак, які відображають їх зміст, функціональне призначення або контекст створення. У цифровому середовищі цей процес ускладнюється необхідністю одночасного врахування різних типів характеристик, що зумовлює перехід від одновимірних класифікаційних схем до багаторівневих моделей.

Однією з базових проблем є співвідношення традиційних архівних принципів класифікації з новими вимогами цифрового середовища. Принцип

походження документів (provenance) і принцип збереження їхнього порядку (original order), які лежать в основі архівної теорії, орієнтовані на збереження історичного контексту. Водночас цифрові системи вимагають більш гнучких механізмів організації інформації, що дозволяють здійснювати пошук за різними критеріями та комбінувати дані з різних джерел.

У цьому контексті виникає необхідність формування гібридних підходів до класифікації, які поєднують традиційні архівні принципи з можливостями інформаційних технологій. Такі підходи передбачають використання декількох рівнів класифікації, зокрема функціонального, тематичного, структурного та типологічного. Кожен із цих рівнів виконує окрему роль у системі організації документів, забезпечуючи різні аспекти доступу до інформації.

Функціональна класифікація орієнтована на відображення управлінських процесів, у межах яких створюються документи. Вона дозволяє зберігати зв'язок між документом і його функціональним призначенням, що є важливим для розуміння його змісту та ролі в діяльності установи. Тематична класифікація, у свою чергу, забезпечує групування документів за змістовими ознаками, що полегшує їх використання у дослідницьких та аналітичних цілях.

Структурна класифікація відображає внутрішню організацію документного масиву, включаючи ієрархію фондів, справ і окремих документів. Типологічна класифікація дозволяє враховувати особливості різних видів документів, що має значення для визначення способів їх обробки та зберігання. У цифровому середовищі ці підходи не існують ізольовано, а взаємодіють між собою, формуючи складну систему відношень між документами.

Таким чином, класифікація документів у цифровому середовищі постає як складний багаторівневий процес, що поєднує традиційні архівні принципи з новими технологічними можливостями. Її ефективність визначається

здатністю забезпечити структурованість інформації, зберегти її контекст і водночас створити умови для гнучкого та швидкого доступу до документів.

Список використаної літератури

1. Balogun, T. (2026). Preserving digital heritage: assessing the compliance of digital repositories in South Africa with OAIS and TDR standards. *Records Management Journal*, 36(1), 19-36. DOI: <https://doi.org/10.1108/rmj-11-2024-0047>.

Анастасія СТРУТИНСЬКА

здобувачка II (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,

Любов ДЕМЧИНА

к. соц. комун., доцент, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасне цифрове суспільство визначається пріоритетом інформації як ключового ресурсу розвитку науки, культури, освіти та економіки. Поглиблення процесів інформатизації й поширення цифрових технологій призвели до суттєвих змін у структурі виробництва й обігу знань. У цих умовах наукові бібліотеки відіграють роль не лише сховищ документів чи допоміжних установ, а перетворюються на активні центри забезпечення доступу до інформаційних ресурсів, важливі елементи наукової та освітньої інфраструктури. Вони формують і підтримують багаторівневі системи знань, забезпечують комунікацію між дослідниками, сприяють популяризації результатів наукової діяльності та підтримують розвиток академічної культури.

Наразі, серед пріоритетних напрямів розвитку бібліотек, та їх практичної діяльності особлива увага приділяється:

- посиленню ролі бібліотек, в якості порталів для інформаційного доступу;
- розвитку інструментів, засобів і систем інформаційного менеджменту;
- вдосконаленню інформаційно-комунікаційних технологій з метою розвитку освіти, науки, культури, комунікацій.

Електронні інформаційні ресурси різних видів стають найважливішим елементом системи соціальних комунікацій наукової галузі, вони користуються підвищеним попитом у користувачів бібліотек. Окрім цього, активне їх використання значно змінює традиційне уявлення про читацьку діяльність, основною характеристикою якої стають нові методи роботи з інформацією, орієнтовані на швидкий перегляд електронних джерел, пошук певних фрагментів та повнотекстових документів, пошук специфічної інформації, анотацій, статистичних даних. Доступність електронних документів сприяє підвищенню користувацької активності та збільшенню обсягів їх використання [4].

Інформаційні ресурси наукових бібліотек сьогодні охоплюють значно ширший спектр, ніж традиційні друковані фонди. Це електронні каталоги, повнотекстові бази даних, цифрові репозитарії, електронні бібліотеки навчально-методичних матеріалів, мультимедійні архіви, національні та інституційні агрегатори наукової періодики, а також сервіси, що забезпечують доступ до цих ресурсів у режимі реального часу. У дослідженні Н. Капустянської підкреслюється, що саме інтеграція різнотипних інформаційних ресурсів у цілісну систему та їх доступність для широкого кола користувачів дозволяють говорити про бібліотеку як про важливу складову сучасного українського інформаційного простору [2].

Особливого значення у цифрову епоху набувають інституційні репозитарії, що забезпечують довготривале зберігання та відкритий доступ до наукових результатів університетів і наукових установ. Вони є важливим інструментом реалізації принципів відкритої науки, сприяють підвищенню цитованості досліджень, розширюють можливості міжнародної співпраці,

роблять результати наукової діяльності видимими та доступними поза межами окремої організації чи країни. Практика показує, що інституційні репозитарії, інтегровані у глобальні системи індексування, значно підвищують впізнаваність установ та окремих дослідників [7].

Цифровізація бібліотечної сфери супроводжується також трансформацією моделей обслуговування користувачів. Усе частіше бібліотека функціонує як простір консультування, цифрової підтримки та інформаційного супроводу дослідницької діяльності. Перехід до віддалених форм доступу став особливо актуальним у період воєнних потрясінь, коли збереження інформаційних ресурсів і можливості безперервної наукової комунікації стали питаннями національної стійкості. Аналітичний огляд НБУВ відзначає, що в цих умовах бібліотеки активно розширювали цифрові сервіси, оцифровували фонди, впроваджували електронну доставку документів, підтримували діяльність дослідників через онлайн-консультації та навчальні сервіси [6].

Разом з тим, розвиток інформаційних ресурсів наукових бібліотек супроводжується низкою викликів. Передусім це недостатнє фінансування та висока вартість доступу до міжнародних комерційних баз даних. Другою проблемою виступає потреба в удосконаленні системи авторського права та нормативно-правового регулювання відкритого доступу. Третьою важливою проблемою є кадровий аспект: цифрова трансформація вимагає нових компетентностей – уміння працювати з метаданими, репозитарними платформами, цифровими сервісами, системами аналітики та хмарного зберігання [1].

Описавши виклики в розвитку інформаційних ресурсів бібліотек, варто зазначити проблеми цифровізації діяльності бібліотек, які виокремив дослідник О. Онищенко у своїй роботі [5]. А саме:

– технічні – брак ресурсів для розвитку інформаційних технологій, обмежені можливості програмного забезпечення, нестача кваліфікованих спеціалістів;

– організаційні – недостатня увага до організаційної структури бібліотеки, відсутність чіткої стратегії цифровізації, неефективна комунікація з користувачами;

– інформаційні – незадовільна якість цифрового контенту, низький рівень довіри користувачів до цифрових джерел інформації, неповнота та неточність даних;

– юридичні – відсутність однозначної правової бази для цифрової бібліотеки, недостатній захист авторських прав, правова невизначеність у сфері ліцензування та використання електронних ресурсів;

– економічні – брак фінансових ресурсів на розробку та підтримку цифрової інфраструктури, складність визначення рентабельності проєктів цифровізації, низький попит на цифрові послуги серед користувачів [5].

Незважаючи на ці труднощі, сучасні тенденції розвитку свідчать про посилення ролі наукових бібліотек як ключових інституцій у забезпеченні доступності знань. Їх діяльність сприяє формуванню культури відкритої науки, розширює можливості для академічної мобільності, підтримує розвиток університетських і наукових досліджень, формує стійку національну інформаційну інфраструктуру [3].

Отже, інформаційні ресурси наукових бібліотек у цифровому суспільстві є не лише частиною інформаційної інфраструктури, а однією з основ підтримки наукового прогресу й культурної стійкості. Їх подальший розвиток потребує системної державної підтримки, інвестицій у цифрові технології, удосконалення нормативної бази та створення національних політик відкритого доступу.

Список використаної літератури

1. Злигостев С. Особливості цифровізації та видавничої діяльності у роботі провідних університетських бібліотек України. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2023_67_22

2. Капустянська Н. Інформаційні ресурси наукових бібліотек як важливий складник українського інформаційного простору. *Бібліотечний вісник*. 2024. С. 117-118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2024_3_14

3. О. Клименко, О. Сокур. Функціонування українських бібліотек в умовах цифровізації. *Вісник Книжкової палати*. 2024. № 12. С. 19-24. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0005049>
4. Мишак А. Інформаційні ресурси сучасних бібліотек: світовий досвід. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2020-4/15.pdf>
5. Онищенко О. Адаптація бібліотек до «життя в цифрі». *Бібліотечний вісник*, 2020. № 1. С. 3-8.
6. Цифрові ресурси наукових бібліотек в умовах війни: науковий реферативний огляд. Відп. ред. С. С. Гарагуля. НБУВ, 2024. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0004979.pdf
7. Dube T. Institutional Repositories as Drivers of Research Visibility. *Journal of Open Scholarship*, 2022.

РОЗДІЛ 9

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ ТА ЦИРОВІ ПЛАТФОРМИ У СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наталія ВОВК

к. іст. н., доцент,

*доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету «Львівська політехніка»*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ В КОМУНІКАЦІЙНІЙ СТРАТЕГІЇ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК: ВІД ІНФОРМУВАННЯ ДО СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕДІАПРОСТОРУ

Цифрова трансформація бібліотек актуалізує переосмислення їхньої ролі як ключових учасників інформаційно-комунікаційного простору. У сучасному суспільстві вони функціонують як багатоканальні платформи доступу до знань і взаємодії з користувачами. Це зумовлює необхідність дослідження інструментів формування ефективної цифрової присутності бібліотечних установ.

У сучасних реаліях цифровізації бібліотека остаточно переростає межі традиційного «книгосховища», перетворюючись на відкриту документно-комунікаційну систему. Сьогодні бібліотека трансформується в динамічне середовище, що не лише акумулює дані, а й активно задовольняє науково-дослідні, освітні та культурні потреби суспільства [4]. Як фундаментальна соціально-комунікативна структура, бібліотека сьогодні концентрує комунікаційну культуру соціуму, стаючи медіатором у глобальному обміні знаннями.

Критичним фактором виживання інституції є перехід до парадигми інноваційного медіапростору. Це не просто технологічне оновлення, а докорінна зміна способу існування бібліотеки, де успіх залежить від здатності інтегруватися у щоденні цифрові практики користувача.

Вживання установи в умовах війни та глобальних викликів прямо корелює з її перетворенням на комунікаційний хаб, що діє через специфічні електронні канали [3].

Офіційний веб-ресурс бібліотеки сьогодні є її «віртуальним входом» та фундаментом архітектури дистанційної взаємодії. Веб-сайт виступає як повноцінний комунікаційний канал, що нівелює фізичні відстані та забезпечує безперервність сервісу [4].

Досвід провідних університетських бібліотек дозволяє визначити наступний перелік фундаментальних дистанційних послуг [2, 4]: електронна доставка документів; віртуальна довідка; академічний супровід; спеціалізовані профілі; доступ до глобальних ресурсів: Особливе стратегічне значення має послуга «Електронний читальний зал». Вона долає інформаційну обмеженість фізичних фондів, надаючи користувачам цілодобовий доступ (24/7) до провідних світових освітніх платформ та репозитаріїв, що радикально підвищує якість задоволення потреб віддаленого контингенту [4].

За даними звіту Digital 2025, в Україні налічується 21,6 млн користувачів соціальних мереж, що становить 56,4% усього населення [1]. Така масштабність робить соцмережі пріоритетним майданчиком для формування цифрової репутації бібліотеки.

Ефективна комунікація вимагає чіткої сегментації аудиторії [3]:

- Facebook (Meta): Найбільша платформа (3 млрд користувачів у світі), де в Україні домінує аудиторія 25–45 років. Це основний канал для взаємодії з викладачами та науковою спільнотою.
- Instagram та TikTok: Платформи, що домінують серед молоді (18–34 роки). Instagram використовують 37,1% дорослого населення України (18+), що робить його критично важливим для студентської комунікації.
- YouTube: Другий за охопленням канал у світі (2,53 млрд користувачів), який є незамінним для поширення відеоінструкцій та візуалізації наукових досягнень.

Диверсифікація контенту є обов'язковою: системна присутність у соцмережах має базуватися не на копіюванні постів, а на адаптації форматів під потреби конкретних груп – від «мікронавчання» для студентів до глибокої аналітики для науковців.

Системне управління контентом є критичним інструментом формування цифрового іміджу бібліотеки. Згідно з раніше розробленою концепцією [3], контент-стратегія має базуватися на чотирьох функціональних типах (табл. 1).

Таблиця 1 – Типологія контенту системи управління контентом бібліотеки

Тип контенту	Головна мета	Приклад
Інформаційний	Оперативне інформування	Анонси подій, графік роботи
Навчальний	Розвиток цифрових навичок	Мікронавчання, пошук у базах даних
Науково-популярний	Просування «відкритої науки»	Доступ до Open Data, досягнення ЗВО
Комунікаційний	Коригування стратегії	Опитування, зворотний зв'язок

Поєднання цих типів дозволяє бібліотеці виступати медіатором між наукою та суспільством. Зокрема, науково-популярний контент через принципи Відкритої науки (Open Science) забезпечує прозорість наукових процесів, а зворотний зв'язок у комунікаційному блоці дозволяє гнучко коригувати стратегію публікацій відповідно до запитів спільноти.

Створення інноваційного медіапростору – це складне багатофункціональне завдання, яке вимагає впровадження проєктного управління [3].

Системне використання цифрових інструментів є обов'язковою умовою трансформації сучасної бібліотеки в інноваційний медіацентр. На основі проведеного аналізу доцільно:

1. Запровадити проєктний підхід до управління медіапростором: Залучати як практиків, так і науковців для розробки довгострокових стратегій цифрової репутації.

2. Оптимізувати контент під мобільні формати: Акцентувати увагу на Instagram та TikTok, використовуючи формат «мікронавчання» (microlearning) для залучення молодіжної аудиторії.

3. Інтегрувати принципи Відкритої науки: Використовувати бібліотечні канали для популяризації відкритого доступу до даних та наукових здобутків університету.

4. Розширювати спектр інтелектуальних послуг: Розвивати сервіси «Електронного читального залу» та дистанційної підтримки наукових досліджень.

Отже, модернізація бібліотек у цифровому середовищі передбачає комплексне поєднання технологічних, комунікаційних і стратегічних підходів. Ефективне управління контентом і розвиток дистанційних сервісів підсилюють їхню роль як центрів генерації та поширення знань. Подальший розвиток бібліотек напряму залежить від здатності адаптуватися до змін цифрового суспільства та інформаційних потреб користувачів.

Список використаної літератури

1. Баловсяк Н. Інтернет, соцмережі, стрімінги та відео. Найцікавіше зі звіту Digital 2025 про взаємодію з цифровими технологіями. *Медіамейкер*. 19.03.2025. URL: <https://mediamaker.me/najczikavishe-zi-zvitu-digital-2025-pro-vzayemodiyu-z-czyfrovymy-tehnologiyamy-16257/> (дата звернення: 13.04.2026).

2. Будяненко Н.-Є. В., Мовчан К. М. Бібліотечні сервіси в освітньому просторі. *Електронні комунікації в бібліотечно-інформаційній освіті, науці та практиці* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Надвірна, 5 трав. 2022 р.). Надвірна : ВСП «Надвірнянський фаховий коледж НТУ», 2022. С. 64–65.

3. Вовк Н., Малеса Р. Соціальномедійний контент університетських бібліотек в умовах цифрової трансформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2026. № 1. С. 6–12.

4. Мовчан К. М. Веб-сайти бібліотеки – сучасний комунікаційний канал. *Електронні комунікації в бібліотечно-інформаційній освіті, науці та практиці* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Надвірна, 5 трав. 2022 р.). Надвірна : ВСП «Надвірнянський фаховий коледж НТУ», 2022. С. 63–64.

Юлія РОМАНИШИН

д-р пед. н., професор,

*завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,*

Анастасія СТРУТИНСЬКА

здобувачка II (магістерського) рівня вищої освіти

*спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна, та архівна справа»
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ЦИФРОВА ЕКОСИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ: ПОНЯТІЙНО-СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ

Цифрові технології стрімко змінюють підходи до організації управлінських, інформаційних та комунікаційних процесів у діяльності сучасних організацій. Також вони розширюють функціональні можливості цифрового середовища, у межах якого поєднуються інформаційні системи, онлайн-сервіси та канали інформаційно-комунікаційної взаємодії з клієнтами й персоналом. Актуальними стають формування й розвиток екосистеми організації як основи функціонування в умовах цифрової трансформації.

Розуміння поняття «цифрова екосистема організації» є неоднозначним у дослідженнях різних вчених. Так, науковці Е. Аутіо та Л. Томас, вивчаючи цифрову екосистему, акцентують увагу на тому, що вона є багаторівневою мережевою структурою, ядром якої виступає компанія або цифрова платформа, що об'єднує різних учасників [6, с. 207]. У дослідженні М. Нагара цифрова екосистема розглядається як сучасний формат взаємодії двох і більше суб'єктів господарювання у цифровому середовищі для реалізації стратегічних цілей та забезпечення довготривалих конкурентних переваг. Ключовою ознакою екосистеми є її здатність забезпечувати цілісний клієнтський досвід, у межах якого цифрові сервіси та інструменти взаємодіють як єдине комплексне середовище для задоволення потреб споживачів [3, с. 76]. У своїх дослідженнях науковець Є. Павлівський зазначає, що цифрова екосистема бізнесу складається із внутрішніх рішень,

програмних застосунків і модулів, даних, інформації, технологій та зовнішнього середовища [4, с. 18]. О. Шатіло розділяючи та, водночас, розширюючи позицію дослідників Е. Аутіо та Л. Томаса, стверджує, що екосистема – це платформа взаємопов’язаних мережевих зв’язків організації з клієнтами, постачальниками, конкурентами, персоналом тощо, які створюють додаткову цінність для споживачів та підвищують ефективність діяльності компанії завдяки впровадженню інновацій [5, с. 33].

На основі аналізу джерела [1] можемо виокремити основні властивості цифрової екосистеми (рисунок 1), які забезпечують її функціональну цілісність та адаптивність до змінних умов ринкового середовища.

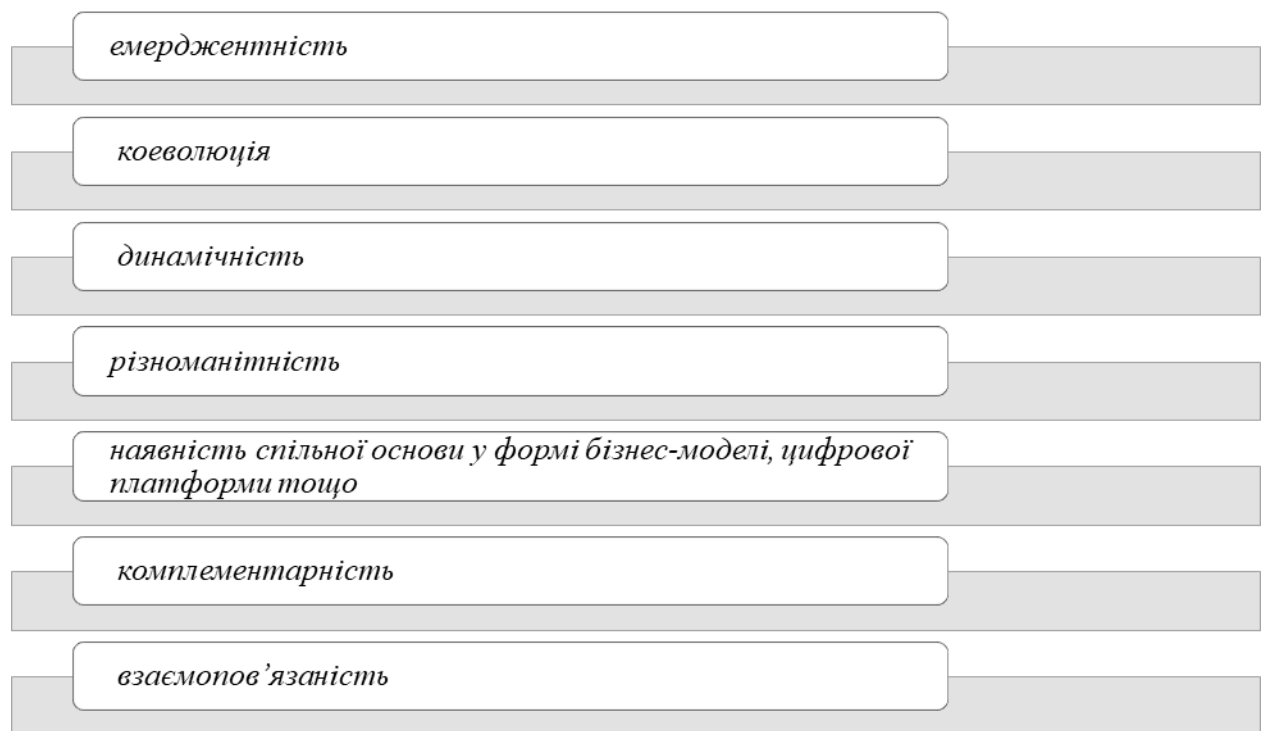

Рисунок 1 – Властивості цифрової екосистеми

Розглянемо їх детальніше. Емерджентність проявляється у здатності екосистеми формувати нові якісні характеристики, які виникають у результаті взаємодії із зовнішнім середовищем. Коеволуція реалізується у взаємозалежному, узгодженому, гнучкому та адаптивному розвитку усіх учасників екосистеми як відповідь на зміни та вплив зовнішнього середовища. Під впливом трансформаційних процесів відбувається постійна

зміна елементів, зв'язків і структури екосистеми, що складає основу динамічної властивості. За залучення учасників із різними функціями, ресурсами, компетенціями та унікальними характеристиками у склад екосистеми відповідає властивість різноманітності. Ключовим фактором властивості спільної основи, що реалізується у формі бізнес-моделі, цифрової платформи тощо, є формування єдиної архітектури цінності та технологічних стандартів, навколо яких будуються процеси, зв'язки та різні види взаємодії. Властивість комплементарності забезпечує взаємодоповнюваність ресурсів та послуг в екосистемі організації. Властивість взаємопов'язаності формує відносини між учасниками екосистеми не тільки на ієрархічних рівнях, але й на горизонтальних засадах через канали інформаційно-комунікаційної взаємодії.

Резюмуємо, що сукупність наведених властивостей свідчить про те, що цифрова екосистема є складною та водночас відкритою й динамічною системою, у межах якої цінність формується через взаємодію учасників, інформаційних ресурсів та інформаційних технологій на спільній цифровій основі. Її розвиток визначається не лише внутрішніми інформаційними зв'язками, а й здатністю адаптуватися до змін зовнішнього середовища та масштабувати форми й інструменти взаємодії.

Зазначимо, що ключовими елементами цифрової екосистеми організації виступають ERP-системи, які забезпечують комплексну інтеграцію різних процесів у межах єдиного інформаційного середовища. У свою чергу, CRM-системи та рішення орієнтовані на управління взаємовідносинами із клієнтами та сприяють підвищенню лояльності клієнтів і точнішому таргетуванню.

Важливим аспектом функціонування ефективної цифрової екосистеми є хмарні технології, які забезпечують гнучкість і масштабованість та дозволяють реалізовувати цифрові рішення без значних інвестицій у власну IT-інфраструктуру. Платформи Google Cloud (<https://cloud.google.com/>), Microsoft Azure (<https://azure.microsoft.com/en-us/get-started/azure-portal>), AWS

Cloud (<https://sustainability.aboutamazon.com/products-services/aws-cloud>) уможливають та спрощують роботу над проєктами. Важливу роль у підтримці управлінських рішень відіграють аналітичні інструменти, оскільки дозволяють візуалізувати дані та здійснювати прогнозування. Такі платформи, як Power BI (<https://www.microsoft.com/en-us/power-platform/products/power-bi>), Tableau (<https://www.tableau.com/>) та Google Analytics (<https://marketingplatform.google.com/about/analytics/>), є ефективними для виявлення тенденцій, оцінювання результативності та раціонального розподілу ресурсів [2, с. 28]. Ще одним важливим інструментом цифрової екосистеми організації є соціальні мережі професійного та загального спрямування, які слугують каналами комунікації, просування та взаємодії з аудиторією безпосередньо в онлайн-середовищі.

Вважаємо, що цифрова екосистема організації в умовах інформаційної економіки представляє собою сукупність інтегрованих продуктів і сервісів у межах однієї організації. Її ефективність забезпечується узгодженістю, стандартизацією та постійною взаємодією між усіма елементами. Тому, на основі вивчення аналізованого поняття, під цифровою екосистемою організації розуміємо багаторівневу платформу взаємопов'язаних мережевих зв'язків, що об'єднує внутрішню технологічну та ресурсну базу організації (персонал, корпоративні стандарти, ІТ-інфраструктуру, інформаційне забезпечення та бази даних) із зовнішнім середовищем (клієнтами, постачальниками, конкурентами, партнерами тощо).

Отже, сьогодні, цифрова екосистема виступає не лише технічною архітектурою для ведення бізнесу, а й стратегічним механізмом та інформаційним інструментом які забезпечують адаптивність організації до цифрових викликів та підвищують результативність інформаційної діяльності шляхом відповідності внутрішніх процесів вимогам динамічного ринку.

Список використаної літератури

1. Буняк Н. М. Особливості формування екосистеми підприємства в умовах цифрової трансформації економіки. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 11(21). С. 466-476. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-11\(21\)-466-476](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-11(21)-466-476).
2. Іонін Є. Є., Присіч А. В. Впровадження цифрового управління в бізнесі: виклики, етапи та ефективні практики. *Економіка і організація управління*. 2025. № 2. С. 26-33. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2025.2.3>.
3. Нагара М. Б. Цифрова екосистема підприємства: концептуальні засади та стратегічні пріоритети. *Український економічний часопис*. 2024. № 6. С. 74-79. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-6-12>.
4. Павлівський Є. К. Парадигма та структура цифрової екосистеми бізнесу в умовах діджиталізації економіки: теоретичний аспект. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2024. №. 4(134). С. 17-22. DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2024-4-3>.
5. Шатіло О. В. Еволюція поняття «екосистема» та підходи до його трактування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2025. Вип. 55. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2025-55-5>.
6. Autio E., Thomas L. Innovation Ecosystems: Implications for Innovation Management. *The Oxford Handbook of Innovation Management*. Oxford University Press. 2014. 398 p.

Наталія ЯРИНИЧ

*методист Львівського фахового коледжу будівництва,
архітектури та дизайну,
викладач української мови та літератури*

ІННОВАЦІЙНА МЕТОДИЧНА РОБОТА.

БЛОГ МЕТОДИСТА «МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ»

([HTTPS://METHODZPFO.BLOGSPOT.COM](https://methodzpf0.blogspot.com))

INNOVATIVE METHODOLOGICAL WORK.

METHODOLOGIST'S BLOG «METHODOLOGICAL GUIDELINES»

У статті презентовано блог методиста, створений на платформі Blogger від Google, проаналізовано можливості його використання для організації методичної роботи в закладі фахової передвищої освіти. Описано структуру блогу, зроблено акцент на простоті створення та зручності користування. Подано напрацювання методиста ЗФПО від 2022 і до сьогодні.

Ключові слова: блог методиста, інновації, методична робота, цифрові технології, сервіс Blogger від Google.

The article presents a blog of the methodologist created on the Blogger platform of Google, the possibilities of its use for organizing methodological work in the institutions of professional pre-higher education are analyzed. The structure of the blog is described, emphasis is put on the ease of its creation and use. The development of the methodologist of the the institutions of professional pre-higher education from 2022 to the present is presented.

Keywords: methodologist's blog, innovations, methodological work, digital technologies, Google Blogger service.

***«Якщо Вас немає в Інтернеті, Ви не існуєте»
(засновник корпорації Майкрософт Білл Гейтс)
Любіть роботу, яку ви виконуєте, -
і тоді жодного дня у вас не буде робочого!***

Якісні зміни в освіті неможливі без цифрової трансформації освітнього процесу. Цифровізація системи освіти полягає в створенні безпечного цифрового освітнього середовища, розвитку цифрової компетентності педагогічних, науково-педагогічних та адміністративних кадрів, які здатні ефективно використовувати цифрові технології в навчальному процесі. Про потребу «підвищення цифрової трансформації ...» зазначається в наказі МОН від 10.12.2021р. № 1340 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності».

До основних напрямів цифровізації освітнього процесу належать використання мобільних та інтернет технологій, дистанційної освіти, масових відкритих онлайн-курсів тощо.

У 2022 р., коли мене призначили на посаду методиста, я вирішила створити сайт чи блог, на якому би могла висвітлювати всю методичну роботу закладу.

Блог – це сучасна платформа для популяризації професійної діяльності, «персональний бренд».

У своїх дослідженнях С. Івашнова персональний сайт/блог педагога визначає як «освітній інформаційний ресурс, що має свою індивідуальну адресу, представляє собою сукупність вебсторінок із спільним дизайном, які навігаційно та фізично знаходяться на одному сервері та містять інформацію про різні аспекти професійної діяльності педагогічного працівника» [1, с. 4].

Блог розробила для надання практичної, методичної допомоги однодумцям-колегам, обміну досвідом і корисною інформацією з методичної роботи.

Розробка блогу також зумовлена необхідністю оприлюднювати певну інформацію, умовами переходу від паперового документообігу до електронного. Даний продукт - це безперервний функціонал системи методичної роботи в закладі фахової передвищої освіти для швидкого інформування педагогів, узагальнення, систематизації та обміну педагогічного досвіду, самоорганізації професійної діяльності педагогів.

Блог «Методичні орієнтири» містить нормативні документи та зразки матеріалів організаційного, інформаційного характеру, що супроводжують щоденну роботу методиста, розвивають професійну компетентність його в системі фахової передвищої освіти.

Під час дистанційного та змішаного навчання цей вебпродукт як «права рука» методиста. На сторінках блогу розмістила всю методичну документацію, яка відображає процеси функціонування внутрішньої системи методичної роботи ЗФПО, зміст інструктивно-методичного забезпечення.

Матеріали із активним покликанням на Google диск є у відкритому доступі, що забезпечує їх завантаження та використання в роботі.

Для зручності користувачів на блозі є система пошуку, кнопки соцмереж, QR-код. Блог може функціонувати в усіх браузерях (крім російських), його оптимізовано для перегляду зі смартфонів чи комп'ютерів, планшетів.

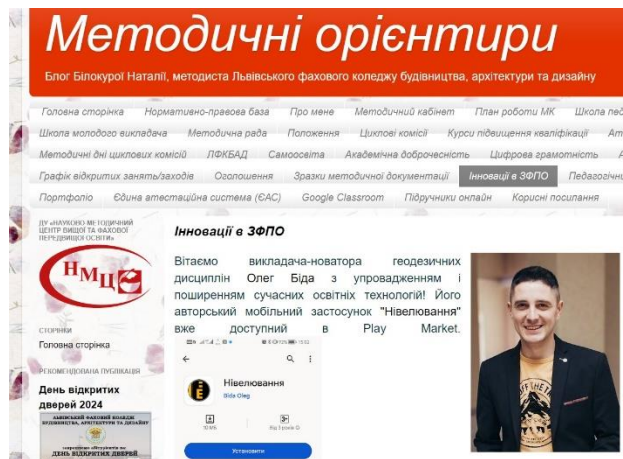
Під час розробки блогу дотримувалася такого алгоритму:

- визначила мету та функції, які він повинен виконувати (дидактичну, загальнокультурну, інформаційно-комунікаційну, науково-методичну, соціальну);
- спроектувала його структуру;
- обрала платформу та створила блог;
- розмістила на блозі навчально-методичні матеріали.

Блог «Методичні орієнтири» складається з 30 вкладок-сторінок:

<ul style="list-style-type: none"> • Головна сторінка, • Нормативно-правова база • Про мене • Методичний кабінет • План роботи МК • Школа педагогічної майстерності • Школа молодого викладача • Методична рада • Положення • Циклові комісії • Курси підвищення кваліфікації 	 <ul style="list-style-type: none"> • Академічна доброчесність • Цифрова грамотність • Авторитет викладача
--	---

- Атестація
- Підсумки МР
- Методичні дні циклових комісій
- ЛФКБАД
- Самоосвіта

- Графік відкритих занять/заходів
- Оголошення
- Зразки методичної документації
- Інновації в ЗФПО
- Бібліотека
- Портфоліо
- Єдина атестаційна система (ЄАС)

• Педагогічний словник

▣ Google Classroom

▣ Підручники онлайн

• Корисні посилання

Блог відносно молодий, оскільки працюю на посаді методиста лише другий рік, також і воєнний стан уніс свої корективи. Але роботу з оновлення інформації стараюся вести систематично, бо розумію: будь-який інтернет-проект існує доти, поки на ньому з'являються нові актуальні матеріали.

У вкладці «Головна сторінка» висвітлюю повсякденну працю нашого закладу: дописи про навчально-методичну роботу закладу фахової передвищої освіти (участі педагогічного колективу у конференціях, нарадах тощо).

На сторінці «Нормативно-правова база» подала покликання на нормативно-правову документацію з офіційних освітніх сайтів.

Кожна з наступних сторінок містить матеріали:

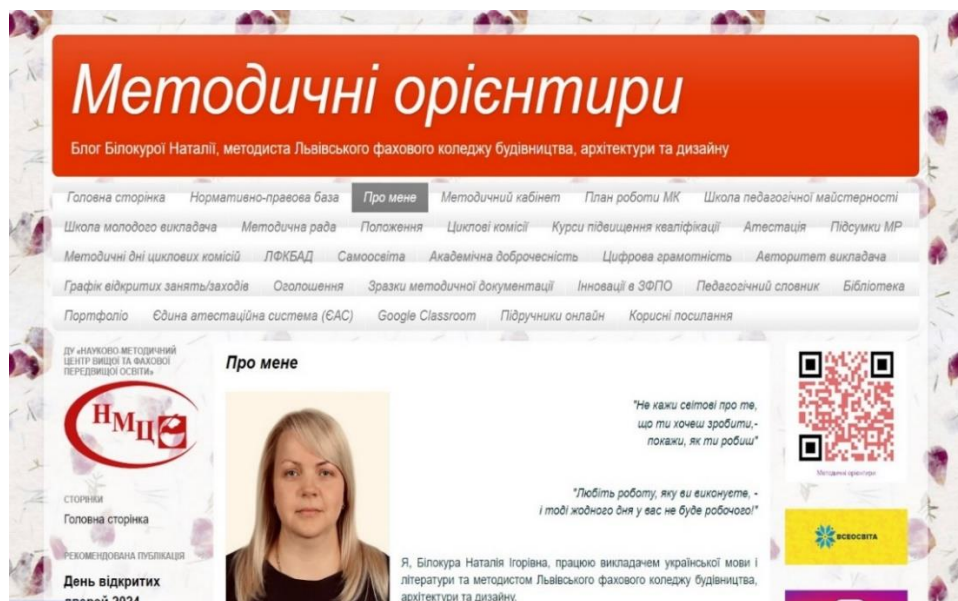
- План роботи методичного кабінету;
- План роботи методичної ради;
- План засідання атестаційної комісії;
- План роботи школи молодого педагога;
- План роботи школи педагогічної майстерності;
- Атестаційні матеріали;

- Зразки методичної документації;
- Портфоліо викладачів, що атестуються;
- Підсумки методичної роботи тощо.

Бокові панель блогу наповнені активними посиланнями на сайт Міністерства освіти і науки України, сайт ДОН Львівської обласної державної адміністрації, сайт ДУ «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» тощо.

Ведучи блог, зрозуміла, що просто створити новий ресурс є недостатньо. Необхідна постійна робота з просування блогу в пошукових системах, а також серед освітян.

На сьогодні вважаю блог початківцем, багато чого мушу вдосконалити, планую додати нові сторінки, а наразі працюватиму над репозитарієм методичних розробок викладачів та описом роботи циклових комісій.

Для мене блог став електронним портфоліо методиста, візитною картою діяльності. Також цьогоріч подала блог для участі у Всеукраїнському конкурсі «Педагогічний ОСКАР-2024» в номінації «Менеджмент інноваційної діяльності закладу фахової передвищої освіти у професійній підготовці конкурентоспроможних фахівців» та у Всеукраїнському конкурсі на кращий електронний освітній матеріал чи ресурс «Планета IT» в номінації «Блог».

Переконана, що блог можна використовувати як:

- місце для організації педагогічних дискусій;
- удосконалення інформативності педагогічного колективу;
- поширення власних педагогічних ідей, обмін педагогічним досвідом;
- дошку оголошень;
- місце для опису подій кожного дня, кожного заняття, кожного освітнього заходу, що відбулося в ЗФПО;
- як ресурс для самоосвіти;
- засіб формування цілісного позитивного іміджу закладу
- портфоліо методиста.

У майбутньому буду продовжувати вести блог, розвиватиму і підвищуватиму професійну компетентність з метою самовдосконалення та самореалізації. Рекомендую блог «Методичні орієнтири» для використання в роботі завідувачів методичних кабінетів, методистів ЗФПО.

На сучасному етапі модернізації системи освіти в Україні особливої актуальності набувають питання підвищення й розвитку професійної компетентності викладачів в умовах єдиного інформаційного простору. Цим середовищем може бути блог методиста як ключової ланки, що об'єднує педагогічну спільноту ЗФПО.

Тримаймо освітній фронт!!!! Усе буде українська фахова передвища освіта!!!

Список використаних джерел

1. Івашньова С. В. Формування структури і контенту персонального сайту педагогічного працівника [Електронний ресурс] / С. В. Івашньова. – Режим доступу: www.sworld.com.ua/konfer27/77.pdf.
2. Мартинюк Л. А. Персональний сайт викладача як засіб упровадження новітніх інформаційних технологій/ Л. А. Мартинюк // *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2014. – Т. 41. – Вип. 3. – С. 299-310.
3. Слободянюк І. Ю. Сайт викладача як сучасний комунікативний засіб у системі організації освітньої діяльності учнів / І. Ю. Слободянюк // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – Вип. 20. – С. 18-26.

«ІНФОРМАЦІЯ ТА ДОКУМЕНТ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ»

**Матеріали ІХ Всеукраїнської дистанційної
науково-практичної конференції
(08 травня 2026 р.)**

Відповідальні за випуск: Юлія Романишин, Наталія Опар
Комп'ютерний набір та макетування: Наталія Опар

Контактна інформація організаційного комітету:
76019 м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, каб. 0405;
тел.: 097 59 11 610 (кафедра документознавства та інформаційної діяльності);
e-mail: doc@nung.edu.ua (кафедра документознавства та інформаційної діяльності).

**Всі права захищені.
Відповідальність за зміст публікацій несуть автори.**